

THỊ TRƯỜNG PANAMA

ỦY BAN NHÂN DÂN THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH
TRUNG TÂM XÚC TIẾN THƯƠNG MẠI VÀ ĐẦU TƯ TP.HCM

BÁO CÁO
THỊ TRƯỜNG PANAMA

Thành phố Hồ Chí Minh 2023

MỤC LỤC

Chương 1: Kinh doanh tại Panama	4
Thông tin cơ bản.....	4
Tổng quan thị trường.....	7
Thách thức thị trường.....	9
Cơ hội thị trường.....	10
Chiến lược thâm nhập thị trường.....	10
Thông tin thị trường.....	10
Chương 2: Môi trường kinh tế, chính trị.....	22
Chính trị.....	22
Kinh tế.....	23
Chương 3: Bán sản phẩm và dịch vụ	32
Bán sản phẩm & dịch vụ.....	32
Kênh phân phối và bán hàng.....	33
Thương mại điện tử.....	35
Tài trợ thương mại.....	37
Bảo vệ sở hữu trí tuệ.....	38
Chương 4: Giao thương Việt Nam - Panama	40
Quan hệ Việt Nam - Panama.....	40
Quan hệ kinh tế - thương mại Việt Nam – Panama.....	41
Chương 5: Các tiêu chuẩn, quy định và Hải quan.....	58
Rào cản thương mại.....	58
Quy định và Thuế quan.....	58
Quy định hải quan.....	70
Yêu cầu ghi nhãn/ đánh dấu.....	70
Tạm nhập.....	71
Cấm và hạn chế nhập khẩu.....	71
Tiêu chuẩn thương mại.....	72
Hiệp định thương mại.....	74
Quy định về cấp phép đối với các dịch vụ chuyên nghiệp.....	75
Hoạt động doanh nghiệp ở Panama.....	75

Công ước quốc tế và thủ tục hải quan của Panama.....	78
Sắp xếp vận chuyển hàng hóa đến và đi từ Panama.....	80
Xác định nhà cung cấp ở Panama.....	80
Chương 6: Môi trường đầu tư.....	82
Tóm tắt.....	82
Cởi mở và hạn chế đối với đầu tư nước ngoài.....	83
Hiệp định đầu tư và thuế song phương.....	87
Chế độ pháp lý.....	87
Chính sách công nghiệp.....	94
Bảo vệ quyền sở hữu.....	97
Lĩnh vực tài chính.....	99
Ngoại hối và Chuyển tiền.....	103
Doanh nghiệp nhà nước.....	103
Hành vi kinh doanh có trách nhiệm.....	104
Tham nhũng.....	107
An ninh chính trị.....	109
Chính sách và Thực thi Lao động.....	110
Bảo hiểm đầu tư hoặc Chương trình phát triển tài chính.....	112
Thống kê đầu tư trực tiếp nước ngoài.....	112
Chương 7: Đi lại.....	117
Văn hóa kinh doanh tại Panama.....	117
Quy định về thị thực Panama đối với người Việt Nam.....	120
Tiền tệ.....	120
Viễn thông/ Điện tử.....	120
Vận tải.....	121
Sức khỏe.....	122
Giờ địa phương, giờ làm việc và ngày lễ.....	122
Tạm nhập.....	123
Chương 8: Thông tin liên hệ, sự kiện thương mại.....	124
Thông tin liên hệ hữu ích.....	124
Triển lãm thương mại tại Panama.....	124

Chương 1: Kinh doanh tại Panama

Thông tin cơ bản

Tên quốc gia: Cộng hòa Panama (gọi tắt là Panama)

Thủ đô: Tp.Panama

Múi giờ: UTC-5

Quốc khánh: 03/11/1903

Đơn vị hành chính: 10 tỉnh và 4 hạt*; Mouths of the Bull, Chiriqui, Cocle, Columbus, Darien, Blacksmith, The Saints, Panama, Tây Panama, Veraguas, Naso Tjer Di*, Ngabe-Bugle*, Embera-Wounaan*, Guna Yala*.

Vị trí: Trung Mỹ, giáp biển Caribe và Bắc Thái Bình Dương, nằm giữa Colombia và Costa Rica.

Diện tích:

- **Tổng diện tích:** 75.420 km²
- **Đất liền:** 74.340 km²
- **Mặt nước:** 1.080 km²

Vùng biên giới

- **Tổng:** 687 km
- **Các quốc gia tiếp giáp biên giới:** Colombia (339 km); Costa Rica (348 km)

Bờ biển: 2.490 km

Khí hậu: nhiệt đới biển; nóng, ẩm ướt, nhiều mây; mùa mưa kéo dài (từ tháng 5 đến tháng 1), mùa khô ngắn (từ tháng 1 đến tháng 5).

Địa hình: Rừng già hầu như không thể xâm nhập của Vực Darien giữa Panama và Colombia. Nó tạo ra khoảng đứt của Xa lộ Xuyên Mỹ, nếu không tuyến đường này sẽ nối liền từ Alaska tới Patagonia.

Môi trường - thỏa thuận quốc tế: Panama là bên tham gia Công ước về Bảo tồn nguồn lợi ở biển Nam Cực (CCAMLR); Đa dạng sinh học; Biến đổi khí hậu; Nghị định thư Kyoto - thỏa thuận về việc cắt giảm lượng khí thải gây hiệu ứng nhà kính; Hiệp định Paris về biến đổi khí hậu, Lệnh cấm thử hạt nhân toàn diện; Thay đổi môi trường; Chất thải nguy hại; Luật về Biển; Công ước về ngăn ngừa ô nhiễm biển do hoạt động đổ chất thải và các vật chất khác; Công ước London, Bảo vệ tầng ôzôn, Ô nhiễm do tàu bè gây ra, Đất ngập nước, Đánh bắt cá voi.

Môi trường - những vấn đề thời sự: nước ô nhiễm do nông nghiệp đe dọa nguồn lợi

thủy sản; phá rừng mưa nhiệt đới; thoái hóa đất và xói mòn đất đe dọa quá trình bồi lắng của kênh đào Panama; ô nhiễm không khí ở đô thị; khai thác mỏ đe dọa tài nguyên thiên nhiên.

Tài nguyên: đồng, gỗ mun, tôm, thủy điện.

Đất sử dụng:

- Đất nông nghiệp: 30,5% (ước tính năm 2018)
 1. Đất canh tác: 7,3% (ước tính năm 2018)
 2. Đất trồng cây lâu năm: 2,5% (ước tính năm 2018)
 3. Đồng cỏ vĩnh viễn: 20,7% (ước tính năm 2018)
- Rừng: 43,6% (ước tính năm 2018)
- Đất khác: 25,9% (ước tính năm 2018)

Đất được tưới tiêu: 407 km² (năm 2020)

Hiểm họa tự nhiên: thỉnh thoảng có bão lớn và cháy rừng ở khu vực Darien.

Nguồn thu từ tài nguyên rừng: 0,08% of GDP (ước tính năm 2018)

Tổng nguồn nước tái tạo: 139,3 tỷ m³ (ước tính năm 2020)

Ngôn ngữ: Tiếng Tây Ban Nha là ngôn ngữ chính thức và chủ yếu; tiếng Anh cũng được công nhận là một ngôn ngữ chính thức và được sử dụng rộng rãi trong các doanh nghiệp và tại vùng bờ biển Caribbea. Ngoài ra còn có ngôn ngữ bản địa (bao gồm Ngabere (hoặc Guaymi), Buglere, Kuna, Embera, Wounaan, Naso (hoặc Terribe) và Bri Bri), tiếng Anh Creole của Panama (tương tự như tiếng Anh Creole của người Jamaica; sự kết hợp của tiếng Anh và tiếng Tây Ban Nha với các yếu tố của Ngabere; còn được gọi là Guari Guari và Colon Creole), tiếng Anh, tiếng Trung (Yue và Hakka), tiếng Ả Rập, tiếng Pháp Creole, các ngôn ngữ khác (tiếng Yiddish, tiếng Do Thái, tiếng Hàn, tiếng Nhật). Nhiều người Panama nói song ngữ.

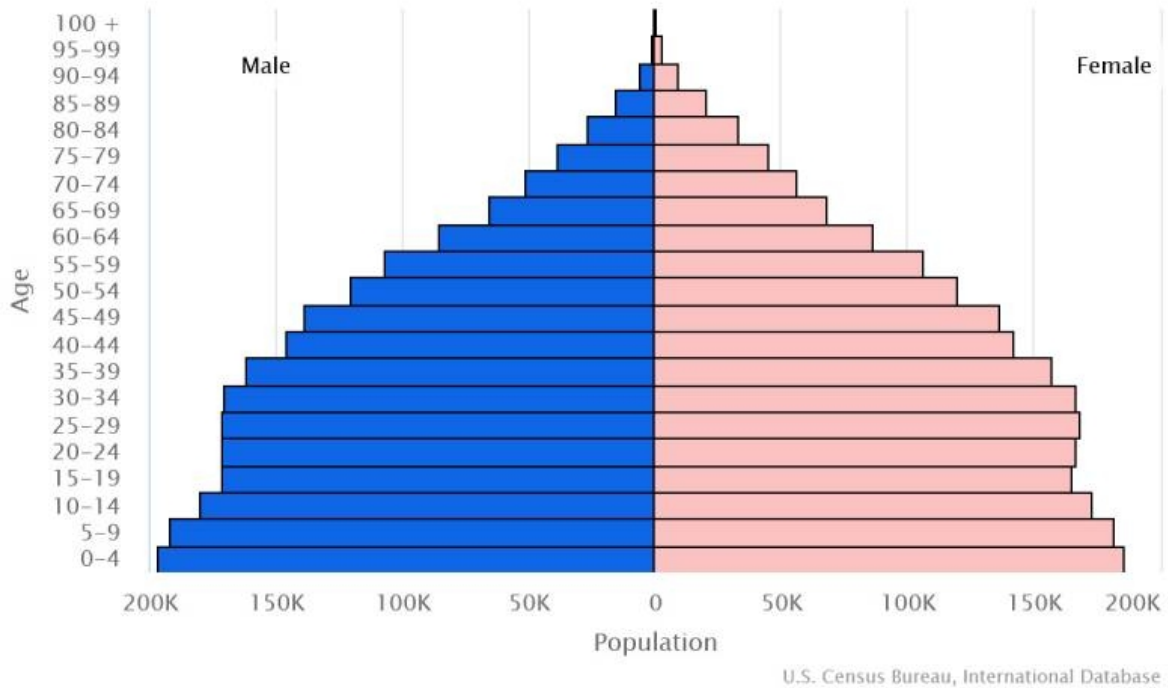
Tôn giáo (ước tính năm 2018):

- Công giáo La Mã: 48,6%
- Tin lành 30,2%
- Tôn giáo khác: 4,7%
- Bất khả tri: 0,2%
- Người vô thần: 0,2%
- Không tôn giáo: 12,3%
- Không xác định tôn giáo cụ thể: 3,7%

Cấu trúc tuổi (ước tính năm 2023):

- 0 - 14 tuổi: 25,19% (nam 569.439/ nữ 540.143)
- 15 - 64 tuổi: 64,87% (nam 1.444.638/ nữ 1.412.319)
- ≥ 65 tuổi: 9,94% (nam 204.156/ nữ 233.413)

Tháp dân số năm 2023

Tỷ lệ phụ thuộc (ước tính năm 2021):

- Tổng tỷ lệ phụ thuộc: 53,8
- Tỷ lệ người trẻ tuổi phụ thuộc: 40,6
- Tỷ lệ người cao tuổi phụ thuộc: 13,2
- Tỷ lệ hỗ trợ tiềm năng: 7,6

Độ tuổi trung bình (ước tính năm 2020):

- Tổng: 30,1 tuổi
- Nam: 29,6 tuổi
- Nữ: 30,5 tuổi

Dân số: 4.404.108 (ước tính năm 2023).

Phân bố dân cư: dân số tập trung về phía vùng trung tâm của đất nước, đặc biệt là quanh Kênh đào, tuy nhiên một bộ phận dân cư đáng kể thì sinh sống ở vùng viễn tây xung quanh David; dân cư thưa thớt ở 1/3 phía đông quốc gia.

Các nhóm dân tộc (ước tính năm 2010):

- Mestizo (kết hợp của người da đỏ và người da trắng): 65%

- Người Mỹ bản địa: 12,3% (gồm Ngabe 7,6%, Kuna 2,4%, Embera 0,9%, Bugle 0,8%, dân tộc khác 0,4%, không xác định cụ thể 0,2%)
- Người da đen hoặc gốc Phi: 9,2%
- Mulatto 6,8%
- Da trắng: 6,7%

Đô thị hóa:

- Dân số đô thị: 69,5% tổng dân số (năm 2023)
- Tỷ lệ đô thị hóa: tỷ lệ thay đổi hàng năm là 1,92% (ước tính giai đoạn 2020 - 2025)

Tỷ lệ tăng trưởng dân số: 1,51% (ước tính năm 2023)

Dân số các khu đô thị lớn: 1,977 triệu (Tp. Panama năm 2023)

Chỉ tiêu y tế hiện nay: 9,7% GDP (năm 2020)

Chỉ tiêu giáo dục: 3,9% GDP (năm 2020)

Số người sử dụng internet:

- Tổng: 2,992 triệu (ước tính năm 2021)
- % dân số: 68% (ước tính năm 2021)

Tổng quan thị trường

Kênh đào Panama nằm ở thành phố Panama với các cảng trên cả hai đại dương và được gọi là “Trung tâm của Châu Mỹ”, đây là một trong những quốc gia được kết nối nhiều nhất trên thế giới. Panama có nền kinh tế dựa trên đồng USD, lạm phát thấp và rủi ro ngoại hối bằng 0. Chính phủ ổn định, dân chủ và tích cực tìm kiếm đầu tư nước ngoài. Ngày 01/7/2019, Tổng thống Laurentino Cortizo, thuộc Đảng Cách mạng Dân chủ (PRD), đã tuyên thệ nhậm chức trong 5 năm. Chính quyền của ông được bầu dựa trên nền tảng chống tham nhũng, giải quyết bất bình đẳng và tăng cường khả năng chống rửa tiền của Panama, tuy nhiên đây vẫn là những vấn đề tồn tại phổ biến. Panama đã được đưa vào danh sách xám của Lực lượng Đặc nhiệm Hành động Tài chính (FATF) vào tháng 6/2019 do thiếu sót nhiều năm trong việc chống rửa tiền và tài trợ khủng bố.

Trong 5 năm trước đại dịch COVID-19, nền kinh tế Panama đạt tốc độ tăng trưởng trung bình hàng năm là 4,6% - một trong những tốc độ cao nhất ở Trung Mỹ. Theo Viện Thống kê và Điều tra Dân số Quốc gia, sau khi nền kinh tế suy giảm còn 17,9% vào năm 2020, phân loại “thu nhập cao” trước đây của Panama đã được Ngân hàng Thế giới điều chỉnh thành “thu nhập trung bình cao” vào tháng 7/2021, với mức thu nhập bình quân đầu người là 15.643 USD và tổng sản phẩm quốc nội ước tính là 29,2 tỷ USD (tính đến quý

3 năm 2021). Tuy nhiên, với hơn 4 triệu người, sự bất bình đẳng của đất nước vẫn còn cao, với sự chênh lệch rõ rệt giữa các vùng. Ngân hàng Thế giới cho rằng Panama nghèo đói phổ biến ở các vùng nông thôn, đặc biệt là trong cộng đồng dân cư bản địa.

Vào tháng 10 năm 2021 và do đại dịch COVID-19, tỷ lệ thất nghiệp được báo cáo là 11,3% (ước tính rằng con số thực tế có thể tăng lên trong khoảng 20%). Theo Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF), lạm phát được báo cáo ở mức 2,7% trong tháng 5 và giảm xuống còn 2% vào cuối năm 2022. Tỷ lệ nghèo đã giảm từ 15,4% xuống còn 12,5% trong giai đoạn 2015 - 2018, trong khi tỷ lệ nghèo cùng cực giảm từ 6,7% xuống còn 5,1%. Tình trạng nghèo đói gia tăng vào năm 2020, 2021 và xu hướng này tiếp tục vào cuối năm 2022.

Chính phủ Panama đang tạo cơ hội để khai khoáng trở thành ngành kinh tế lớn thứ hai quốc gia, sau Kênh đào Panama. Cobre Panama đang hoạt động hết công suất và mở đồng trị giá 6,3 tỷ USD của First Quantum Minerals sẽ tăng thêm kim ngạch xuất khẩu đồng sau khi hoạt động hết công suất. Các báo cáo cho rằng đến năm 2023, xuất khẩu đồng sẽ đạt khoảng 2 tỷ USD và hoạt động khai thác sẽ đóng góp khoảng 10% GDP.

Nền kinh tế của Panama chủ yếu dựa trên lĩnh vực dịch vụ phát triển tốt, chiếm khoảng 80% GDP, đóng góp lớn nhất cho nền kinh tế là Kênh đào Panama. Lĩnh vực dịch vụ bao gồm Kênh đào, ngân hàng, du lịch, hậu cần, các hoạt động trong Khu Thương mại Tự do Colón (CFZ), bảo hiểm, cảng container... Tháng 6 năm 2016, quốc gia này đã hoàn thành việc mở rộng Kênh đào Panama trị giá 5,25 tỷ USD cho phép các tàu lớn hơn (tàu Neo-Panamax) chở 12.000 container (so với giới hạn 5.000 container theo cơ sở hạ tầng cũ). Việc mở rộng rất quan trọng đối với thương mại hàng hải. Kênh đào Panama có 46% tổng thị phần container di chuyển từ Đông Bắc Á đến Bờ Đông Hoa Kỳ. Doanh thu từ phí sử dụng kênh đào lên tới gần 3 tỷ USD vào năm 2021. Kênh đào Panama phục vụ hơn 144 tuyến hàng hải kết nối 160 quốc gia và tiếp cận khoảng 1.700 cảng trên toàn cầu. Việc quá cảnh đối với tất cả các loại tàu qua kênh đào giúp cho tàu thuyền không phải vòng qua Nam Mỹ và giảm khoảng 7.875 dặm cho hành trình đi từ San Francisco đến New York.

Khu thương mại tự do Colón (CFZ) là khu vực lớn thứ hai trên thế giới và chiếm khoảng 8,5% GDP của Panama. CFZ có hơn 2.500 công ty và sử dụng khoảng 30.000 lao động. Khu thương mại tự do Colón đã trở thành trung tâm thương mại và trung chuyển quan trọng phục vụ trong khu vực và thế giới. Hàng nhập khẩu của CFZ là một loạt các mặt hàng xa xỉ, sản phẩm điện tử, quần áo và các sản phẩm tiêu dùng khác đến từ khắp nơi

trên thế giới được đóng gói lại, bán lại và vận chuyển lại. Do có nhiều loại sản phẩm nên thị phần của các thương hiệu Hoa Kỳ là khá đáng kể mặc dù hầu hết các sản phẩm đó được sản xuất tại châu Á. Hoạt động của CFZ đã giảm trong những năm gần đây do ngày càng có nhiều nhà cung cấp nhỏ mua hàng trực tiếp từ Trung Quốc, gia tăng cạnh tranh từ các trung tâm trung chuyển của khu vực khác, giảm nhu cầu từ Venezuela và tranh chấp thương mại với Colombia.

Panama có 19 hiệp định thương mại tự do trên khắp châu Mỹ, châu Á, châu Âu và Trung Đông. Chính phủ đang tạm dừng đàm phán hiệp định thương mại tự do với Trung Quốc.

Thách thức thị trường

Tham nhũng là thách thức lớn nhất của Panama. Panama xếp hạng 105 trong số 180 quốc gia về Chỉ số Nhận thức Tham nhũng của Tổ chức Minh bạch Quốc tế năm 2021. Các nhà đầu tư quốc tế đã bày tỏ lo ngại về vấn nạn tham nhũng và cách đối xử không nhất quán đối với các nhà đầu tư và doanh nghiệp. Các ví dụ về các hoạt động đáng ngờ của chính phủ đã ảnh hưởng trực tiếp đến các nhà đầu tư nước ngoài thực hiện các dự án ở Panama. Các hoạt động này bao gồm các thủ tục đấu thầu, quyền sở hữu đất đai, tuân thủ các nghĩa vụ hợp đồng, thiếu thanh toán và một hệ thống tư pháp chậm chạp và thiếu chặt chẽ. Các nhà đầu tư nước ngoài tiếp tục nhấn mạnh sự cần thiết phải tăng cường tính minh bạch và trách nhiệm giải trình trong quá trình tư pháp và mua sắm của chính phủ. Các công ty nước ngoài và công ty Panama phải gánh chịu khoản nợ khi kinh doanh với chính phủ do việc trì hoãn thanh toán cho các nhà cung cấp và nhà thầu của chính phủ Panama. Các nhà đầu tư nước ngoài quan tâm đến việc mua bất động sản ở Panama nên tham khảo ý kiến của luật sư có trình độ. Doanh nghiệp có thể xem thêm về [Báo cáo Môi trường kinh doanh năm 2023](#) của Ngân hàng Thế giới.

Luật lao động không linh hoạt của Panama là khởi nguồn gây lo ngại đối với các nhà đầu tư tiềm năng. Quy trình cần thiết để sa thải một nhân viên được quy định quá mức làm giảm khả năng dịch chuyển lao động và cản trở việc tuyển dụng. Mặc dù lương làm việc tại Panama khá thấp so với thế giới, nhưng mức lương tối thiểu của Panama vẫn tương đối cao ở khu vực Trung Mỹ, mức tăng lương bắt buộc hàng năm tùy thuộc vào từng lĩnh vực. Ngoài ra, có thể khó tìm được nhân viên kỹ thuật có năng lực thông thạo tiếng Anh. Những vấn đề lao động này, cùng với chi phí điện đặc biệt cao, dẫn đến chi phí sản xuất cao hơn mức trung bình ở Panama. Để thu hút thêm đầu tư nước ngoài, Panama có hai chế độ mà nhà đầu tư có thể hưởng lợi: EMMA - tạo điều kiện thuận lợi

cho việc thành lập và vận hành các công ty sản xuất đa quốc gia và SEM - chương trình của Trụ sở chính Công ty Đa quốc gia của Panama.

Cơ hội thị trường

Panama không có hạn chế đối với dòng vốn ra nước ngoài hoặc đầu tư trực tiếp ra nước ngoài. Việc gia nhập Tổ chức Thương mại Thế giới vào năm 1997 đã mở ra thương mại và giảm thuế quan giữa các ngành, giúp Panama có mức thuế suất trung bình thấp nhất khu vực Mỹ Latinh.

Triển vọng thị trường:

- Các sản phẩm xây dựng;
- Thiết bị y tế;
- Vật tư y tế dùng một lần;
- An ninh mạng;
- Xây dựng;
- Các dự án hạ tầng lớn;
 - + Đường dây tải điện thứ 4 (500KW);
 - + Tuyến tàu điện ngầm thứ ba;
 - + 100 cây cầu trên cả nước;
 - + Cầu thứ 4 bắc qua kênh đào Panama;
 - + Việc mở rộng đường cao tốc Panama – Arraijan;
 - + Cầu cảng mới tại cảng Puerto Armuelles ở Chiriqui.

Chiến lược thâm nhập thị trường

Do có nền kinh tế mở nên Panama gặp ít vấn đề về tiếp cận thị trường. Một trong những lựa chọn phổ biến hơn khi thâm nhập thị trường là chỉ định đại lý hoặc nhà phân phối.

Thông tin thị trường

Panama là một quốc gia có 4,2 triệu dân với nền văn hóa đa dạng. Chính phủ Panama ổn định và dân chủ. Panama được biết đến là Trung tâm của châu Mỹ, là một trong những quốc gia được kết nối nhiều nhất trên thế giới và có Kênh đào Panama với các cảng trên cả hai đại dương. Nền kinh tế dựa trên đồng USD của Panama, lạm phát thấp và không có rủi ro ngoại hối, khiến Panama trở thành điểm đến hấp dẫn để các công ty nước ngoài đầu tư.

1. Chợ Thực phẩm và Đồ uống Panama

Nền kinh tế của Panama tiếp tục phát triển vào năm 2022. Panama được xếp hạng là nền kinh tế phát triển nhanh thứ hai ở Mỹ Latinh và Caribe. Hoa Kỳ có thị phần lớn nhất, tiếp theo là Brazil và Argentina.

Cơ sở hạ tầng vận chuyển và hải quan của Panama giúp việc vận chuyển thực phẩm và đồ uống trở nên dễ dàng. Quy trình thông quan ở Panama tương đối nhanh và không gặp rắc rối đối với các nhà xuất khẩu nước ngoài tuân thủ theo các yêu cầu của địa phương. Hơn nữa, hầu hết thuế nhập khẩu đã được giảm hoặc sẽ được miễn thuế trong 15 năm do Hiệp định Xúc tiến Thương mại. Các sản phẩm trong nước thường được vận chuyển bằng xe tải thông thường hoặc xe tải lạnh. Tùy thuộc vào vị trí, hầu hết hoạt động giao thương của Panama đều chuyển qua Nhà ga Quốc tế Manzanillo, Cristobal, Cảng container Colon hoặc Cảng Colon đi về phía bắc (Đại Tây Dương) và qua Cảng Balboa và Cảng Quốc tế PSA Panama đi về phía nam (Thái Bình Dương). Hàng hóa hàng không được vận chuyển thông qua sân bay Quốc tế Tocumen. Ngũ cốc được vận chuyển qua Desarrollo Posicional ở bờ biển Đại Tây Dương trước khi vận chuyển bằng đường bộ đến đích.

Hạng mục triển vọng:

- Đồ uống có cồn;
- Nguyên liệu làm bánh;
- Thịt bò, thịt lợn, thịt gia cầm và hải sản;
- Gia vị và nguyên liệu nấu ăn;
- Thực phẩm đông lạnh;
- Đồ uống không cồn;
- Thức ăn đã qua chế biến.

Ngành du lịch của Panama là một yếu tố tác động quan trọng đối với nhu cầu thực phẩm và đồ uống.

2. Lĩnh vực Du lịch và Thực phẩm

Lĩnh vực du lịch và lữ hành là động cơ phát triển kinh tế và là phương tiện truyền bá để chia sẻ các nền văn hóa. Nhiều yếu tố ảnh hưởng đến dòng du khách đến Panama. Lĩnh vực Khách sạn, Nhà hàng và các Tổ chức ở Panama đóng góp đáng kể vào nền kinh tế của Panama và được thúc đẩy bởi du lịch quốc tế. Với mức tăng 166,4% trong hai quý đầu năm 2022, Panama tiếp tục khẳng định vị thế là điểm đến du lịch, dựa trên mô hình Du lịch bền vững, ưu tiên trao quyền cho cộng đồng, làm nổi bật sự đa dạng sinh học

phong phú, đa dạng sắc tộc, kết hợp sự đổi mới và sự kết hợp của các nền văn hóa ẩm thực khác nhau. Panama tiếp tục là một điểm đến hấp dẫn và đồng USD hóa của quốc gia này là một thế mạnh. Các khách sạn và khu nghỉ dưỡng ở Panama chủ yếu mua thực phẩm và đồ uống từ các công ty dịch vụ thực phẩm và/hoặc trực tiếp từ các nhà phân phối, siêu thị và nhà hàng. Để biết thông tin chi tiết về các lựa chọn khách sạn và khu nghỉ dưỡng khác nhau ở Panama, doanh nghiệp có thể tham khảo thêm tại website [Hiệp hội Khách sạn Panama](#).

Thị trường tàu du lịch của Panama đang mở rộng từ Hoa Kỳ và châu Âu khi Panama tiếp tục phát triển như một điểm đến du lịch hàng đầu. Các tàu du lịch đến Thành phố Panama neo đậu tại Fuerte Amador và Balboa ở lối vào Thái Bình Dương của Kênh đào Panama hoặc Cảng Colon 2000 ở Caribe.

Các nhà hàng ở Thành phố Panama phát triển tốt và có các đầu bếp đẳng cấp thế giới được xếp hạng cao về ẩm thực quốc tế. Do du lịch mở rộng, nhập cư ngày càng tăng và sức mua của người tiêu dùng cao hơn, việc lựa chọn các nhà hàng và ẩm thực quốc tế dự kiến sẽ tiếp tục phát triển. Hiện tại, Hiệp hội Nhà hàng và Doanh nghiệp Liên quan của Panama ([ARAP](#)) có hơn 400 thành viên tích cực.

Các nhà khai thác dịch vụ thực phẩm quốc tế và các công ty địa phương như Sysco, H.T. Tzanetatos, Proserv, Procesadora Monte Azul, Dicarina và những công ty khác đã phục vụ lĩnh vực dịch vụ thực phẩm hơn 50 năm, cung cấp thực phẩm và đồ uống nhập khẩu, hậu cần trong kho bãi/ vận chuyển, bán và tiếp thị sản phẩm. Với các tổ chức và cơ sở này, thúc đẩy cả ẩm thực địa phương và quốc tế, ngành dịch vụ ăn uống của Panama là một trong những ngành mạnh nhất trong cả nước. Trên thực tế, 5 cửa hàng nhượng quyền kinh doanh thức ăn nhanh, quán cà phê, quán bar, tiệm bánh, tiệm kem, nhà hàng do gia đình sở hữu, xe bán đồ ăn, người bán hàng rong, cửa hàng tiện lợi và dịch vụ ăn uống đều được hưởng lợi nhiều từ khuôn khổ thương mại này.

Mặt khác, các tổ chức bao gồm các bệnh viện tư nhân và bệnh viện công, cảnh sát quốc gia và hệ thống nhà tù. Các bệnh viện tư nhân có các hoạt động hậu cần riêng cho bữa ăn của bệnh nhân và cung cấp cho nhà ăn của họ, trong khi các bệnh viện công và cảnh sát thường đấu thầu các yêu cầu của họ theo hợp đồng hàng năm hoặc 5 năm với các nhà cung cấp dịch vụ thực phẩm, nhà hàng hoặc nhà chế biến thực phẩm địa phương.

SaborUSA là một kế hoạch tiếp thị đa phương tiện chiến lược do Cơ quan Dịch vụ Nông nghiệp Nước ngoài của Panama quản lý nhằm thúc đẩy tạo ra nhu cầu đối với thực phẩm

và đồ uống nhập khẩu từ nước ngoài.

3. Đầu tư nước ngoài vào du lịch của Panama

Luật mới của Panama sẽ khuyến khích đầu tư nước ngoài vào lĩnh vực du lịch.

Chính phủ Panama đã thông qua Luật 122 để thúc đẩy đầu tư nước ngoài vào lĩnh vực du lịch. Luật này sẽ cấp các lợi ích quan trọng, chẳng hạn như:

- Miễn thuế nhập khẩu cho các nhà đầu tư khách sạn đối với các dự án xây dựng trong thời gian tối đa 5 năm và các khách sạn vận hành mua lại trong tối đa 10 năm.
- Miễn thuế cho các tòa nhà khách sạn lên đến 15 năm.
- Miễn thuế cho các khoản đầu tư vào sân bay và bến tàu trong 15 năm. Chính phủ phải được phép sử dụng sân bay.
- Miễn thuế cho khoản vay đầu tiên có được. Công ty sẽ có một khoản chi phí được khấu trừ thuế trên báo cáo tài chính.
- Miễn thuế tiền thuê nhà trong 15 năm đối với doanh thu của khách sạn.
- Trong số những trường hợp khác, miễn thuế đối với giấy chứng nhận tồn tại trong tối đa 5 năm.

Các lợi ích của Luật 122 sẽ thúc đẩy việc xây dựng hơn 5.000 phòng khách sạn và hàng triệu USD đầu tư. Ngoài ra, điều này còn đóng góp vào Kế hoạch tổng thể du lịch bền vững (PMTS) giai đoạn 2020 - 2025. Mục tiêu của PMTS là tập trung xúc tiến đầu tư để đảm bảo việc sử dụng các sản phẩm và dịch vụ của Panama cũng như nâng cao tính bền vững về môi trường, xã hội, văn hóa và đảm bảo an toàn cho khách du lịch.

4. Công ty Điện lực Panama

Panama đang hướng tới mục tiêu tạo ra sự khác biệt về phương tiện di chuyển bằng điện, bằng cách giới thiệu dự án nhằm nâng cao số lượng xe điện và quy định số lượng xe điện tối thiểu.

Một luật sơ bộ đang được Chính phủ Panama xem xét nhằm khuyến khích di chuyển bằng xe điện trong giao thông vận tải mặt đất. Mục đích cuối cùng của chính sách công này là giảm phát thải khí nhà kính, thúc đẩy và tăng trưởng phương tiện di chuyển bằng điện ở Panama và sử dụng năng lượng tái tạo làm công cụ chuyển đổi năng lượng trong hệ thống giao thông mặt đất.

Dự thảo sơ bộ này đề ra các mục tiêu cho năm 2030 như sau:

- Giảm 25% phát thải khí nhà kính trong lĩnh vực năng lượng;
- 30% đội xe buýt điện được phép nhượng quyền;

- 50% đội xe buýt khu vực công sẽ chạy bằng điện;
- 40% doanh số bán xe ở Panama sẽ là xe điện;
- 20% đội xe tư nhân sẽ là xe điện.

Theo Chiến lược điện di động quốc gia, tỷ lệ tham gia thị trường xe lai điện và xe điện ở mức dưới 1% vào năm 2021. Các thương hiệu hiện có 100% xe điện có mặt tại Panama là BYD, BMW và Tesla vừa gia nhập thị trường Panama vào năm 2019 mà không có đại diện chính thức. Từ tổng doanh số bán 48.000 xe vào năm 2019 và 1.221.999 xe đã đăng ký đang hoạt động ở Panama, đây là cơ hội cho các doanh nghiệp nước ngoài thâm nhập và cạnh tranh tại thị trường Panama.

5. Luật tổ chức Cơ quan Lương thực Panama (APA)

Một cơ quan quản lý mới ở Panama sẽ giám sát việc nhập khẩu thực phẩm và các tiêu chuẩn kiểm dịch thực vật.

Luật 206 của Panama tổ chức Cơ quan Lương thực Panama (APA) và bãi bỏ Nghị định Luật 11 năm 2006, thành lập Cơ quan An toàn Thực phẩm Panama (AUPSA). Các nhà xuất khẩu nước ngoài phải tuân thủ các quy định của cơ quan mới này.

APA là cơ chế duy nhất để xử lý các yêu cầu về vệ sinh và kiểm dịch động thực vật (SPS) đối với sản xuất nông - công nghiệp và thực phẩm công nghiệp cũng như xuất khẩu và nhập khẩu thực phẩm, quá cảnh và trung chuyển thực phẩm, đáp ứng các tiêu chuẩn SPS, cũng như các tiêu chuẩn thương mại quốc tế.

Luật mới quy định rằng Bộ Y tế, Bộ Phát triển Nông nghiệp và Bộ Thương mại và Công nghiệp chịu trách nhiệm đưa ra các yêu cầu và tiêu chuẩn kỹ thuật SPS. Hệ thống thủ tục tích hợp của APA sẽ xử lý, dưới dạng một cửa, tất cả các đăng ký vệ sinh đối với thực phẩm nội địa và nhập khẩu; thông báo trước về nhập khẩu thực phẩm vào Panama; giấy phép hoạt động vệ sinh; cấp giấy chứng nhận lưu hành sản phẩm thực phẩm quốc gia; chứng nhận kiểm dịch thực vật đối với thực vật và rau dùng cho người và động vật; các chức năng khác được xác định bởi pháp luật.

6. Panama là Trung tâm LNG cho khu vực

Panama được biết đến với vị trí địa lý chiến lược và là quốc gia Trung Mỹ đầu tiên có Kho cảng khí thiên nhiên hóa lỏng (LNG).

Panama nổi tiếng với vị trí địa lý chiến lược và là một trung tâm thương mại và tài chính của châu Mỹ. Với kho cảng LNG đầu tiên trong Khu vực và chiến lược dài hạn của chính phủ, Panama có vị trí thuận lợi để trở thành trung tâm LNG và là nhân tố chính

trong quá trình hội nhập năng lượng của Trung Mỹ. Đối với các nhà xuất khẩu LNG, Panama giờ đây có thể là một điểm đến thay vì chỉ là điểm trung chuyển qua Kênh đào Panama.

Cảng Costa Norte ở Colon, ngay lối vào Caribe của Kênh đào Panama, là nhà máy khí thiên nhiên hóa lỏng đầu tiên ở Trung Mỹ. Cảng có một bể chứa 180.000 m³, được thiết kế như một nhà máy trung tâm, có thể đổ đầy các tàu chở dầu và nạp lại các tàu chở khí. LNG được nhập khẩu vào Panama từ Texas và Louisiana và khí này được sử dụng cho Panama và các nước Trung Mỹ khác.

Theo Kế hoạch Năng lượng Quốc gia (PEN) đến năm 2030, 15% công suất phát điện của Panama sẽ đến từ LNG. Kho cảng LNG mang đến cơ hội tuyệt vời cho các nhà xuất khẩu và nhà cung cấp LNG của nước ngoài. Điều này sẽ tạo cơ hội thị trường cho các dịch vụ và thiết bị sử dụng LNG trong khu dân cư, thương mại và công nghiệp, cũng như nhiên liệu cho các phương tiện hạng nặng (xe buýt, cần cẩu di động, máy trộn xi măng, máy kéo) và các phương tiện khác, cũng như xe tải chuyên dụng để phân phối LNG ở Panama và khu vực Trung Mỹ.

7. Đặc khu kinh tế Panama

Chính phủ Panama trực tiếp hỗ trợ các đặc khu kinh tế của Panama nhằm tập trung phát triển Panama như một trung tâm hậu cần của châu Mỹ. Các khu vực này đã được thiết lập, tập trung trong hành lang Metropolitan dọc theo Kênh đào Panama, giúp các công ty tiết kiệm chi phí và có vị trí chiến lược để tiếp cận khách hàng trên khắp Châu Mỹ Latinh. Để nhân rộng thành công của các khu vực, chính phủ gần đây đã phê duyệt 05 khu thương mại tự do mới ở thành phố Panama, tỉnh Chiriqui và tỉnh Herrera.

7.1. Khu mậu dịch tự do Colon

Khu vực Tự do Colon (CFZ), nằm ở phía Đại Tây Dương của Panama, là khu vực thương mại tự do lớn nhất ở Tây Bán cầu và là một trong những kênh phân phối hiệu quả nhất để tiếp cận thị trường Mỹ Latinh và Caribe. Khoảng 2.500 công ty hoạt động tại CFZ, có thể kể đến một số thương hiệu nổi tiếng: APC, Aquatek, Black & Decker, Bose, Calvin Klein, Elizabeth Arden, Diesel, Fisher-Price, Evenflo, Hewlett Packard và Westinghouse. CFZ tập trung vào các hoạt động B2B liên quan đến nhập khẩu và tái xuất khẩu sản phẩm mà không có giá trị gia tăng.

7.2. Đặc khu kinh tế Pacifico

Đặc khu kinh tế Panama Pacifico, nằm ở phía Thái Bình Dương của Panama, Căn cứ

Không quân Howard trước đây, có diện tích 1.400 ha. Các công ty được thành lập trong đặc khu kinh tế này vận hành các trung tâm phân phối, tiến hành sản xuất nhẹ, các dịch vụ hỗ trợ văn phòng và trung tâm cuộc gọi. Hơn 160 công ty, bao gồm 08 công ty trong danh sách Fortune 500, hoạt động tại Panama Pacifico, bao gồm 3M, Dell và BASF. Hoạt động chính: trung tâm phân phối, sản xuất công nghệ cao, dịch vụ bảo dưỡng máy bay, dịch vụ đa phương thức và logistics. Doanh nghiệp có thể tham khảo thêm thông tin tại website [Pacifio](#).

7.3. Khu thương mại tự do mới

Tháng 02/2020, chính phủ Panama đã phê duyệt 5 khu thương mại tự do mới thuộc phía Đông Panama, tỉnh Herrera và tỉnh Chiriqui. Các khu vực mới này hỗ trợ sản xuất nông nghiệp, cụm chế biến và sản xuất, lưu trữ hàng hóa và dịch vụ hậu cần, chế biến sinh khối, quản lý chất thải đô thị và xử lý như một nguồn tạo năng lượng. Khu Chiriqui nằm ở quận Bugaba và hỗ trợ các công ty tập trung vào thương mại với Trung Mỹ.

8. Mua sắm của Chính phủ

Các cuộc đấu thầu của chính phủ Panama mang lại nhiều cơ hội đầu tư và kinh doanh cho các công ty nước ngoài.

Panama có triển vọng tăng trưởng kinh tế tốt nhất ở Mỹ Latinh và Caribe (LAC). Từ năm 2014 đến 2019, Panama là một trong những quốc gia có mức tăng trưởng mạnh nhất trong khu vực với mức trung bình 4,7%, trong khi LAC tăng 0,9%. Đối với năm 2022, Ủy ban Kinh tế Châu Mỹ Latinh (CEPAL) ước tính rằng Panama sẽ có mức tăng trưởng kinh tế là 8,2%, dẫn đầu Châu Mỹ Latinh với triển vọng tăng trưởng kinh tế tốt nhất trong năm 2022.

Sự tăng trưởng này cho thấy nhiều cơ hội kinh doanh và đầu tư mở ra cho các công ty nước ngoài có thể cạnh tranh để giành được hợp đồng bất kể họ có trụ sở tại Panama hay nước ngoài.

Công thông tin mua sắm trung tâm của Panama, [PanamaCompra](#), thường xuyên đăng các cơ hội [đấu thầu](#) trong tất cả các ngành công nghiệp. Đây là một dịch vụ đấu thầu điện tử chính thức, miễn phí, dựa trên internet, nơi các nhà cung cấp có thể đấu thầu bằng cách [đăng ký](#) trên trang web. Doanh nghiệp có thể tìm thấy các ngành công nghiệp có nhiều hồ sơ dự thầu nhất tại các website sau:

- [Y tế](#): Caja del Seguro Social/ Bộ Y tế
- [Dịch vụ kỹ thuật, điều tra và công nghệ](#)

- [Dịch vụ xây dựng và bảo trì](#)
- [Sản xuất vật tư, cấu kiện, công trình, xây lắp](#)
- [Viễn thông và công nghệ thông tin phát thanh truyền hình](#)

9. Hợp tác công tư

Luật hợp tác công - tư năm 2019 của Panama mang lại cơ hội khuyến khích đầu tư và tạo ra việc làm.

Chính phủ Panama đang hỗ trợ các dự án lớn sẽ được đấu thầu theo luật Đối tác công tư (PPP). Đây là cơ hội cho các công ty nước ngoài tham gia đấu thầu các dự án trị giá hàng triệu USD, trong lĩnh vực xây dựng, cung cấp thực phẩm, CNTT, an ninh và những dự án khác chưa được công bố.

Theo Bộ Công chính, chỉ trong lĩnh vực xây dựng, sẽ có 25 dự án được đấu thầu trong năm nay, trị giá 1,2 triệu USD sẽ mang lại lợi ích cho hơn 3 triệu người dân Panama trên khắp đất nước và tạo ra hơn 3.500 việc làm trực tiếp trong hai quý đầu năm. Các dự án đấu thầu quan trọng nhất cho năm 2022 sẽ là:

- Dự án “2000 km đường dã chiến”
- Dự án tạo đường có trạm thu phí mới trên toàn quốc
- Tuyến đường có trạm thu phí từ Corredor Norte đến David
- Đường dây tải điện thứ 4 (500KW)
- Dự án Hệ thống Trại giam. Đây là một dự án về cơ sở hạ tầng, quản lý, thực phẩm, số hóa và an ninh.

Để biết thêm thông tin về các cuộc đấu thầu mở với Chính phủ Panama, doanh nghiệp có thể xem trên cổng thông tin [PanamaCompra](#).

10. Tính di động an toàn

Panama sẽ cải thiện mức độ an toàn trong ngành công nghiệp ô tô thông qua dự án nâng cao và điều chỉnh các tiêu chuẩn mới về thông số kỹ thuật an toàn.

Đề xuất mới là Dự luật 656 đang được Chính phủ Panama xem xét với mục tiêu thực hiện các thông số kỹ thuật tiêu chuẩn tối thiểu về an toàn. Mục đích cuối cùng là để đảm bảo an toàn giao thông đường bộ trong nước và nếu Dự luật 656 được thông qua thì ô tô nhập khẩu hoàn toàn mới phải tuân thủ theo các tiêu chuẩn này.

Dự luật này đặt ra các tiêu chuẩn sau mà các phương tiện nhập khẩu hoàn toàn mới phải có:

- ABS - Hệ thống chống bó cứng phanh.

- ESC - Kiểm soát ổn định điện tử.
- Hệ thống thay lốp dự phòng hoặc thay bánh xe dự phòng.
- Túi khí phía trước và túi khí bên chỗ người lái và hành khách.
- Thanh bảo vệ hông.
- Thanh gia cố cản (trước và sau).
- Chỗ tựa đầu trên ghế hành khách.
- Thân xe với độ biến dạng được lập trình.

Một chủ đề quan trọng khác đang được giải quyết là ngăn ngừa ô nhiễm và dự luật tập trung vào các yêu cầu sau:

- Giấy chứng nhận rà soát cơ khí - kỹ thuật và kiểm soát khí gây ô nhiễm (hoặc thuật ngữ tương đương từ nước xuất xứ), giấy bảo lãnh của cơ quan có thẩm quyền của nước xuất khẩu được cấp trong vòng 30 ngày trước ngày xuất khẩu và vận chuyển phương tiện.
- Giấy chứng nhận tương đồng về đánh giá cơ học kỹ thuật và kiểm soát khí gây ô nhiễm từ nước nhập khẩu được cấp bởi một trung tâm đánh giá được ủy quyền hợp lệ bởi Cơ quan Giao thông và Vận tải Đường bộ Panama (ATTT).

11. Giáo dục và Chuyển đổi kỹ thuật số

Panama đang hướng tới mục tiêu tạo ra sự khác biệt trong giáo dục công lập thông qua các chính sách công mới cho quá trình chuyển đổi kỹ thuật số.

Chính phủ Panama đã thực hiện Luật 294 để đưa ra những hướng dẫn chung đối với các chính sách công trong giáo dục. Mục tiêu là nâng cao tính công bằng trong toàn bộ hệ thống giáo dục thông qua các mô hình đa dạng về dạy và học, phương thức giáo dục linh hoạt, chuyển đổi kỹ thuật số, đảm bảo quyền được giáo dục và bằng cách đảm bảo các giải pháp sáng tạo và đổi mới sẽ tạo điều kiện tiếp nhận các sinh viên có năng lực và bản lĩnh theo phương hướng đã đề ra.

Mục tiêu chính của Luật 294 là:

- Thực hiện chuyển đổi số trên diện rộng.
- Cung cấp cho hệ thống giáo dục cơ sở hạ tầng kỹ thuật số. Điều này sẽ được thực hiện với: năng lượng, kết nối, thiết bị, nền tảng và nội dung để hỗ trợ quá trình tri thức.
- Hợp nhất và tích hợp tất cả các cải tiến vào nền tảng công nghệ.
- Đổi mới và tạo điều kiện thuận lợi cho hệ thống học tập của giáo viên với các mô

hình giảng dạy mới và hiệu quả.

- Phát triển hệ thống giáo dục hiện đại và liên tục đổi mới, nghiên cứu và phát triển công nghệ.

Bộ Giáo dục sẽ thực hiện các nghiên cứu để xác định các trường cần cải thiện cơ sở hạ tầng và trật tự kết nối để tuân thủ các yêu cầu tối thiểu của Luật 294.

12. Khai thác mỏ

Chính phủ Panama đang tạo cơ hội để khai khoáng trở thành ngành kinh tế lớn thứ hai của đất nước, sau Kênh đào Panama. Mặc dù lĩnh vực khai khoáng có quy mô nhỏ nhưng lại là lĩnh vực có tiềm năng tăng trưởng đáng kể. Panama có nguồn tài nguyên khoáng sản dồi dào gồm vàng và đồng, dẫn đến việc chuyển nhượng khai thác mỏ phong phú. Với khoản đầu tư tư nhân trị giá 6 tỷ USD, Panama có hoạt động phát triển mỏ khai thác đồng lộ thiên lớn nhất thế giới, trở thành nguồn xuất khẩu lớn nhất của Panama và chiếm 3,5% GDP vào năm 2021. Dự án khai thác đồng này ước tính có trữ lượng 3,1 tỷ tấn. Dự án cần sử dụng khoảng 7.000 lao động.

Một số cân nhắc quan trọng cần biết nếu doanh nghiệp quan tâm đến lĩnh vực khai thác mỏ của Panama:

- Đã xác định được khoảng 50 tỷ pound trữ lượng đồng, 12 triệu ounce vàng, 25 nghìn ounce bạc và 250 tấn molybden.
- Khoảng 15 đơn vị nhượng quyền thăm dò và/ hoặc khai thác khoáng sản kim loại với tổng diện tích 50 nghìn ha.
- Bất kỳ người nào, dù là người dân trong nước hay người nước ngoài, đều có thể được nhượng quyền khai thác nếu có khả năng về tài chính và kỹ thuật.
- Nhượng quyền khai thác có thể được cấp riêng rẽ hoặc bao gồm: quyền thăm dò, khai thác, vận chuyển và hưởng lợi từ tài nguyên khoáng sản. Các quyền này được cấp theo hợp đồng với Nhà nước (do Bộ Thương mại đại diện) và cần có sự chấp thuận của Tổng kiểm soát viên. Việc nhượng quyền khai thác cần có thêm sự chấp thuận từ phía Hội đồng Nội các của Ngành Hành pháp.
- Các công ty khai khoáng phải tuân thủ Luật 41 năm 1998 là luật chung về môi trường.

13. Ngành mỹ phẩm

Quy trình đăng ký y tế đối với mỹ phẩm ở Panama là bước đầu tiên để thâm nhập thị trường.

Tất cả các sản phẩm mỹ phẩm đều phải đăng ký với Bộ Y tế. Việc đăng ký này được

thực hiện bởi Cục Quản lý Thuốc và Dược phẩm của Bộ, theo luật gọi là “Cơ quan Y tế”. Để bắt đầu quá trình đăng ký, bạn phải đáp ứng các yêu cầu sau:

- Giấy ủy quyền cho người đại diện pháp lý và chuyên nghiệp.
- Giấy chứng nhận Thực hành sản xuất tốt hoặc văn bản ủy quyền sản xuất hợp lệ do cơ quan quản lý của quốc gia sản xuất cấp.
- Công thức định tính, có chữ ký xác nhận của người chịu trách nhiệm phòng thí nghiệm sản xuất. Sản phẩm phải ghi rõ số lượng của các chất bị hạn chế: nồng độ, tên của từng thành phần (phải được đề cập trong công thức, theo Danh pháp quốc tế về thành phần mỹ phẩm (INCI)); tên của sản phẩm cũng như các biến thể hoặc tên chung của sản phẩm; nếu sản phẩm có nhiều màu hoặc nhiều loại khác nhau thì sản phẩm phải được ghi rõ tên và số lượng màu theo Chỉ số màu quốc tế.
- Nghiên cứu xem sản phẩm có chứa các chất có nguồn gốc sinh học, vitamin hay chất dễ phân hủy để hỗ trợ tuổi thọ của sản phẩm hay không.
- Giấy chứng nhận Quy trình kỹ thuật tốt của phòng thí nghiệm sản xuất có giá trị 2 năm kể từ ngày xuất cảnh, do cơ quan có thẩm quyền của quốc gia xuất xứ cấp và được đóng dấu hợp pháp của Apostille hoặc Lãnh sự quán Panama.
- Giấy chứng nhận Dược phẩm được cấp hợp lệ bởi cơ quan có thẩm quyền và được hợp pháp hóa bởi Con dấu của Apostille hoặc Lãnh sự quán Panama.
- Giấy chứng nhận bán tự do đôi khi được gọi là Giấy chứng nhận xuất khẩu hoặc Giấy chứng nhận dành cho chính phủ nước ngoài.

Các giấy chứng nhận khác có thể được yêu cầu thêm ngoài các chứng nhận kể trên.

Tất cả các tài liệu phải được gửi bằng tiếng Tây Ban Nha và các tài liệu chính thức được viết bằng một ngôn ngữ khác phải được trình bày cùng với bản dịch chính thức tương ứng. Ngoài ra, bất kỳ tài liệu chính thức hoặc pháp lý nào được ban hành ở nước ngoài phải được công chứng hợp lệ và được đóng dấu hợp pháp của Apostille hoặc Lãnh sự quán Panama.

Hiệu lực của đăng ký y tế đối với các sản phẩm mỹ phẩm sẽ là 5 năm kể từ khi được cấp và mỗi quy trình đăng ký có giá từ 1.000 USD đến 1.500 USD cho mỗi sản phẩm.

Để biết thêm thông tin, vui lòng truy cập trang web của [Bộ Y tế](#).

14. Dược phẩm

Nghị định hành pháp mới nhằm đảm bảo giá thuốc công khai ở Panama.

Chính phủ Panama đã phê duyệt Nghị định số 17 dành cho các cơ sở có đăng ký để pha

chế và phân phối thuốc quốc tế. Nghị định cho phép chiết khấu 30% đối với 170 loại thuốc tiêu dùng. Nghị định có hiệu lực từ ngày 15/8 trong 06 tháng và sẽ không áp dụng cho các sản phẩm cùng loại được sản xuất trong nước có giá bằng hoặc dưới 60% giá tham chiếu vào ngày 30/6/2022.

Cơ quan Quốc gia về Bảo vệ Người tiêu dùng và Chống Cạnh tranh (ACODECO) giám sát việc tuân thủ Nghị định. Để xem toàn bộ tài liệu, vui lòng truy cập [website](#) chính thức của chính phủ.

Chương 2: Môi trường kinh tế, chính trị

Chính trị

1. Thể chế: Cộng hoà tổng thống.

2. Hiến pháp

Việc sửa đổi và bổ sung hiến pháp do Quốc hội, Nội các hoặc Tòa án Tư pháp Tối cao đề xuất. Hiến pháp được thông qua vào ngày 11/10/1972 và sửa đổi vào tháng 4/1983.

3. Hệ thống pháp luật: hệ thống luật dân sự

4. Hành pháp

Các nhà lãnh đạo chính trị hiện tại

- Tổng thống: Laurentino "Nito" Cortizio Cohen (từ 01/7/2019)
- Phó Tổng thống: José Gabriel Carrizo Jaén (từ 01/7/2019)

Nội các: Nội các do tổng thống bổ nhiệm.

Cơ quan lập pháp: Quốc hội (78 ghế, được bầu theo phổ thông đầu phiếu, nhiệm kỳ 5 năm).

Các đảng phái chính: Đảng Cách mạng dân chủ (PRD); Đảng Tự do dân tộc (PLN); Đảng Dân tộc đại chúng; Đảng Đoàn kết (PS), Phong trào Tự do cộng hòa dân tộc (MOLIRENA); Đảng Dân chủ Thiên chúa giáo (PDC), Phong trào Đổi mới dân tộc (MORENA), Công đảng (PALA), v.v...

Bầu cử/bổ nhiệm: Tổng thống vừa là nguyên thủ quốc gia, vừa là người đứng đầu chính phủ. Tổng thống và phó tổng thống được bầu theo phổ thông đầu phiếu với nhiệm kỳ 5 năm và không được tái cử liên tiếp.

Tổng thống bổ nhiệm Nội các và có các quyền hành pháp, bao gồm việc thi hành luật pháp trong nước và điều hành các công việc hàng ngày.

Chế độ bầu cử: Từ 18 tuổi trở lên phổ thông đầu phiếu và bắt buộc.

Ngày bầu cử tiếp theo:

- Tổng thống: tháng 5 năm 2024
- Quốc hội: tháng 5 năm 2024

5. Tư pháp

Cơ quan tư pháp gồm:

- Tòa án Tối cao; 9 thẩm phán được bổ nhiệm với nhiệm kỳ 10 năm.
- 5 Tòa án Cao cấp.
- 3 Tòa Phúc thẩm.

6. Tham gia tổ chức quốc tế

BCIE, CAN, CD, CELAC, FAO, G-77, IADB, IAEA, IBRD, ICAO, ICC, ICCT, ICRM, IDA, IFAD, IFC, IFRC, ILO, IMF, IMO, IMSO, Interpol, IOC, IOM, IPU, ISO, ITSO, ITU, ITUC (NGOs), LAES, LAIA, MIGA, NAM, OAS, OPANAL, OPCW, Pacific Alliance, PCA, SICA, UN, UNASUR, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, Union Latina, UNWTO, UPU, WCO, WFTU (NGOs), WHO, WIPO, WMO, WTO.

Kinh tế

1. Các chỉ số kinh tế

Panama là nền kinh tế Trung Mỹ có mức thu nhập trung bình cao; giao thương với Trung Quốc ngày càng tăng; sử dụng đồng USD; việc mở rộng cung cấp nhiên liệu của kênh đào thúc đẩy đầu tư cơ sở hạ tầng nhiều hơn; lĩnh vực dịch vụ chiếm ưu thế trong nền kinh tế.

GDP thực (trương đương sức mua):

- 126,352 tỉ USD (ước tính năm 2021)
- 109,551 tỉ USD (ước tính năm 2020)
- 133,509 tỉ USD (ước tính năm 2019)

Tốc độ tăng trưởng GDP thực:

- 15,34% (ước tính năm 2021)
- -17,94% (ước tính năm 2020)
- 2,98% (ước tính năm 2019)

GDP thực bình quân đầu người:

- 29.000 (ước tính năm 2021)
- 25.500 (ước tính năm 2020)
- 31.500 (ước tính năm 2019)

GDP (tỷ giá hối đoái chính thức): 66,801 tỷ USD (ước tính năm 2019)

Tỷ lệ lạm phát (giá tiêu dùng):

- 1,63% (ước tính năm 2021)
- -1,55% (ước tính năm 2020)
- -0,6% (ước tính năm 2019)

Xếp hạng tín dụng:

- Xếp hạng của Fitch: BBB (năm 2011)
- Xếp hạng của Moody: Baa1 (năm 2019)

- Xếp hạng của Standard & Poors: BBB (năm 2020)

GDP theo lĩnh vực:

- Nông nghiệp: 2,4% (ước tính năm 2017)
- Công nghiệp: 15,7% (ước tính năm 2017)
- Dịch vụ: 82% (ước tính năm 2017)

GDP theo thành phần, theo mục đích sử dụng cuối cùng:

- Tiêu dùng hộ gia đình: 45,6% (ước tính năm 2017)
- Tiêu dùng chính phủ: 10,7% (ước tính năm 2017)
- Đầu tư vào vốn cố định: 42,9% (ước tính năm 2017)
- Đầu tư vào hàng tồn kho: 3% (ước tính năm 2017)
- Xuất khẩu hàng hóa và dịch vụ: 41,9% (ước tính năm 2017)
- Nhập khẩu hàng hóa và dịch vụ: -44,2% (ước tính năm 2017)

Sản phẩm nông nghiệp: mía, chuối, gạo, thịt gia cầm, sữa, chuối, dứa, ngô, thịt bò, thịt lợn.

Công nghiệp: xây dựng, sản xuất bia, xi măng và các vật liệu xây dựng khác, xay xát đường.

Tốc độ tăng trưởng sản xuất công nghiệp: 37,5% (ước tính năm 2021)

Lực lượng lao động: 1,966 triệu (ước tính năm 2021)

Lực lượng lao động theo ngành: (ước tính năm 2009)

- Nông nghiệp: 17%
- Công nghiệp: 18,6%
- Dịch vụ: 64,4%

Tỷ lệ thất nghiệp:

- 12,09% (ước tính năm 2021)
- 12,85% (ước tính năm 2020)
- 4,73% (ước tính năm 2019)

Tỷ lệ thất nghiệp trẻ (độ tuổi 15 - 24): (năm 2021)

- Tổng: 30%
- Nam: 21,8%
- Nữ: 43,6%

Dân số dưới chuẩn nghèo: 22,1% (ước tính năm 2016)

Hệ số Gini Index - phân bổ theo thu nhập gia đình: 49,8 (ước tính năm 2019)

Chi tiêu trung bình của hộ gia đình:

- Thực phẩm: 15,7% chi tiêu hộ gia đình (ước tính năm 2018)
- Rượu và thuốc lá: 1,7% chi tiêu hộ gia đình (ước tính năm 2018)

Thu nhập hộ gia đình hoặc tiêu dùng theo tỷ lệ %: (ước tính năm 2014)

- 10% thấp nhất: 1,1%
- 10% cao nhất: 38,9%

Ngân sách:

- Doanh thu: 9,743 tỷ USD (ước tính năm 2020)
- Chi tiêu: 15,145 tỷ USD (ước tính năm 2020)

Thặng dư (+) hoặc thâm hụt ngân sách (-): -1,6% (của GDP) (ước tính năm 2017)**Nợ công:**

- 37,8% GDP (ước tính năm 2017)
- 37,4% GDP (ước tính năm 2016)

Thuế và các khoản thu khác: 8,51% (của GDP) (ước tính năm 2020)**Số dư tài khoản vãng lai:**

- -1,412 tỉ USD (ước tính năm 2021)
- 1,097 tỉ USD (ước tính năm 2020)
- -3,329 tỉ USD (ước tính năm 2019)

Xuất khẩu:

- 27,237 tỉ USD (ước tính năm 2021)
- 20,179 tỉ USD (ước tính năm 2020)
- 28,622 tỉ USD (ước tính năm 2019)

Đối tác xuất khẩu:

- Ecuador: 20%
- Guatemala: 14%
- Trung Quốc: 8%
- Hoa Kỳ: 6%
- Hà Lan: 6% (năm 2019)

Hàng hóa xuất khẩu: xăng dầu tinh chế, đồng, chuối, tàu, dầu hắc ín, thuốc đóng gói (năm 2019)

Nhập khẩu:

- 24,627 tỉ USD (ước tính năm 2021)

- 17,502 tỉ USD (ước tính năm 2020)
- 27,599 tỉ USD (ước tính năm 2019)

Đối tác nhập khẩu: (năm 2019)

- Trung Quốc: 21%
- Hoa Kỳ: 19%
- Nhật Bản: 16%
- Colombia: 6%
- Ecuador: 5%

Hàng hóa nhập khẩu: tàu biển, xăng dầu tinh chế, dầu thô, tàu chở dầu, thuốc đóng gói (năm 2019).

Nợ - bên ngoài:

- 101,393 tỉ USD (ước tính năm 2019)
- 94,898 tỉ USD (ước tính năm 2018)

Tỷ giá hối đoái (ước tính):

1 balboas (PAB) => USD				
2017	2018	2019	2020	2021
1	1	1	1	1

Hệ thống vận tải hàng không quốc gia:

- Số hãng hàng không đã đăng ký: 4 (năm 2020)
- Số lượng máy bay đã đăng ký do các hãng hàng không khai thác: 122
- Lưu lượng hành khách hàng năm dựa trên số liệu của các hãng hàng không đã đăng ký: 12.939.350 (năm 2018)
- Lưu lượng vận chuyển hàng hóa hàng năm dựa trên số liệu của các hãng hàng không đã đăng ký: 47,63 triệu tấn-km (năm 2018)

Sân bay: 117 (năm 2021)

Đường ống: 128 km dầu (năm 2013)

Đường sắt: 77 km (năm 2014)

Cảng biển và kho cảng:

- Cảng biển chính: Balboa, Colon, Cristobal
- Cảng container (TEUs): Balboa (3.561.432), Colon (4.915.975) (năm 2021)

2. Kinh tế Panama

Panama có nền kinh tế mở với quy mô nhỏ, đa dạng hóa cao, được thúc đẩy bởi đồng

USD và có tính cạnh tranh cao theo tiêu chuẩn khu vực. Năm 2022, Panama có mức tăng trưởng GDP ước tính là 7,5%, chủ yếu nhờ vào sự gia tăng đáng kể trong ngành du lịch và sự gia tăng đầu tư vào cơ sở hạ tầng và giao thông vận tải, giúp kích thích việc làm và thúc đẩy tiêu dùng tư nhân. Nền kinh tế Panama dự kiến sẽ tiếp tục phục hồi trong những năm tới, mặc dù với tốc độ chậm hơn, IMF dự đoán mức tăng trưởng GDP là 4% cho năm 2023 và 4,5% cho năm 2024.

Năm 2022, tổng nợ công giảm nhẹ còn 55,6% GDP, Panama đang tiếp tục cải thiện tài chính và phục hồi kinh tế, dự kiến nợ sẽ giảm dần trong những năm tới. Theo IMF, tổng nợ chính phủ dự kiến sẽ giảm còn 55,1% vào năm 2023 và 53,9% vào năm 2024. Thâm hụt tài khóa ở mức 3,7% GDP vào năm 2022 và sẽ tiếp tục giảm vào năm 2023 và 2024, với mức giảm lần lượt đạt 2,8% và 1,9%. Mặc dù tài khoản vãng lai có thâm hụt cơ cấu, nhưng việc thâm hụt đã giảm dần. Năm 2022, thâm hụt tài khoản vãng lai ở mức -3,7% GDP, tỷ lệ này dự kiến sẽ giảm còn -3,3% vào năm 2023 và đạt -3% vào năm 2024. Nợ nước ngoài vẫn tiếp tục duy trì với hơn 50% do hệ thống ngân hàng nắm giữ. Quỹ đầu tư quốc gia và tài sản ngoại tệ của ngân hàng giảm thiểu rủi ro thanh khoản. Năm 2022, lạm phát tăng lên 3,9%, tuy nhiên dự kiến tỷ lệ này sẽ giảm xuống còn 3,3% vào năm 2023 và 2,5% vào năm 2024. Panama được biết đến là thiên đường thuế và gần đây đã cải thiện hệ thống quy định ngân hàng, đặc biệt là sự minh bạch và hợp tác với các cơ quan pháp luật. Tuy nhiên, vụ bê bối Hồ sơ Panama đã cho thấy rằng quy định của ngân hàng vẫn chưa đủ. Ngoài ra, ngành ngân hàng chịu rủi ro cao trước sự suy giảm trong khu vực và sức mạnh của đồng USD, có thể ảnh hưởng đến tiêu dùng và đầu tư trong nước. Hai yếu tố cụ thể tác động đến nền kinh tế là bất động sản và xây dựng, có thể bị ảnh hưởng đặc biệt do ảnh hưởng của nhu cầu nước ngoài trong các lĩnh vực này, có sự e ngại về khả năng thiệt hại cho các nhà phát triển trong trường hợp nhu cầu giảm khi nguồn cung bất động sản và du lịch cao cấp dư thừa. Mặc dù đại dịch đã tác động đáng kể đến nền kinh tế Panama nhưng các biện pháp tài khóa mà chính phủ thực hiện đã phát huy hiệu quả trong việc thúc đẩy hoạt động kinh tế đang dần phục hồi.

Theo Ngân hàng Thế giới, Panama có GDP bình quân đầu người cao thứ 17 ở Mỹ Latinh và Caribê, khoảng 14.617 USD. Mặc dù những tiến bộ đáng kể mà chính quyền đã đạt được trong những năm gần đây, thì việc bất bình đẳng thu nhập vẫn ở mức cao nhất trong khu vực và tình trạng nghèo đói gia tăng do đại dịch COVID-19, đặc biệt là ở hầu hết các nhóm yếu. Mặc dù tỷ lệ thất nghiệp đã gia tăng kể từ năm 2012, Panama đã giảm

tỷ lệ thất nghiệp đáng kể vào năm 2022, do sự phục hồi ổn định của Panama sau tác động ban đầu của đại dịch COVID-19. Tuy nhiên, điều đáng chú ý là khu vực phi chính thức sử dụng hơn 40% lực lượng lao động. Năm 2022, tỷ lệ thất nghiệp lên tới 9,5% dân số và tỷ lệ này sẽ tiếp tục ổn định trong những năm tới, với tỷ lệ dự kiến đạt 10% vào năm 2023 và 2024.

2.1. Các lĩnh vực công nghiệp chính

Nền kinh tế của Panama chủ yếu phụ thuộc vào ngành khai thác mỏ, nông nghiệp và gỗ. Panama là một trong những quốc gia có trữ lượng quặng đồng lớn nhất thế giới, cũng như trữ lượng lớn vàng, mangan và sắt. Thủy điện cũng là một nguồn tài nguyên thiên nhiên chính ở Panama, cung cấp 60% tổng lượng điện trong nước. Ngoài ra, 30% diện tích đất của Panama được dành cho nông nghiệp, vì nông nghiệp là một trong những ngành đóng góp nhiều nhất cho nền kinh tế. Nhìn chung, nông nghiệp chiếm 2,6% GDP và sử dụng 14,4% lực lượng lao động - khoảng 80% nông dân cả nước là gia đình nông dân. Panama chủ yếu sản xuất chuối và các loại rau, ngô, mía, gạo, cà phê, dưa hấu, hạt ca cao, dứa, khoai tây, dứa, đậu nành, gỗ, sữa, gia súc và tôm. Năm 2022, Panama bội thu mùa màng, chủ yếu nhờ lượng mưa trên mức trung bình (đặc biệt là ở khu vực sản xuất chính phía tây Panama), quản lý tốt, cải tiến công nghệ và diện tích tăng.

Khu vực công nghiệp ít phát triển và đóng góp 27,7% GDP, sử dụng 17,7% lực lượng lao động. 43,6% diện tích đất của Panama là đất rừng, vì vậy khai thác gỗ là một ngành công nghiệp lớn ở quốc gia này. Các hoạt động công nghiệp chính là kinh doanh nông nghiệp, sữa, tinh chế đường, sản xuất hàng may mặc, sản phẩm dầu mỏ, hóa chất, giấy và các sản phẩm từ giấy, in ấn, nội thất và xây dựng. Với trữ lượng khoáng sản lớn, khai thác mỏ là ngành phát triển nhanh nhất ở Panama. Năm 2022, các ngành có tốc độ tăng trưởng cao nhất là xây dựng, sản xuất bia và xay xát đường.

Nền kinh tế của Panama được gắn với đồng USD và ngành dịch vụ là lớn nhất nước, chiếm 66% GDP Panama và sử dụng 67,9% lực lượng lao động. Giao thông vận tải là lĩnh vực quan trọng nhất của ngành dịch vụ, lĩnh vực này bao gồm Kênh đào Panama - nguồn thu nhập chính của chính phủ. Các lĩnh vực phát triển tốt khác là hậu cần, ngân hàng, Khu vực tự do Colón (đầu mối thu hút đầu tư nước ngoài vào ngành sản xuất), bảo hiểm, cảng container, đăng ký thuyền và du lịch. Panama cũng là một quốc gia quan trọng đối với các dịch vụ ngân hàng nước ngoài. Vào năm 2022, lĩnh vực dịch vụ đã cho thấy sự phục hồi ổn định sau đại dịch, chủ yếu nhờ hoạt động ở Kênh đào Panama và sự

thúc đẩy đáng kể của ngành du lịch.

2.2. Số liệu Thương mại nước ngoài

Panama chủ yếu định hướng xuất khẩu và phụ thuộc nhiều vào thương mại, chiếm 92,7% GDP. Panama cũng có đội tàu thương mại lớn nhất thế giới, chiếm 16% năng lực chuyên chở của đội tàu toàn cầu được đăng ký tại Panama. Khu vực tự do Colón là khu vực tự do lớn thứ hai trên thế giới sau Hồng Kông, minh chứng cho sự mở cửa của Panama đối với thương mại nước ngoài. Panama chủ yếu xuất khẩu quặng đồng (77,5%), chuối (4,6%), phế thải và mảnh vụn kim loại màu (1,4%), cá (1,3%), dầu cọ và các sản phẩm chưng cất của dầu cọ (1,3%), trong khi các mặt hàng nhập khẩu hàng đầu của Panama bao gồm dầu mỏ (14,5%), xe có động cơ (5,3%), dược phẩm (4,9%), bộ điện thoại (1,8%) và ngô (1,5%). Theo dự báo IMF, khối lượng xuất khẩu hàng hóa và dịch vụ tăng 20,6% vào năm 2021, trong khi khối lượng nhập khẩu hàng hóa và dịch vụ tăng 25,2%. Các đối tác của Panama là Trung Quốc, Hoa Kỳ, Nhật Bản, Hàn Quốc, Tây Ban Nha, Ấn Độ, Mexico, Costa Rica và Colombia. Việc mở rộng kênh đào đã tăng gấp đôi sức chứa của kênh, cho phép tiếp nhận những con tàu quá khổ kiểu mới của Hoa Kỳ và Trung Quốc - những quốc gia đầu tiên sử dụng loại tàu này. Panama có các hiệp định thương mại với Hoa Kỳ, Mexico, Peru, Canada, Chile, Singapore, Đài Loan và Israel. Panama cũng là thành viên của "Hệ thống Hội nhập Trung Mỹ" (hay SICA) - tổ chức khu vực có mục đích chính là thúc đẩy hội nhập giữa các quốc gia Trung Mỹ, thúc đẩy an ninh, tự do, dân chủ và phát triển xã hội trong khu vực. Ngoài ra, Panama cũng là một trong những quốc gia tham gia hiệp định Trung Mỹ-EFTA, cũng như hiệp định Trung Mỹ-EU.

Theo dữ liệu mới nhất từ WTO, Panama đã nhập khẩu 20,5 triệu USD hàng hóa và 4,2 triệu USD dịch vụ vào năm 2021. Trong cùng kỳ, Panama đã xuất khẩu 13,1 triệu USD hàng hóa và 10,7 triệu USD dịch vụ. Kết quả là chỉ tính riêng về hàng hóa, Panama đã nhập siêu 3,8 triệu USD. Tuy nhiên, cán cân thương mại tổng thể đạt mức dương (bao gồm cả dịch vụ) ở mức 2,6 triệu USD vào năm 2021.

Giá trị ngoại thương

ĐVT: triệu USD	2017	2018	2019	2020	2021
Hàng hóa nhập khẩu	21.939	23.003	21.492	14.740	20.596
Hàng hóa xuất khẩu	11.093	11.480	11.318	9.483	13.161
Dịch vụ nhập khẩu	4.652	4.828	5.001	3.009	4.263

Dịch vụ xuất khẩu	13.303	16.678	13.817	8.502	10.745
-------------------	--------	--------	--------	-------	--------

Nguồn: WTO

Chỉ số ngoại thương

Chỉ số	2017	2018	2019	2020	2021
Ngoại thương (% GDP)	87,4	90	85	74,1	92,7
Cán cân thương mại (triệu USD)	-8.469	-9.209	-7.607	-2.819	-3.871
Cán cân thương mại (bao gồm dịch vụ, đvt: triệu USD)	192	-355	1.023	2.677	2.610
Dịch vụ và hàng hóa nhập khẩu (% thay đổi hàng năm)	4,3	4,5	-2,5	-34	25,2
Dịch vụ và hàng hóa xuất khẩu (% thay đổi hàng năm)	5	5,3	1,2	-20,6	20,6
Dịch vụ và hàng hóa nhập khẩu (% GDP)	45,6	47,2	43,8	34,5	41,6
Dịch vụ và hàng hóa xuất khẩu (% GDP)	41,8	42,8	41,2	39,6	51,1

Nguồn: World Bank

Dự báo ngoại thương

% thay đổi hàng năm	2022	2023 (e)	2024 (e)	2025 (e)	2026 (e)
Khối lượng dịch vụ và hàng hóa xuất khẩu	12,1	5,1	6,6	5,4	5,8
Khối lượng dịch vụ và hàng hóa nhập khẩu	7,5	4,6	8,9	5,5	4,8

Nguồn: IMF, World Economic Outlook; (e): Dữ liệu ước tính

Các dịch vụ chính

Dịch vụ xuất khẩu năm 2019 (13,9 tỉ USD)		Dịch vụ nhập khẩu năm 2019 (5,1 tỉ USD)	
Vận tải	50,71%	Vận tải	37,91%
Du lịch	32,49%	Du lịch	27,60%
Dịch vụ tài chính	7,78%	Các dịch vụ kinh doanh khác	16,65%
Các dịch vụ kinh doanh khác	3,96%	Dịch vụ tài chính	7,24%
Dịch vụ thông tin và máy tính	2,18%	Dịch vụ bảo hiểm	4,56%
Dịch vụ bảo hiểm	1,90%	Dịch vụ chính phủ	2,39%
Dịch vụ chính phủ	0,83%	Dịch vụ thông tin và máy tính	1,64%
Phí bản quyền và cấp phép	0,09%	Phí bản quyền và cấp phép	1,39%

Dịch vụ giải trí và văn hóa	0,05%	Dịch vụ giải trí và văn hóa	0,62%
-----------------------------	-------	-----------------------------	-------

Nguồn: Bộ phận thống kê của liên hợp quốc 2023.

Chương 3: Bán sản phẩm và dịch vụ

Bán sản phẩm & dịch vụ

1. Các yếu tố và kỹ thuật bán hàng

Panama có thu nhập bình quân đầu người cao nhất ở Trung Mỹ. Tuy nhiên, phần lớn thu nhập nghiêng về một tầng lớp kinh tế nhỏ, theo định hướng hàng tiêu dùng. Những gia đình thuộc tầng lớp trung lưu và thu nhập cao này có mức thu nhập cao. Họ quan tâm đến việc mua hàng hóa chất lượng cao, tạo xu hướng. Giá cả không phải là một trong những yếu tố quyết định mua hàng của tầng lớp này so với tầng lớp có thu nhập trung bình và thu nhập thấp. Hầu hết người Panama quan tâm đến chất lượng nhưng giá cả vẫn đóng một vai trò quan trọng trong quyết định mua hàng.

Panama, được mệnh danh là “Trung tâm của Châu Mỹ”, đã trở thành điểm đến mua sắm của tầng lớp trung lưu đang phát triển trong khu vực. Không có gì lạ khi thấy người Brazil, Colombia, Venezuela và Trung Mỹ tràn ngập các trung tâm mua sắm, đặc biệt là trong các ngày lễ. Do đó, các công ty nhượng quyền và bán lẻ tiêu dùng của nước ngoài có thể mong đợi nhiều cơ hội bán hàng hơn so với dân số nhỏ của Panama.

Việc sử dụng đồng USD làm tiền tệ hợp pháp, nhận diện thương hiệu và sở thích của người tiêu dùng đối với các sản phẩm chất lượng cao với giá cả cạnh tranh là nguyên nhân khiến cho các sản phẩm của nước ngoài được chấp nhận cao ở Panama. Nhìn chung, hàng hóa của các doanh nghiệp nước ngoài được chấp nhận và được biết đến với chất lượng và độ bền cao. Tuy nhiên, các sản phẩm của nước ngoài phải cạnh tranh với các sản phẩm giá thấp hơn, đặc biệt là từ châu Á.

2. Bán hàng cho khu vực công

Luật số 22 đưa ra các nguyên tắc và thủ tục quản lý các hợp đồng công và quy định rằng các hoạt động mua sắm của chính phủ (bao gồm các tổ chức độc lập và doanh nghiệp nhà nước) phải được thực hiện theo các quy định của luật và được ban hành dưới hình thức điện tử trong hệ thống được gọi là “PanamaCompra”. Direccion Nacional de Contrataciones Publicas - DGCP (Tổng cục Mua sắm công) là một cơ quan độc lập chịu trách nhiệm quản lý hệ thống PanamaCompra. DGCP quy định, giải thích, giám sát và tư vấn về các thủ tục lựa chọn nhà thầu được thực hiện bởi các cơ quan nhà nước và tuân thủ các chính sách cũng như chịu sự giám sát của Cơ quan Hành pháp.

Panama là quan sát viên của Hiệp định WTO về Mua sắm Chính phủ (GPA), hiệp định đề ra các quy tắc yêu cầu đảm bảo các điều kiện cạnh tranh cởi mở, công bằng và minh

bạch trong mua sắm chính phủ.

Các doanh nghiệp nước ngoài tiếp tục nhấn mạnh sự cần thiết phải tăng cường tính minh bạch và trách nhiệm giải trình trong quá trình tư pháp và mua sắm của chính phủ. Trước đây, việc chính phủ Panama không có khả năng thanh toán cho các nhà cung cấp và về mặt pháp lý thì nhà thầu phải chịu trách nhiệm ý với các công ty nước ngoài.

Kênh đào Panama mang lại các cơ hội kinh doanh quan trọng cho các nhà xuất khẩu nước ngoài với các giao dịch mua hàng năm lên tới 250 triệu USD, bao gồm cảng và thiết bị hàng hải, vật liệu xây dựng, thiết bị công nghiệp, vật liệu và thiết bị vận chuyển.

Mặc dù là một cơ quan chính phủ nhưng Cơ quan quản lý kênh đào Panama (ACP) là một tổ chức độc lập, tuân theo luật hiến pháp, tự trị, điều hành hoạt động có lãi và hiệu quả, có toàn quyền kiểm soát ngân sách. ACP có một hồ sơ thanh toán tốt.

Dịch vụ Thương mại duy trì các Văn phòng Liên lạc Thương mại tại Ngân hàng Phát triển Liên Mỹ và Ngân hàng Thế giới. Các tổ chức này đang hoạt động và có một số chương trình cho vay ở Panama. Để biết thêm thông tin về các dự án, doanh nghiệp có thể tham khảo tại website [Ngân hàng Phát triển Liên Mỹ](#) và [Ngân hàng Thế giới](#).

Kênh phân phối và bán hàng

Thực tiễn kinh doanh ở Panama có xu hướng trực tiếp và đơn giản. Trung bình, thành phố Panama chiếm 65% tổng doanh số bán hàng tiêu dùng toàn quốc, 35% còn lại thuộc về David, Colón, Santiago và Chitré.

Nói chung, cấu trúc kênh tiếp thị ở Panama rất đơn giản. Các nhà nhập khẩu trực tiếp đóng vai trò là nhà bán buôn và trong nhiều trường hợp, cũng là nhà bán lẻ. Mô hình này được sử dụng nhiều nhất đối với các sản phẩm may mặc, phụ tùng ô tô và phần cứng. Đối với hàng tiêu dùng, chủ yếu là thực phẩm và thuốc, hoạt động bán lẻ tách biệt với hoạt động bán buôn. Đối với hàng công nghiệp, việc bán hàng thường được thực hiện bởi các đại lý hoặc nhà phân phối độc quyền tại địa phương. Trong các trường hợp khác, các công ty địa phương đặt hàng trực tiếp từ các nhà môi giới hoặc nhà sản xuất nước ngoài.

Một số nhà nhập khẩu hàng đầu của Panama cũng là nhà phân phối khu vực cho Trung và Nam Mỹ với các cơ sở kho bãi nằm trong Khu vực Tự do Colón (CFZ). Thông thường, các nhà nhập khẩu/ nhà phân phối của CFZ có các cửa hàng trực thuộc tại thành phố Panama để bán lẻ cho thị trường địa phương. Các công ty nước ngoài có các sản phẩm tiêu dùng bán lẻ xem xét việc bán hàng thông qua Khu vực Tự do Colón để đưa

hàng vào khu vực.

Hầu hết hoạt động thương mại của Panama đều chuyển qua các cảng Manzanillo, Cristobal và Evergreen ở Đại Tây Dương và cảng Balboa ở Thái Bình Dương. Sân bay quốc tế Tocumen xử lý phần lớn hàng hóa vận chuyển theo đường hàng không của Panama. Hàng hóa, đặc biệt là từ CFZ, được vận chuyển đến Trung Mỹ bằng đường bộ. Panama có một hệ thống giao thông trên đất liền hiệu quả.

1. Sự phát triển của ngành

Dựa trên Báo cáo năng lực cạnh tranh toàn cầu của Diễn đàn kinh tế thế giới 2016 - 2018, Panama xếp thứ 42 trong số 138 quốc gia được khảo sát và nằm trong số 10 nền kinh tế cạnh tranh nhất ở Mỹ Latinh và Caribe. Tốc độ tăng trưởng Tổng sản phẩm quốc nội (GDP) là 5,4% cho năm 2017, cao nhất ở Mỹ Latinh.

Doanh số bán lẻ thực phẩm là 376,7 triệu USD trong năm 2017. Các danh mục tăng trưởng cao bao gồm đồ ăn mặn nhẹ, thịt và hải sản chế biến, nước sốt và gia vị, bữa ăn sẵn, trái cây và rau chế biến, các sản phẩm từ sữa và đồ ăn vặt. Các siêu thị, đại siêu thị truyền thống (mẹ và con) và các cửa hàng thực phẩm độc lập thống trị lĩnh vực tạp hóa của Panama. Các hình thức bán lẻ phổ biến khác ở Panama bao gồm các cửa hàng câu lạc bộ thành viên và chợ bán đồ tươi sống trên toàn quốc, tập trung vào sản phẩm nội địa. Chợ lớn nhất và nổi tiếng nhất là “Mercado de Abastos”, nằm ở Thành phố Panama. Các nhà bán lẻ thực phẩm hiện đại đã và đang cải thiện chất lượng và sự tiện lợi. Các siêu thị, đại siêu thị và cửa hàng thực phẩm độc lập, phổ biến nhất đối với người tiêu dùng, đang tăng cường sự hiện diện của họ bằng cách mở thêm các cửa hàng mới tại các khu vực đông dân cư trên toàn quốc và cung cấp dịch vụ mua sắm và giao hàng tạp hóa trực tuyến. Nhiều thương hiệu đang trở nên phổ biến trong các chuỗi này và xuất hiện trên kệ của các siêu thị hàng đầu, các nhãn hiệu riêng như một cách tạo ra sự khác biệt cho chuỗi trước các đối thủ cạnh tranh và cho phép các chuỗi này đưa ra nhiều sự lựa chọn hơn dành cho khách hàng. Các cửa hàng tạp hóa và cửa hàng tiện lợi độc lập cũng đang chuyển đổi hình thức quy hoạch cửa hàng, nói chung việc đặt các cửa hàng ở những khu dân cư là thuận tiện. Panama có cửa hàng tiện lợi nhỏ, cửa hàng quy mô thông thường với dịch vụ ăn uống mở rộng và thậm chí cả cửa hàng siêu tiện lợi với nhiều loại sản phẩm đa dạng và chỗ ngồi trong cửa hàng dành cho dịch vụ ăn uống

2. Thị phần

Thành phố Panama trung bình chiếm 65% tổng doanh số bán hàng tiêu dùng trong nước.

35% còn lại được thuộc về các thành phố lớn khác bao gồm David, Colón, Santiago và Chitré (ITA, 2021).

Ở Panama, cơ cấu phân phối bán lẻ thị trường sản phẩm phổ biến không quá phức tạp: Các nhà nhập khẩu trực tiếp bán hàng hóa của họ với số lượng lớn hoặc bán lẻ. Đối với các sản phẩm tiêu dùng phổ biến (thực phẩm và thuốc), việc bán buôn và bán lẻ được thực hiện riêng biệt. Đối với các sản phẩm công nghiệp, việc bán hàng thường được thực hiện bởi các đại lý hoặc nhà phân phối độc quyền tại địa phương và đôi khi các doanh nghiệp địa phương mua trực tiếp thông qua các nhà môi giới hoặc nhà sản xuất.

Một số nhà nhập khẩu chính của Panama cũng là nhà phân phối khu vực cho Trung Mỹ và Nam Mỹ, với các kho lưu hàng nằm trong Khu vực Tự do Colón (CFZ). Nhìn chung, các nhà nhập khẩu/nhà phân phối của CFZ có các cửa hàng liên kết tại Thành phố Panama để bán lẻ tại thị trường địa phương.

Hầu hết việc giao thương của Panama đều thực hiện thông qua các cảng Manzanillo, Cristobal và Evergreen trên Bờ biển Đại Tây Dương, cũng như cảng Balboa trên Bờ biển Thái Bình Dương. Sân bay quốc tế Tocumen xử lý hầu hết hàng hóa vận chuyển bằng đường hàng không của Panama.

3. Chuyển phát nhanh

Hầu hết các công ty chuyển phát nhanh quốc tế đều có mặt ở Panama và một số công ty địa phương cũng cung cấp dịch vụ chuyển phát. Nhìn chung, các công ty chuyển phát nhanh là đáng tin cậy. Việc nhập khẩu một số hàng hóa như mỹ phẩm và sản phẩm vệ sinh được sản xuất ở nước ngoài bị hạn chế ở mức tối đa. 02 hoặc 03 sản phẩm cho mỗi người khi mua trực tuyến với mục đích sử dụng cá nhân. Mỹ phẩm, được các nhà bán lẻ bán, phải tuân thủ các thủ tục đăng ký rườm rà của Panama.

4. Thông tin về các tổ chức bán lẻ

- [Tổ chức bán lẻ Panama](#)
- [Bộ Kinh tế và Tài chính Panama](#)
- [Phòng Thương mại Panama](#)

Thương mại điện tử

1. Truy cập Internet

Panama đã có sự tăng trưởng kinh tế ổn định trong vài năm qua, điều này đã tác động tích cực đến thị trường viễn thông của đất nước, thu hút đầu tư đáng kể từ các nhà khai thác quốc tế quan trọng bao gồm Telefónica, America Móvil và Liberty Global. Cùng

với đó, các dịch vụ di động và băng thông rộng đã trở thành những lĩnh vực phát triển nhanh nhất trong cả nước. Năm 2017, Panama có gần 3 triệu người dùng internet, làm gia tăng mức độ thâm nhập lên mức 69,7%. Tỷ lệ thâm nhập internet đã tăng lên trong những năm gần đây và dự kiến sẽ tiếp tục tăng, điều này được thúc đẩy bởi nhu cầu sử dụng dịch vụ ngày càng tăng của người tiêu dùng, cũng như của chính phủ Panama. Năm 2017 có 46,7% hộ gia đình có máy vi tính, 60,7% hộ gia đình có kết nối Internet tại nhà. Ngoài ra, số thuê bao băng rộng cố định là 7,9 trên 100 dân, trong khi thuê bao băng rộng di động là 60,7 trên 100 dân. Lĩnh vực di động đã có sự phát triển vượt bậc trong những năm gần đây và tỷ lệ thâm nhập di động là hơn 180%, cao hơn đáng kể so với mức trung bình của khu vực.

Số lượng người Panama sử dụng internet tiếp tục gia tăng hàng năm. Khoảng 69% dân số, trên 2,9 triệu người, là người sử dụng Internet.

2. Thị trường thương mại điện tử

Thị trường bán lẻ ở Panama rất mạnh nhưng thương mại điện tử vẫn đang ở giai đoạn đầu. Năm 2018, thương mại điện tử ở Panama ước tính đạt 700 triệu USD. Một số công ty của Panama, đặc biệt là các siêu thị, cửa hàng giao đồ ăn nhanh và cửa hàng điện tử tiêu dùng, hiện có trang web và ngày càng có nhiều công ty đang nỗ lực thành lập trang web riêng. Điện thoại thông minh và các thiết bị di động khác được sử dụng nhiều ở quốc gia này và ngày càng có nhiều người mua hàng hóa và dịch vụ trên internet bất kể địa điểm, điều này thúc đẩy tăng trưởng thương mại điện tử. Panama đang thu hút sự chú ý của các nhà đầu tư nước ngoài, đặc biệt là do lợi ích về thuế và nền kinh tế dựa trên đồng USD. Trong lĩnh vực thương mại điện tử, sự kết hợp các yếu tố này dường như đặc biệt khuyến khích các công ty có kế hoạch đầu tư ra nước ngoài. Một số trang web thương mại điện tử phổ biến nhất trong nước là encuentra24.com, olx.com.pa, cũng như các gã khổng lồ toàn cầu Amazon, Ebay và AliExpress.

Hầu hết các tổ chức tài chính đều cung cấp dịch vụ ngân hàng trực tuyến (ví dụ: “Yappy” của Banco General) được người tiêu dùng và các công ty Panama chấp nhận. Các ứng dụng như “Mercadito” cho phép các nhà sản xuất nông nghiệp nhỏ tiếp cận được nhiều người tiêu dùng hơn. Các nền tảng giao hàng như PedidosYA, Uber Eats, ASAP và Glovo đã trở nên phổ biến đối với người dân Panama. Một nền tảng khác được đánh giá cao ở Panama là Degusta, cung cấp các đề xuất về nhà hàng. Các cửa hàng bán lẻ lớn cung cấp dịch vụ mua sắm trực tuyến và đã cho thấy sự tăng trưởng ổn định về doanh

thu Thương mại điện tử. Khu vực Tự do Colon (CFZ hoặc Zona Libre de Colon), khu vực thương mại tự do lớn nhất ở Châu Mỹ, gần đây đã áp dụng Thương mại điện tử để cạnh tranh hơn. Những thay đổi được đề xuất bao gồm việc sử dụng các nền tảng hậu cần mới nhằm gia tăng hiệu quả.

Các công ty muốn thực hiện Thương mại điện tử ở Panama cần phải tuân thủ một loạt yêu cầu từ Tổng cục Thương mại Điện tử của Bộ Thương mại và Công nghiệp. Tổ chức chính phủ này giám sát việc áp dụng luật Thương mại điện tử của Panama (Luật 43 và Luật 51) và đóng vai trò là cơ quan quản lý. Ở Panama, chữ ký điện tử là một công cụ pháp lý ngoại trừ các giao dịch và thừa kế bất động sản.

Sáng kiến Chương trình Kỹ thuật số Quốc gia năm 2020 của chính quyền Cortizo thúc đẩy tính minh bạch bằng cách sử dụng công nghệ và đổi mới. Hiện tại, có 142 dịch vụ trực tuyến của chính phủ, với mục tiêu đạt 400 vào năm 2020. Việc triển khai phần mềm SAP dưới tên ISTMO cho phép chuyển khoản thanh toán điện tử cho các nhà cung cấp. Tương tự, các công thanh toán trực tuyến được sử dụng bởi các văn phòng hàng hải của chính phủ trên toàn thế giới. Theo Chỉ số phát triển thương mại điện tử của Liên hợp quốc (EGDI), chỉ số đo lường khả năng của chính phủ trong việc cung cấp các dịch vụ công kỹ thuật số, Panama xếp hạng 84 trên 193 quốc gia vào năm 2020.

Tài trợ thương mại

1. Phương thức thanh toán

Panama là một trung tâm ngân hàng quốc tế nên có một số tùy chọn thanh toán cho các nhà nhập khẩu Panama. Hệ thống ngân hàng địa phương sẵn sàng cung cấp các thư tín dụng không hủy ngang. Lĩnh vực ngân hàng hiện đại và hiệu quả và các khoản thanh toán không phải là vấn đề lớn đối với các nhà nhập khẩu Panama. Các nhà xuất khẩu nước ngoài có thể đạt được lợi thế cạnh tranh bằng cách sử dụng các điều khoản mở tài khoản cùng với bảo hiểm tín dụng xuất khẩu. Các điều khoản cho phép người mua ở Panama nhận hàng và bán hàng để thu được tiền mặt cần thiết nhằm trả nợ cho nhà xuất khẩu nước ngoài. Trong trường hợp vỡ nợ, bảo hiểm tín dụng xuất khẩu sẽ làm toàn bộ cho nhà xuất khẩu nước ngoài.

2. Kiểm soát ngoại hối

Panama không có kiểm soát ngoại hối. Đồng USD là đồng tiền quốc gia và không có giới hạn nào đối với dòng vốn vào hoặc ra khỏi đất nước.

3. Hệ thống ngân hàng

Vì đồng USD là đơn vị tiền tệ của Panama và không có ngân hàng trung ương, nên Ngân hàng Quốc gia Panama có các chức năng cụ thể của một ngân hàng trung ương và đóng vai trò là cơ quan thanh toán bù trừ cho hệ thống ngân hàng.

Panama đã mở cửa lĩnh vực ngân hàng nhằm cạnh tranh với nước ngoài vào năm 1970 theo luật ưu tiên bảo mật người gửi tiền - ngân hàng. Luật ngân hàng thiết lập 03 loại hoạt động: chứng nhận chung của các ngân hàng hoạt động có tác dụng đối với tất cả các dịch vụ ngân hàng ở Panama và cạnh tranh tiền gửi và cho vay trong nước và nước ngoài; giấy phép quốc tế hoặc các ngân hàng “nước ngoài” chỉ có thể chấp nhận tiền gửi từ những người hoặc tổ chức ở nước ngoài; văn phòng đại diện chỉ được thực hiện hoạt động đại diện. Ngoài ra còn có 02 tổ chức nhận tiền gửi thuộc sở hữu quốc gia. Các ngân hàng nước ngoài và Panama cạnh tranh bình đẳng. Các ngân hàng thuộc tổ chức Hiệp hội Ngân hàng Panama (cả Ngân hàng Panama và Ngân hàng Nước ngoài) và được cấp phép và quản lý bởi Cơ quan Giám sát Ngân hàng (Superintendencia de Bancos). Hệ thống ngân hàng của Panama không có chương trình bảo hiểm tiền gửi.

4. Ngân hàng nước ngoài & địa phương

Để có danh sách đầy đủ các ngân hàng hoạt động tại Panama, hãy truy cập trang web của Hiệp hội Ngân hàng Panama tại <http://www.asociacionbancaria.com>

Bảo vệ sở hữu trí tuệ

Một số nguyên tắc chung rất quan trọng để quản lý hiệu quả quyền sở hữu trí tuệ (“IP”) ở Panama. Đầu tiên, điều cần thiết là phải có một chiến lược tổng thể để bảo vệ IP của bạn. Thứ hai, IP có thể được bảo vệ ở Panama khác với ở quốc gia của bạn. Thứ ba, các quyền phải được đăng ký và thực thi tại Panama theo luật địa phương. Ví dụ: đăng ký nhãn hiệu và bằng sáng chế tại quốc gia của bạn sẽ không được bảo vệ ở Panama. Không có thứ gọi là “bản quyền quốc tế” sẽ tự động bảo vệ tác phẩm của tác giả trên toàn thế giới. Tuy nhiên, hầu hết các quốc gia cung cấp việc bảo vệ bản quyền cho các tác phẩm nước ngoài trong một số điều kiện nhất định và những điều kiện này đã được đơn giản hóa rất nhiều bởi các hiệp ước và công ước quốc tế về bản quyền.

Để biết thêm thông tin về các nghĩa vụ theo hiệp ước, vui lòng xem hồ sơ quốc gia của WIPO tại: <https://www.wipo.int/directory/en/>.

Các công ty nước ngoài nên cân nhắc việc xin bảo hộ nhãn hiệu và bằng sáng chế trước khi giới thiệu sản phẩm hoặc dịch vụ vào thị trường Panama. Các công ty phải hiểu rằng sở hữu trí tuệ chủ yếu là quyền riêng tư và chính phủ nước ngoài không thể thực thi các

quyền của cá nhân ở Panama. Các công ty nên tìm lời khuyên từ luật sư địa phương hoặc chuyên gia tư vấn sở hữu trí tuệ là các chuyên gia luật Panama.

Mặc dù Chính phủ nước ngoài sẵn sàng hỗ trợ, nhưng có thể làm được rất ít nếu chủ sở hữu quyền sở hữu trí tuệ không thực hiện các bước cần thiết để bảo vệ và thực thi quyền sở hữu trí tuệ của họ một cách kịp thời. Luôn luôn nên tiến hành thẩm định đối với các đối tác tiềm năng. Một đối tác tốt là một đồng minh thiết yếu trong việc bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ. Cần cân nhắc cẩn thận xem có nên cho phép đối tác thay mặt bạn đăng ký quyền sở hữu trí tuệ hay không. Làm như vậy có thể tạo ra rủi ro là đối tác của bạn sẽ liệt kê chính họ là chủ sở hữu IP và không thể chuyển giao quyền nếu quan hệ đối tác kết thúc. Theo dõi cơ cấu giá thành của bạn và giảm tỷ suất lợi nhuận của những tác nhân xấu. Các dự án và doanh số bán hàng ở Panama đòi hỏi sự chú ý liên tục. Bạn nên làm việc với cố vấn pháp lý nắm rõ luật pháp Panama để lập ra một hợp đồng vững chắc bao gồm các điều khoản không cạnh tranh và các điều khoản bảo mật/không tiết lộ. Doanh nghiệp có thể tham khảo thêm thông tin tại website của [Cục Công nghiệp và An ninh](#).

Các công ty vừa và nhỏ nên cân nhắc hợp tác với các hiệp hội thương mại và các tổ chức khác để hỗ trợ nỗ lực bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ và ngăn chặn hàng giả. Một số tổ chức bao gồm:

- Hiệp hội các nhà sản xuất quốc gia (NAM)
- Liên minh Sở hữu Trí tuệ Quốc tế (IIPA)
- Hiệp hội thương hiệu quốc tế (INTA)
- Liên minh chống hàng giả và vi phạm bản quyền
- Liên minh chống hàng giả quốc tế (IACC)
- Tổ chức Công nghiệp Công nghệ Sinh học (BIO)

Chương 4: Giao thương Việt Nam - Panama

Quan hệ Việt Nam - Panama

1. Quan hệ ngoại giao

Việt Nam và Panama thiết lập quan hệ ngoại giao ngày 28/8/1975. Việt Nam đặt Tổng lãnh sự quán tại Thủ đô Panama năm 2001, sau đó chuyển thành Đại sứ quán vào tháng 9/2002 và cử Đại sứ thường trú vào tháng 4/2002.

Panama mở Tổng lãnh sự quán tại Tp.HCM vào tháng 12/1997, Panama lập Đại sứ quán và cử Đại sứ thường trú tại Hà Nội tháng 5/2006.

2. Trao đổi đoàn

- **Về phía Việt Nam:**

- + Đoàn của cố Chủ tịch Hội đồng Bộ trưởng Phạm Văn Đồng thăm chính thức Panama (9/1979);
- + Nguyên Bộ trưởng Ngoại giao Nguyễn Dy Niên (9/2002)
- + Các đoàn Thứ trưởng Ngoại giao ta thăm Panama (vào các năm 2001, 2003, 2007)
- + Thủ tướng Chính phủ Phạm Minh Chính tiếp Bộ trưởng Ngoại giao Panama (Panama) Panama Érika Mouynes chào xã giao nhân dịp thăm chính thức Việt Nam (04/2022)

- **Về phía Panama:**

- + Đoàn Bộ trưởng Phát triển Nông nghiệp Ghi-giéc-mô Xa-lát (6/2008) và một số Đoàn Quốc hội, doanh nghiệp Panama đã thăm Việt Nam;
- + Tổng thống Panama Berrocal đã thăm chính thức Việt Nam tháng 11/2012

3. Hợp tác song phương

Việt Nam là quốc gia đầu tiên trên thế giới ký Nghị định thư về trung lập hóa vĩnh viễn kênh đào Panama. Hai nước đã ký Hiệp định miễn thị thực cho người mang hộ chiếu ngoại giao, công vụ (9/2002), Bản ghi nhớ Hợp tác về châm cứu (3/2006), Hiệp định Hợp tác Khoa học - Công nghệ (11/2007) và MOU hợp tác giữa hai Bộ Nông nghiệp (6/2008).

4. Hợp tác đa phương

Panama là một trong những nước sớm ủng hộ Việt Nam gia nhập Tổ chức thương mại thế giới (WTO) và bỏ phiếu bầu Việt Nam làm Ủy viên không thường trực HDBA/LHQ khóa 2008 - 2009. Panama đã chính thức đề nghị Việt Nam ủng hộ bạn gia nhập APEC

khi quy tắc ngừng kết nạp Hội viên mới được gỡ bỏ vào năm 2010.

Quan hệ kinh tế - thương mại Việt Nam – Panama

1. Tình hình đầu tư của Panama tại Việt Nam

Tính đến tháng 12/2019 Panama có 13 dự án FDI tại Việt Nam với số vốn 43,46 triệu USD (đứng thứ 59 trên tổng số 135 nước và vùng lãnh thổ có dự án FDI tại Việt Nam).

Tính đến tháng 3/2022, Panama có 16 dự án FDI tại Việt Nam với số vốn 56,4 triệu USD (đứng thứ 56 trên tổng số 139 nước và vùng lãnh thổ có dự án FDI tại Việt Nam).

Lĩnh vực kinh doanh bất động sản là lĩnh vực thu hút được nhiều vốn đầu tư của Panama nhất với 1 dự án, lĩnh vực chế biến, chế tạo thu hút 5 dự án. Tiếp đến là các lĩnh vực vận tải kho bãi 2 dự án và lĩnh vực hợp đồng chuyên môn 1 dự án.

Các nhà đầu tư Panama chủ yếu đầu tư theo hình thức 100% vốn nước ngoài với 6 dự án (chiếm 67% số dự án) và 3 dự án theo hình thức liên doanh (chiếm 33% số dự án).

Các dự án của Panama chỉ tập trung vào các tỉnh phía Đông Nam Bộ, trong đó tỉnh Đồng Nai có 05 dự án, Thành phố Hồ Chí Minh có 03 dự án và tỉnh Bình Dương thu hút được 1 dự án.

Hiện đã có 1 doanh nghiệp Việt Nam là Công ty VIETPA, S.A. thiết lập Văn phòng Đại diện tại Panama nhập khẩu các loại vật liệu xây dựng và trang thiết bị nội thất, văn phòng vào Panama và đang kinh doanh tốt.

Hiện có 2 nhà hàng Việt Nam ở Panama.

ODA: chưa có.

2. Thuận lợi & khó khăn trong phát triển quan hệ với Panama:

2.1. Thuận lợi:

- Panama có khu mật dịch tự do lớn nhất ở Tây bán cầu.
- Với kênh đào Panama, Panama là cửa ngõ để xâm nhập thị trường Nam Mỹ.
- Panama có hiệp định tự do thương mại với Hoa Kỳ. Doanh nghiệp đầu tư sản xuất tại Panama có thể tận dụng Hiệp định để hưởng những ưu đãi về thuế quan khi xuất khẩu sang Hoa Kỳ.
- Panama có hệ thống ngân hàng phát triển và chính sách thuế rất ừ dãi đối với doanh nghiệp.

2.2. Khó khăn:

- Xa cách về mặt địa lý, cước phí vận tải cao, đi lại tốn kém.
- Khác biệt về phong tục tập quán, rào cản về ngôn ngữ khiến cho các doanh nghiệp

còn thiếu thông tin về thị trường và cơ hội hợp tác đầu tư, hiểu biết khả năng, tiềm lực của nhau.

- Cơ cấu xuất khẩu của hai nước có một số mặt hàng trùng hợp (nhất là thuộc nhóm hàng nông-lâm-hải sản).
- Hàng hóa của Việt nam thâm nhập thị trường Panama gặp phải sự cạnh tranh gay gắt từ hàng hóa của các nước châu Á khác như Trung Quốc, Ấn Độ... có giá thấp hơn, phù hợp với tầng lớp thu nhập thấp và trung bình của Panama.

3. Thương mại song phương Việt Nam – Panama

Panama luôn nằm trong nhóm 10 quốc gia Việt Nam có trao đổi thương mại lớn nhất tại Mỹ Latinh. Việt Nam và Panama còn nhiều tiềm năng có thể tăng cường hợp tác với nhau trên các lĩnh vực thương mại, vận tải hàng hải, nông nghiệp, y học cổ truyền,...

Việt Nam và Panama tập trung hợp tác về vận tải, hậu cần, phát huy vai trò của kênh đào, cảng biển của Panama cũng như vị trí của Việt Nam trong chuỗi giá trị toàn cầu - một trong 20 nước có kim ngạch thương mại lớn nhất trên thế giới.

Trao đổi thương mại giữa Việt Nam và Panama tiếp tục có xu hướng tăng, từ trên 250 triệu USD năm 2014 lên trên 467 triệu USD năm 2021. Đặc biệt, kim ngạch thương mại 2 chiều Việt Nam - Panama tăng cao trong năm 2021, với tổng kim ngạch xuất nhập khẩu đạt 467,04 triệu USD (tăng 45,9% so với năm 2020), là kết quả hết sức khả quan nhờ tình hình dịch bệnh Covid-19 được kiểm soát tốt.

Năm 2023, chỉ trong 6 tháng đầu năm, tổng kim ngạch xuất khẩu hàng hóa của Việt Nam sang Panama đạt gần 30,6 triệu USD. Các mặt hàng xuất khẩu gồm: thủy sản; dệt may; giày dép; máy vi tính, sản phẩm điện tử và linh kiện; điện thoại các loại và linh kiện; phương tiện vận tải và phụ tùng....

Cán cân thương mại Việt Nam – Panama giai đoạn 2018 – 2022

<i>Đvt: nghìn USD</i>	2018	2019	2020	2021	2022
Kim ngạch xuất khẩu của Việt Nam sang Panama	329.568	467.389	279.684	261.087	367.630
Kim ngạch nhập khẩu của Việt Nam từ Panama	57.651	36.041	16.828	4.910	6.883
Cán cân thương mại Việt Nam - Panama	-271.917	-431.348	-262.856	-256.177	-360.747

Nguồn: Trademap 2023

Hàng hóa chủ yếu Việt Nam xuất khẩu sang Panama tính đến tháng 6/2023

Hàng hóa	Tháng 6/2023	Cộng dồn đến hết tháng 6/2023
	<i>Đơn vị tính: USD</i>	
Tổng giá trị hàng hóa	30.584.940	204.994.421
Hàng thủy sản	238.681	2.011.921
Hàng dệt, may	1.635.188	12.185.206
Giày dép các loại	11.464.969	58.708.505
Máy vi tính, sản phẩm điện tử và linh kiện	2.805.364	14.475.041
Điện thoại các loại và linh kiện	9.887.668	58.116.628
Phương tiện vận tải và phụ tùng	798.847	36.369.845
Hàng hóa khác	3.754.224	23.127.275

Nguồn: Tổng Cục Hải quan

Các mặt hàng Panama có nhu cầu lớn Việt Nam có thể đáp ứng tốt gồm: vật liệu xây dựng (đá, gạch ốp lát, kính,...), cơ khí (máy móc nông nghiệp loại nhỏ, máy bơm, động cơ,...), giày dép các loại, dầu thô, gạo, chè, hàng dệt may, máy vi tính và linh kiện, hàng điện tử, điện gia dụng, xe đạp, sản phẩm nhựa, hàng thủ công mỹ nghệ (mây tre, đồ gỗ, sơn mài, tơ lụa,...), đồ nhựa, hạt tiêu, thực phẩm đã chế biến (đồ hộp, hạt điều, mì ăn liền),...

Việt Nam nhập khẩu từ Panama những mặt hàng như chất dẻo, nguyên liệu, gỗ và sản phẩm gỗ,...

3.1. Tình hình xuất khẩu của Việt Nam sang Panama năm 2022

Theo số liệu của ITC cho thấy, năm 2022, Panama nhập khẩu gần 6,3 tỉ USD hàng hóa từ các quốc gia và vùng lãnh thổ trên thế giới, tăng 42% so với năm 2021. Trung bình nhập khẩu hàng hóa của Panama tăng trưởng 4%/năm trong giai đoạn 2018 – 2022.

Trung Quốc là nhà xuất khẩu lớn nhất sang thị trường Panama, chiếm 21,5% thị phần. Kế đến là Hoa Kỳ với 15,4%, Khu vực tự do 14%, Mexico 9,1%, Tây Ban Nha 6,1%...

Việt Nam xếp vị trí thứ 15 trong số các nhà xuất khẩu của Panama, với tổng kim ngạch xuất khẩu đạt hơn 367,6 triệu USD, chiếm thị phần khá nhỏ, chỉ 1,3%. Tăng trưởng xuất khẩu của Việt Nam sang thị trường Panama bình quân mỗi năm giảm 4% trong giai đoạn 2018 – 2022, riêng năm 2022 xuất khẩu tăng 41% so với năm 2021.

Các nhóm hàng xuất khẩu chính của Việt Nam sang thị trường trong năm 2022 gồm:

- **(HS 64)** Giày, dép, ghệt và các sản phẩm tương tự; các bộ phận của các sản phẩm trên
- **(HS 85)** Máy điện và thiết bị điện và các bộ phận của chúng; máy ghi và tái tạo âm thanh, máy ghi và tái tạo hình ảnh và âm thanh truyền hình, bộ phận và phụ kiện của các loại máy trên
- **(HS 84)** Lò phản ứng hạt nhân, nồi hơi, máy và thiết bị cơ khí; các bộ phận của chúng
- **(HS 61)** Quần áo và hàng may mặc phụ trợ, dệt kim hoặc móc
- **(HS 62)** Quần áo và các hàng may mặc phụ trợ, không dệt kim hoặc móc
- **(HS 03)** Cá và động vật giáp xác, động vật thân mềm và động vật thủy sinh không xương sống khác
- **(HS 87)** Xe cộ trừ phương tiện chạy trên đường xe lửa hoặc xe điện, và các bộ phận và phụ kiện của chúng
- **(HS 94)** Đồ nội thất; bộ đồ giường, đệm, khung đệm, nệm và các đồ dùng nhồi tương tự; đèn và bộ đèn, chưa được chi tiết hoặc ghi ở nơi khác; biển hiệu được chiếu sáng, biển đề tên được chiếu sáng và các loại tương tự; nhà lắp ghép
- **(HS 42)** Các sản phẩm bằng da thuộc; yên cương và bộ yên cương; các mặt hàng du lịch, túi xách và các loại đồ chứa tương tự; các sản phẩm làm từ ruột động vật (trừ tơ từ ruột con tằm)
- **(HS 95)** Đồ chơi, thiết bị trò chơi và dụng cụ thể thao; các bộ phận và phụ kiện của chúng

HS Code	Hàng hóa	Kim ngạch xuất khẩu (Đvt: nghìn USD)		% tăng trưởng xuất khẩu	
		Năm 2021	Năm 2022	Giai đoạn 2021 - 2022	Giai đoạn 2018 - 2022
	Tổng hàng hóa	261.087	367.630	41	-4
64	Giày, dép, ghệt...	101.565	157.755	55	-8
85	Máy điện và thiết bị điện...	77.967	102.161	31	5
84	Lò phản ứng hạt nhân...	24.879	24.352	-2	-8
61	Hàng dệt kim hoặc móc	9.845	19.259	96	5
62	Hàng không dệt kim hoặc móc	8.716	16.431	89	-7

03	Cá và động vật giáp xác...	4.018	5.620	40	5
87	Xe cộ...	1.862	5.441	192	45
94	Đồ nội thất...	3.195	5.428	70	7
42	Sản phẩm bằng da thuộc...	2.019	4.513	124	-10
95	Đồ chơi...	2.314	4.102	77	24

Nguồn: Trademap 2023

3.1.1. Giày, dép, ghệt... (HS 64)

	2018	2019	2020	2021	2022
Panama nhập khẩu từ thế giới	897.122	938.878	597.510	807.130	1.113.227
Panama nhập khẩu từ Việt Nam	175.738	198.326	141.942	101.565	157.755

Đvt: nghìn USD

Nguồn: Trademap 2023

Năm 2022, Việt Nam xuất khẩu nhóm hàng giày, dép, ghệt... sang thị trường Panama đạt khoảng 157,8 triệu USD, tăng 55% so với năm 2021, trung bình mỗi năm xuất khẩu tăng trưởng 8% trong giai đoạn 2018 – 2022.

Tuy Việt Nam là nhà cung ứng lớn thứ 2 sang thị trường Panama, nhưng thị phần của Việt Nam tại Panama khá nhỏ, chỉ 14,2%. Nhà cung ứng lớn nhất là Trung Quốc, chiếm hơn nửa thị phần của Panama, với tỉ lệ 52,4%. Xếp thứ 3 sau Việt Nam là Khu vực tự do (13,7%), Indonesia (6%), Hoa Kỳ (2,3%) và Hồng Kông (1,9%)...

Các mặt hàng xuất khẩu chính của nhóm hàng (HS 64) gồm:

- (HS 6404) Giày, dép có đế ngoài bằng cao su, plastic, da thuộc hoặc da tổng hợp và mũ giày bằng vật liệu dệt
- (HS 6403) Giày, dép có đế ngoài bằng cao su, plastic, da thuộc hoặc da tổng hợp và mũ giày bằng da thuộc
- (HS 6402) Các loại giày, dép khác có đế ngoài và mũ bằng cao su hoặc plastic

Sản phẩm (HS 6404) được Việt Nam xuất khẩu sang thị trường Panama trong năm 2022 đạt hơn 79,5 triệu USD, chiếm 24% tỷ trọng nhập khẩu của Panama. Đây là sản phẩm xuất khẩu đạt giá trị cao nhất thuộc nhóm hàng (HS 64) của Việt Nam sang Panama, tăng trưởng xuất khẩu xuất khẩu bình quân mỗi năm đạt 15%, riêng năm 2021 tăng 36% so với năm 2022. Trong số 5 nhà xuất khẩu hàng đầu sản phẩm (HS 6404) vào thị trường

Panama thị Trung Quốc là nhà xuất khẩu lớn nhất, với 39,8% thị phần, xếp thứ hai là Việt Nam, kế đến là Khu vực tự do (15,7%), Indonesia (9,3%) và Brazil là 1,6%.

Top 5 quốc gia và vùng lãnh thổ cung ứng sản phẩm (HS 6403) cho thị trường Panama trong năm 2022 với thị phần tương ứng lần lượt gồm: Trung Quốc (30,3%), Việt Nam (20,4%), Khu vực tự do (12,7%), Indonesia (10,7%) và Hoa Kỳ (4,6%). Việt Nam là nhà cung ứng lớn thứ 2 sang thị trường Panama với tổng giá trị xuất khẩu đạt khoảng 40,6 triệu USD, tăng 124% so với năm 2021. Tuy nhiên, nhìn chung trên toàn giai đoạn 2018 – 2022, trung bình xuất khẩu giảm 27%/năm về khối lượng và giảm 28%/năm về giá trị.

Sản phẩm xuất khẩu chủ lực xếp thứ ba thuộc nhóm hàng (HS 64) từ Việt Nam sang Panama là (HS 6402), với tổng kim ngạch xuất khẩu đạt hơn 37,2 triệu USD, tăng 53% so với năm 2021, bình quân mỗi năm tăng trưởng xuất khẩu giảm 8% về giá trị và giảm 22% về khối lượng. Trong số các quốc gia và vùng lãnh thổ xuất khẩu sản phẩm (HS 6402) sang thị trường Panama thì Trung Quốc là nhà xuất khẩu lớn nhất, với thị phần áp đảo so với các nhà xuất khẩu khác, ở mức 68,1%; kế đến là Khu vực tự do (13%), Việt Nam xếp thứ 3 với thị phần 6,7%, Indonesia (2,6%) và Hồng Kông (2,1%).

3.1.2. Máy điện và thiết bị điện... (HS 85)

	2018	2019	2020	2021	2022
Panama nhập khẩu từ thế giới	1.959.634	2.161.680	1.615.071	2.125.137	2.453.527
Panama nhập khẩu từ Việt Nam	60.322	143.101	65.492	77.967	102.168

Đvt: nghìn USD

Nguồn: Trademap 2023

Xuất khẩu nhóm hàng (HS 85) của Việt Nam sang thị trường Panama đạt khoảng 102,2 triệu USD vào năm 2022, tăng 31% so với năm 2021, trung bình xuất khẩu tăng trưởng 5%/năm trong giai đoạn 2018 – 2022.

Trung Quốc là nhà xuất khẩu hàng đầu nhóm hàng (HS 85) sang Panama, tổng giá trị xuất khẩu đạt hơn 1,1 tỉ USD, chiếm 46,8% tỷ trọng nhập khẩu của Panama. Kế đến là Hoa Kỳ với 11,7%, Khu vực tự do 11,3%, Hồng Kông 6,5%, Mexico 4,9% và Việt Nam xếp vị trí thứ 6 với 4,2%.

Các mặt hàng chủ lực thuộc nhóm hàng (HS 85) được Việt Nam xuất khẩu vào thị trường

Panama gồm:

- (HS 8517) Bộ điện thoại, kể cả điện thoại di động (telephones for cellular networks) hoặc điện thoại dùng cho mạng không dây khác; thiết bị khác để truyền và nhận tiếng, hình ảnh hoặc dữ liệu khác, kể cả các thiết bị viễn thông nối mạng hữu tuyến hoặc không dây (như loại sử dụng trong mạng nội bộ hoặc mạng điện rộng), trừ loại thiết bị truyền và thu của nhóm 84.43, 85.25, 85.27 hoặc 85.28
- (HS 8541) Điốt, tranzito và các thiết bị bán dẫn tương tự; bộ phận bán dẫn cảm quang, kể cả tế bào quang điện đã hoặc chưa lắp ráp thành các mảng module hoặc thành bảng; điốt phát sáng; tinh thể áp điện đã lắp ráp hoàn chỉnh
- (HS 8518) Micro và giá đỡ micro; loa đã hoặc chưa lắp ráp vào trong vỏ loa; tai nghe có khung chụp qua đầu và tai nghe không có khung chụp qua đầu, có hoặc không ghép nối với một micro, và các bộ gồm có một micro và một hoặc nhiều loa; thiết bị điện khuếch đại âm tần; bộ tăng âm điện
- (HS 8544) Dây, cáp điện (kể cả cáp đồng trục) cách điện (kể cả loại đã tráng men cách điện hoặc mạ lớp cách điện) và dây dẫn cách điện khác, đã hoặc chưa gắn với đầu nối; cáp sợi quang, làm bằng các bó sợi đơn có vỏ bọc riêng biệt từng sợi, có hoặc không gắn với dây dẫn điện hoặc gắn với đầu nối
- (HS 8527) Máy thu dùng cho phát thanh sóng vô tuyến, có hoặc không kết hợp với thiết bị ghi hoặc tái tạo âm thanh hoặc với đồng hồ trong cùng một khối

Việt Nam là nhà cung ứng lớn thứ 5 sản phẩm (HS 8517) của Panama. Tổng kim ngạch xuất khẩu (HS 8517) trong năm 2022 đạt hơn 52,4 triệu USD. Bình quân tăng trưởng xuất khẩu trong giai đoạn 2018 – 2022 giảm 13%/năm về khối lượng, giảm 3%/năm về giá trị, riêng năm 2022 xuất khẩu giảm 2% so với năm 2021. Chiếm phần lớn thị phần Panama là Trung Quốc với 40,9%; kế đến là Hoa Kỳ (16,2%); Hồng Kông (15,7%); Khu vực tự do (12,4%); và Việt Nam (7,2%)...

Sản phẩm (HS 8541) là sản phẩm xuất khẩu đạt giá trị cao thứ hai của nhóm hàng (HS 8541). Giai đoạn năm 2018 – 2022, xuất khẩu sản phẩm này từ Việt Nam sang Panama không đều, năm xuất khẩu đạt giá trị cao nhất trong giai đoạn này lần lượt là năm 2019 (210 ngàn USD), và năm 2022 với tổng giá trị đạt khoảng 17,3 triệu USD. Năm 2022 xuất khẩu tăng trưởng 323.690% so với năm 2021. Trung Quốc là thị trường cung ứng lớn nhất, chiếm 51% tỷ trọng nhập khẩu của Panama. Kế đến là Việt Nam xếp vị trí thứ 2, với 30,3% thị phần. Xếp sau Việt Nam là Hoa Kỳ (10,7%), Khu vực tự do (3,1%) và

Hồng Kông (1,3%).

Năm 2022, Panama nhập khẩu sản phẩm (HS 8518) nhiều nhất từ Trung Quốc, giá trị nhập khẩu đạt 83,2 triệu USD. Thị phần của Trung Quốc tại Panama chiếm 58,2%. Nhà cung cấp lớn thứ hai của thị trường Panama là Hoa Kỳ, chiếm 13% thị phần; kế đến là Khu vực tự do (7,6%). Việt Nam chiếm 7% thị phần, xếp vị trí thứ tư, với tổng kim ngạch xuất khẩu đạt gần 10 triệu USD, giảm 30% so với năm 2021. Giai đoạn 2018 – 2022, tăng trưởng xuất khẩu bình quân mỗi năm giảm 4% về khối lượng nhưng tăng 11% về giá trị.

Giai đoạn năm 2018 – 2019, xuất khẩu sản phẩm (HS 8544) từ Việt Nam sang Panama giảm 1%. Từ năm 2019 đến năm 2022, xuất khẩu tăng trưởng qua từng năm với các mức tăng trưởng lần lượt tương ứng là 300% trong giai đoạn 2019 – 2020, tăng 11% trong giai đoạn 2020 – 2021, tăng 258% trong giai đoạn 2021 – 2022. Nhìn chung trong giai đoạn 2018 – 2022, bình quân mỗi năm xuất khẩu tăng trưởng 74% về khối lượng và tăng 101% về giá trị. Tổng kim ngạch xuất khẩu sản phẩm (HS 8544) của Việt Nam vào thị trường Panama đạt hơn 7,9 triệu USD, là nhà xuất khẩu lớn thứ 5 trong số các quốc gia và vùng lãnh thổ xuất khẩu sản phẩm này sang Panama. Nhà xuất khẩu lớn nhất là Trung Quốc, chiếm 37,7% thị phần; kế đến là Khu vực tự do (22,8%); Hoa Kỳ (5,4%); Tây Ban Nha (5,1%) và Việt Nam xếp thứ 5 với 4% thị phần.

Việt Nam xuất khẩu sản phẩm (HS 8527) vào Panama trong năm 2022 với tổng kim ngạch xuất khẩu đạt hơn 4,2 triệu USD, tăng 132% so với năm 2021. Trung bình xuất khẩu tăng trưởng 150% về khối lượng và tăng trưởng 238% về giá trị mỗi năm trong giai đoạn 2018 – 2022. Việt Nam xếp thứ 6 trong số các nhà cung ứng sản phẩm (HS 8527) sang Panama, chiếm 5,1% tỷ trọng nhập khẩu của Panama. Các nhà cung ứng lớn nhất lần lượt gồm: Trung Quốc (45,5%); kế đến là Malaysia (14,4%); Thái Lan (14,3%); Indonesia (6,6%) và Hàn Quốc (5,5%).

3.1.3. Lò phản ứng hạt nhân... (HS 84)

	2018	2019	2020	2021	2022
Panama nhập khẩu từ thế giới	2.296.682	2.114.288	1.656.412	2.152.919	2.504.330
Panama nhập khẩu từ Việt Nam	31.047	36.519	17.768	24.879	24.349

Đvt: nghìn USD

Nguồn: Trademap 2023

Việt Nam là nhà xuất khẩu xếp vị trí thứ 15 trong số các quốc gia và vùng lãnh thổ xuất khẩu nhóm hàng (HS 84) vào thị trường Panama, với thị phần khá khiêm tốn, chỉ 1%. Trung Quốc là nhà xuất khẩu hàng đầu, chiếm 34,2% thị phần Panama. Kế đến là Hoa Kỳ (18,5%); Khu vực tự do (9,8%); Nhật Bản (5,6%); và Brazil (3,3%)...

Năm 2022, kim ngạch xuất khẩu của Việt Nam sang Panama đạt khoảng 24,4 triệu USD, giảm 2% so với năm 2021. Nhìn chung tăng trưởng xuất khẩu giảm 8%/năm trong giai đoạn 2018 – 2022.

Sản phẩm xuất khẩu chủ lực của nhóm hàng (HS 84) từ Việt Nam sang Panama gồm:

- (HS 8443) Máy in sử dụng các bộ phận in như khuôn in (bát chữ), trục lăn và các bộ phận in của nhóm 84.42; máy in khác, máy copy (copying machines) và máy fax, có hoặc không kết hợp với nhau; bộ phận và các phụ kiện của chúng
- (HS 8450) Máy giặt gia đình hoặc trong hiệu giặt, kể cả máy giặt có chức năng sấy khô

Xuất khẩu sản phẩm (HS 8443) của Việt Nam trong giai đoạn 2018 – 2022 tăng 11% cả về khối lượng lẫn giá trị. Riêng năm 2022, tăng trưởng xuất khẩu giảm 21% so với năm 2021, tổng giá trị xuất khẩu đạt khoảng 12,8 triệu USD. Việt Nam xếp thứ 6 trong số các nhà xuất khẩu, chiếm 4,9% tỷ trọng nhập khẩu của Panama. Trung Quốc là nhà xuất khẩu chiếm thị phần lớn nhất, 43,6%. Kế đến là Hoa Kỳ (20,1%); Nhật Bản (11,9%); Thái Lan (5,8%) và Khu vực tự do (5,4%).

Năm 2022, Việt Nam nằm trong số 5 nhà cung ứng hàng đầu sản phẩm (HS 8450) sang thị trường Panama. Thị phần của Việt Nam tại Panama là 6,9%. Xếp vị trí cao nhất là Trung Quốc (30,7%); Mexico (14,8%); Khu vực tự do (14%) và Thái Lan xếp thứ tư, chiếm 12,6% thị phần. Giá trị xuất khẩu sản phẩm (HS 8450) của Việt Nam đạt hơn 4,8 triệu USD, tăng 24% so với năm 2021. Nhìn chung, giai đoạn 2018 – 2022, tăng trưởng xuất khẩu trung bình mỗi năm tăng 13% về giá trị và tăng 9% về khối lượng.

3.1.4. Hàng may mặc dệt kim hoặc móc (HS 61)

	2018	2019	2020	2021	2022
Panama nhập khẩu từ thế giới	558.533	552.662	340.390	561.511	717.168
Panama nhập khẩu	11.241	18.318	9.693	9.845	19.259

từ Việt Nam					
-------------	--	--	--	--	--

Dvt: nghìn USD

Nguồn: Trademap 2023

Năm 2022, tỷ lệ 48,2% là thị phần của nhóm hàng (HS 61) của Trung Quốc tại thị trường Panama. Trung Quốc giữ ngôi đầu bảng trong số các nhà cung ứng nhóm hàng này sang Panama. Xếp sau Trung Quốc là Khu vực tự do với 13,7% thị phần; kế đến là Ấn Độ (5,8%); Hoa Kỳ (4,2%); Hồng Kông (3,8%); Bangladesh (3,3%) và Việt Nam xếp thứ 7 với 2,7% thị phần. Kim ngạch xuất khẩu của Việt Nam sang thị trường Panama đạt khoảng 19,3 triệu USD, tăng 96% so với năm 2021, nhìn chung xuất khẩu tăng trưởng bình quân 5%/năm.

Sản phẩm xuất khẩu đạt giá trị cao nhất thuộc nhóm hàng (HS 61) là:

- (HS 6109) Máy giặt gia đình hoặc trong hiệu giặt, kể cả máy giặt có chức năng sấy khô
- (HS 6110) Áo bó, áo chui đầu, áo cài khuy (cardigans), gilê và các mặt hàng tương tự, dệt kim hoặc móc

Top 10 nhà xuất khẩu hàng đầu sản phẩm (HS 6109) của Việt Nam sang thị trường Panama từ cao đến thấp lần lượt là: Trung Quốc (30,3%); Khu vực tự do (14,5%); Bangladesh (7%); El Salvador (6,2%); Ấn Độ (5,7%); Honduras (5%); Hoa Kỳ (3,6%); Hồng Kông (3,4%); Việt Nam xếp thứ 9 với thị phần 3,4%; giữ vị trí thứ 10 là Mexico (2,8%). Giai đoạn 2018 – 2022, trung bình mỗi năm xuất khẩu đạt mức tăng trưởng dương, với mức tăng trưởng tương ứng là 19% về giá trị và 17% về khối lượng. Riêng năm 2022, xuất khẩu tăng 8% so với năm 2021, đạt giá trị xuất khẩu hơn 5,6 triệu USD. Sản phẩm xuất khẩu đạt giá trị cao xếp thứ hai thuộc nhóm hàng (HS 61) là (HS 6110). Tổng kim ngạch xuất khẩu sản phẩm này sang thị trường Panama trong năm 2022 đạt 4,1 triệu USD, tăng 98% so với năm 2021. Tuy nhiên, nhìn chung trong toàn giai đoạn 2018 – 2022, bình quân tăng trưởng xuất khẩu giảm 12%/năm về giá trị và giảm 15%/năm về khối lượng. Trung Quốc là nhà cung ứng giữ thị phần lớn nhất tại Panama, với tỷ lệ 44%; kế đến là Khu vực tự do (18,6%); Ấn Độ (10,9%); Hoa Kỳ (4,5%); Bangladesh (3,5%); Ý (2,4%); Hồng Kông (2,3%) và Việt Nam xếp vị trí thứ 8 chiếm 2,2% thị phần.

3.1.5. Hàng may mặc không dệt kim hoặc móc (HS 62)

	2018	2019	2020	2021	2022
--	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Panama nhập khẩu từ thế giới	979.581	1.000.387	514.487	1.010.782	1.153.994
Panama nhập khẩu từ Việt Nam	15.699	18.973	9.732	8.716	16.431

Đvt: nghìn USD

Nguồn: Trademap 2023

Năm 2022, Việt Nam xuất khẩu hơn 16,4 triệu USD giá trị nhóm hàng (HS 62) sang thị trường Panama, tăng 89% so với năm 2021. Tăng trưởng xuất khẩu trung bình giảm 7%/năm trong giai đoạn 2018 – 2022. Trung Quốc chiếm hơn ½ thị phần tại thị trường Panama, với tỷ lệ 59,2%. Xếp sau Trung Quốc là Khu vực tự do (12,5%); kế đến là Hoa Kỳ (5,4%); Bangladesh (4,4%); Ấn Độ (4%) và Việt Nam xếp vị trí thứ 6, chiếm thị phần 1,4%.

Sản phẩm xuất khẩu chính của nhóm hàng (HS 62) từ Việt Nam sang Panama gồm:

- (HS 6203) Bộ comlê, bộ quần áo đồng bộ, áo jacket, áo khoác thể thao, quần dài, quần yếm có dây đeo, quần ống chèn và quần soóc (trừ quần áo bơi) dùng cho nam giới hoặc trẻ em trai
- (HS 6204) Bộ comlê, bộ quần áo đồng bộ, áo jacket, áo khoác thể thao, váy dài, váy, chân váy, quần dài, quần yếm có dây đeo, quần ống chèn, và quần soóc (trừ quần áo bơi) dùng cho phụ nữ hoặc trẻ em gái

Sản phẩm (HS 6203) Việt Nam xuất khẩu sang Panama trong năm 2022 đạt hơn 5,8 triệu USD, tăng 148% so với năm 2021. Giai đoạn 2018 – 2022, giá trị xuất khẩu tăng trưởng 8%/năm về khối lượng và tăng 2%/năm về giá trị. Việt Nam xếp thứ 6 trong số các nhà xuất khẩu sản phẩm này sang thị trường Panama, với thị phần 2,1%. Nhà xuất khẩu lớn nhất là Trung Quốc (57,2%); tiếp theo là Khu vực tự do (13,7%); Ấn Độ (6,4%); Bangladesh (4,8%); và Hoa Kỳ (2,9%).

Đạt giá trị xuất khẩu cao xếp sau sản phẩm (HS 6203) là sản phẩm (HS 6204), với kim ngạch xuất khẩu đạt hơn 2,4 triệu USD, tăng 51% so với năm 2021. Tăng trưởng xuất khẩu giảm 16%/năm về giá trị trong giai đoạn 2018 – 2022, và giảm 12%/năm về khối lượng. Việt Nam xếp thứ 12 trong số các nhà cung ứng, chỉ chiếm 0,6% tỷ trọng nhập khẩu sản phẩm (HS 6204) của Panama. Trung Quốc là nhà cung ứng có thị phần áp đảo so với các thị trường khác, chiếm 65,4%; kế đến là Khu vực tự do (11,9%); Hoa Kỳ (6,4%); Ấn Độ (2,7%) và Hàn Quốc (1,7%).

1.1.1. Cá và động vật giáp xác... (HS 03)

	2018	2019	2020	2021	2022
Panama nhập khẩu từ thế giới	38.403	42.283	24.642	38.209	45.284
Panama nhập khẩu từ Việt Nam	5.924	6.135	2.928	4.018	5.620

Dvt: nghìn USD

Nguồn: Trademap 2023

Năm 2022, Việt Nam là nhà cung cấp xếp thứ 3 trong số các quốc gia và vùng lãnh thổ xuất khẩu nhóm hàng (HS 03) sang thị trường Panama, chiếm 12,4% thị phần. Nhà cung cấp lớn nhất là Chile, chiếm 37,2%; kế đến là Trung Quốc (13,5%); xếp sau Việt Nam là Peru (9,2%); Na Uy (6,2%); Mexico (5,8) và Hoa Kỳ (3,1%).

Kim ngạch xuất khẩu của nhóm hàng (HS 03) của Việt Nam vào thị trường Panama đạt 5,6 triệu USD, giá trị xuất khẩu tăng 40% so với năm 2021; tính trên toàn giai đoạn 2018 – 2022 tăng trưởng xuất khẩu bình quân giảm 5%/năm.

Sản phẩm xuất khẩu chủ lực của nhóm hàng (HS 03) là sản phẩm Philê cá và các loại thịt cá khác (đã hoặc chưa xay, nghiền, băm), tươi, ướp lạnh hoặc đông lạnh (HS 0304). Năm 2022, Panama đã nhập khẩu hơn 5,2 triệu USD sản phẩm này từ Việt Nam, tăng 38% so với năm 2021. Xuất khẩu tăng trưởng âm cả về khối lượng lẫn giá trị trong giai đoạn năm 2018 – 2022, với mức tăng trưởng tương ứng lần lượt là -3%/năm và -6%/năm. Việt Nam và Chile là 2 nhà cung ứng lớn nhất của thị trường Panama. Trong đó, Chile giữ ngôi đầu bảng, chiếm phần lớn thị phần, 61,4%. Việt Nam xếp thứ hai với 25,5% thị phần; sau Việt Nam là Trung Quốc (6,9%) và Khu vực tự do (4,1%)...

3.1.6. Xe cộ... (HS 87)

	2018	2019	2020	2021	2022
Panama nhập khẩu từ thế giới	1.369.081	1.298.916	659.853	1.075.528	1.428.597
Panama nhập khẩu từ Việt Nam	1.225	889	834	1.862	5.439

Dvt: nghìn USD

Nguồn: Trademap 2023

Việt Nam là một trong số những nhà cung ứng nhóm hàng (HS 87) vào thị trường Panama. Thị phần của Việt Nam tại Panama khá khiêm tốn, chỉ 0,4%. Việt Nam xếp vị trí thứ 21. Các nhà cung ứng lớn nhất gồm: Trung Quốc với 19,8% thị phần; tiếp theo là Nhật Bản (15,7%); Hoa Kỳ (14,5%); Hàn Quốc (6,4%); Mexico (6,1%); Thái Lan (5,6%) và Argentina (5,6%)...

Xe đạp hai bánh và xe đạp khác (kể cả xe xích lô ba bánh chở hàng), không lắp động cơ (HS 8712) là sản phẩm chính thuộc nhóm hàng (HS 87) mà Việt Nam xuất khẩu sang thị trường Panama, với tổng giá trị xuất khẩu đạt hơn 4,6 triệu USD, tăng 272% so với năm 2021. Tăng trưởng xuất khẩu giai đoạn 2018 – 2022 đạt mức tăng trưởng dương cả về giá trị lẫn khối lượng, trong đó xuất khẩu tăng trưởng 182%/năm về giá trị và tăng 131%/năm về khối lượng. Việt Nam là một trong 3 nhà xuất khẩu sản phẩm (HS 8712) sang thị trường Panama. Trung Quốc là nhà xuất khẩu lớn nhất với thị phần 39,6%; kế đến là Đài Loan (52%); Việt Nam xếp thứ 3, chiếm 11,6% thị phần.

3.1.7. Đồ nội thất... (HS 94)

	2018	2019	2020	2021	2022
Panama nhập khẩu từ thế giới	361.275	319.736	178.032	310.518	372.254
Panama nhập khẩu từ Việt Nam	3.424	3.980	1.769	3.195	5.428

Dvt: nghìn USD

Nguồn: Trademap 2023

Trung Quốc là nhà xuất khẩu nhóm hàng (HS 94) chiếm phần lớn thị trường Panama, 43,5%. Nhà xuất khẩu lớn thứ hai sau Trung Quốc là Hoa Kỳ (9,7%); Khu vực tự do (9,2%); Colombia (6,1%); Ý (5,1%) và Tây Ban Nha (4,5%)... Việt Nam xếp thứ 9, chiếm 1,4% thị phần.

Giá trị xuất khẩu nhóm hàng (HS 94) của Việt Nam sang Panama trong năm 2022, đạt hơn 5,4 triệu USD, tăng 7%/năm trong giai đoạn 2018 – 2022, riêng giai đoạn 2021 – 2022 xuất khẩu tăng trưởng 70%.

Sản phẩm xuất khẩu chính thuộc nhóm hàng (HS 94) gồm:

- (HS 9403) Đồ nội thất khác và các bộ phận của chúng
- (HS 9401) Ghế ngồi (trừ các loại thuộc nhóm 94.02), có hoặc không chuyển được thành giường, và bộ phận của chúng

Xuất khẩu sản phẩm (HS 9403) từ Việt Nam vào thị trường Panama trong năm 2022 tăng 50% so với năm 2021, đạt 3,5 triệu USD. Trung bình tăng trưởng xuất khẩu trong giai đoạn 2018 – 2022 là 0%/năm về giá trị và giảm 10%/năm về khối lượng. Việt Nam xếp thứ 10 trong số các quốc gia và vùng lãnh thổ xuất khẩu sản phẩm này sang Panama. Trung Quốc là nhà xuất khẩu lớn nhất, chiếm 34,2% tỷ trọng nhập khẩu; tiếp theo là Hoa Kỳ (9,1%); Colombia (9%); Khu vực tự do (9%); Ý (8,2%); Tây Ban Nha (6,5%); Brazil (6,1%); Mexico (3,3%); Malaysia (2,5%) và Việt Nam (2%).

Sản phẩm (HS 9401) xuất khẩu đạt hơn 1,1 triệu USD. Giá trị xuất khẩu tăng trong giai đoạn 2018 – 2022, trung bình mỗi năm xuất khẩu tăng 19% về khối lượng và tăng 28% về giá trị, riêng năm 2022 xuất khẩu tăng 34% so với năm 2021. Trung Quốc chiếm lĩnh thị trường Trung Quốc, với 51,2% thị phần; kế đến là Hoa Kỳ (8,9%); Khu vực tự do (7,2%); Brazil (5,3%); ... Việt Nam xếp vị trí thứ 8, với 2% thị phần.

3.1.8. Các sản phẩm bằng da thuộc... (HS 42)

	2018	2019	2020	2021	2022
Panama nhập khẩu từ thế giới	187.078	198.700	92.783	116.350	215.378
Panama nhập khẩu từ Việt Nam	4.699	5.188	2.565	2.019	4.513

Dvt: nghìn USD

Nguồn: Trademap 2023

Panama nhập khẩu nhóm hàng (HS 42) nhiều nhất từ thị trường Trung Quốc. Thị phần của Trung Quốc tại Panama là 59,8%, áp đảo so với các nhà xuất khẩu còn lại. Khu vực tự do có thị phần lớn thứ hai, chiếm 10,1%; kế đến là Hoa Kỳ (5,8%); Hồng Kong (4,4%); Ý (3,3%); Pháp (2,4%) và Việt Nam (21%) xếp thứ 7.

Tính chung trên toàn giai đoạn 2018 - 2022, bình quân mỗi năm tăng trưởng xuất khẩu nhóm hàng (HS 42) từ Việt Nam sang thị trường Panama giảm 10%/năm. Riêng giai đoạn 2021 – 2022, xuất khẩu tăng 123%, đạt 4,5 triệu USD.

Sản phẩm xuất khẩu chủ lực của nhóm hàng (HS 42) là Hòm, va ly, xách đựng đồ nữ trang, cặp tài liệu... (HS 4202), kim ngạch xuất khẩu đạt hơn 4,4 triệu USD. Việt Nam là nhà cung ứng xếp thứ 7, thị phần của Việt Nam tại Panama khá nhỏ, 2,2%. Trung Quốc là nhà cung ứng lớn nhất, chiếm 60,7% thị phần; tiếp theo là Khu vực tự do (10,4%); Hoa Kỳ (5,3%); Hồng Kông (4,7%); Ý (3%); và Pháp (2,6%). Giai đoạn 2018

– 2022, trung bình mỗi năm xuất khẩu giảm 10% về giá trị và giảm 20% về khối lượng; riêng giai đoạn 2021 – 2022 xuất khẩu tăng 135%.

3.1.9. Đồ chơi... (HS 95)

	2018	2019	2020	2021	2022
Panama nhập khẩu từ thế giới	230.627	232.500	146.203	234.349	268.265
Panama nhập khẩu từ Việt Nam	1.421	2.219	1.368	2.314	4.101

Dvt: nghìn USD

Nguồn: Trademap 2023

Năm 2022, xuất khẩu nhóm hàng (HS 95) từ Việt Nam sang Panama tăng 77% so với năm 2021. Nhìn chung trên toàn giai đoạn 2018 – 2022, xuất khẩu tăng trưởng trung bình 24%/năm. Giá trị xuất khẩu (HS 95) đạt 4,1 triệu USD, xếp vị trí thứ 5 trong số các nhà xuất khẩu nhóm hàng này sang Panama. Tuy nhiên, thị phần của Việt Nam khá nhỏ, chỉ 1,5%. Nhà xuất khẩu có thị phần lớn nhất là Trung Quốc (63,7%); kế đến là Hoa Kỳ (11,8%); Khu vực tự do (10,5%); và Mexico (1,9%).

Sản phẩm xuất khẩu chính của nhóm hàng (HS 95) là Đồ dùng trong lễ hội, hội hoá trang hoặc trong các trò chơi giải trí khác, kể cả các mặt hàng dùng cho trò chơi ảo thuật hoặc trò vui cười (HS 9503). Kim ngạch xuất khẩu đạt hơn 3,1 triệu USD. Việt Nam là nhà cung ứng xếp thứ tư của Panama, chiếm 2,4% thị phần. Ba nhà cung ứng hàng đầu khác là Trung Quốc (71,9%); Khu vực tự do (9%); và Hoa Kỳ (9%). Xét về tăng trưởng trong giai đoạn 2018 – 2022, xuất khẩu đạt mức tăng trưởng dương trong giai đoạn này, bình quân mỗi năm xuất khẩu tăng 36% về giá trị và 31% về khối lượng. Riêng giai đoạn 2021 – 2022, xuất khẩu tăng trưởng 68%.

3.2. Tình hình nhập khẩu hàng hóa từ Panama của Việt Nam năm 2022

Năm 2022, Việt Nam nhập khẩu khoảng 6,9 triệu USD hàng hóa từ thị trường Panama, tăng 40% so với năm 2021. Giai đoạn năm 2018 – 2022, bình quân tăng trưởng nhập khẩu giảm 46%/năm. Việt Nam xếp thứ 61 trong số các quốc gia và vùng lãnh thổ nhập khẩu hàng hóa từ Panama. Nhà nhập khẩu hàng hóa Panama nhiều nhất là Hoa Kỳ (8,4%); kế đến là Trung Quốc (7,9%); và Venezuela (7,8%).

Hàng hóa Việt Nam nhập khẩu từ thị trường Panama chủ yếu là:

- **(HS 44)** Gỗ và các mặt hàng bằng gỗ; than từ gỗ

- **(HS 41)** Da sống (trừ da lông) và da thuộc
- **(HS 72)** Sắt và thép
- **(HS 22)** Đồ uống, rượu và giấm
- **(HS 47)** Sản phẩm làm từ rơm, cỏ giấy hoặc từ các loại vật liệu tết bện khác; các sản phẩm bằng liễu gai và song mây
- **(HS 23)** Phế liệu và phế thải từ ngành công nghiệp thực phẩm; thức ăn gia súc đã chế biến
- **(HS 61)** Quần áo và hàng may mặc phụ trợ, dệt kim hoặc móc
- **(HS 03)** Cá và động vật giáp xác, động vật thân mềm và động vật thủy sinh không xương sống khác
- **(HS 84)** Lò phản ứng hạt nhân, nồi hơi, máy và thiết bị cơ khí; các bộ phận của chúng
- **(HS 85)** Máy điện và thiết bị điện và các bộ phận của chúng; máy ghi và tái tạo âm thanh, máy ghi và tái tạo hình ảnh và âm thanh truyền hình, bộ phận và phụ kiện của các loại máy trên

HS Code	Hàng hóa	Kim ngạch nhập khẩu (Đvt: nghìn USD)		% tăng trưởng nhập khẩu	
		Năm 2021	Năm 2022	Giai đoạn 2021 - 2022	Giai đoạn 2018 - 2022
Tổng hàng hóa		4.910	6.883	40	-46
44	Gỗ...	1.569	3.127	99	-10
41	Da sống...	731	2.067	183	N/A
72	Sắt và thép	192	568	196	-43
22	Đồ uống, rượu và giấm	1.712	512	-70	-57
47	Sản phẩm làm từ rơm...	132	254	92	74
23	Phế liệu...	0	166	N/A	N/A
61	Hàng dệt kim hoặc móc	0	139	N/A	N/A
03	Cá và động vật giáp xác...	122	49	-60	-60
84	Lò phản ứng hạt nhân...	18	1	N/A	-72
85	Máy điện...	95	0	N/A	N/A

Nguồn: Trademap 2023

3.3. Cơ hội thị trường trong lĩnh vực nông sản

Quy trình thông quan ở Panama tương đối nhanh và không gặp rắc rối khi các nhà xuất khẩu nước ngoài tuân thủ theo các yêu cầu của địa phương. Hầu hết thực phẩm nhập

khẩu dành cho người tiêu dùng ở Panama được mua thông qua nhà nhập khẩu, nhà phân phối hoặc nhà bán buôn địa phương. Các sản phẩm chính là các sản phẩm từ sữa (61,7 triệu USD); thực phẩm chế biến sẵn (54,8 triệu USD); thịt lợn và các sản phẩm từ thịt lợn (42,9 triệu USD); thịt gia cầm và sản phẩm gia cầm (30,5 triệu USD); rượu vang và bia (34,4 triệu USD).

Tổng giá trị thị trường sản phẩm nông nghiệp				
	2018	2019	2020	2021 (ước tính)
Tổng sản xuất trong nước	527.5	224.8	241.4	255.9
Tổng xuất khẩu	268.7	315.5	329.9	300
Tổng nhập khẩu	1,817	1,787	1,710	1,800
Tổng giá trị thị trường	950.5	799.8	829.3	879.1

DVT: triệu USD

Nguồn: General Comptroller of Panama, National Institute of Statistics and Census

Người tiêu dùng Panama đang có nhu cầu về thực phẩm tiện lợi và tốt cho sức khỏe hơn. Xu hướng này đã mang lại triển vọng xuất khẩu tốt cho mặt hàng trái cây tươi của doanh nghiệp nước ngoài (chủ yếu là táo, nho, đào và lê); Thức ăn hữu cơ; các sản phẩm thực phẩm tốt cho sức khỏe như không chứa gluten, keto, ít carb, ít natri, ít đường, ít chất béo; rau quả chế biến (đặc biệt là quả đóng hộp) và đồ ăn nhẹ (bao gồm ngô chiên, bỏng ngô, bánh quy và kẹo). Trái cây và rau quả đóng hộp đã qua chế biến, đặc biệt là trái cây hỗn hợp, rau trộn, ngô ngọt vàng, đậu Hà Lan, nấm và đậu garbanzo tạo ra nhu cầu nhập khẩu mạnh do hầu hết các sản phẩm thực phẩm có trong siêu thị không được chế biến trong nước.

Các sản phẩm thực phẩm đặc biệt, chẳng hạn như bánh kẹo, phô mai, cà phê, rượu vang, bia, đồ ăn nhẹ, gia vị, dân tộc, tự nhiên, hữu cơ, không béo, ít natri, không có đường sữa, không chứa gluten, v.v. thể hiện triển vọng tốt nhất cho hàng xuất khẩu của doanh nghiệp nước ngoài đến Panama do nhu cầu tiêu dùng ngày càng tăng.

Bắp vàng, lúa mì, lúa nước, đậu tương và đậu đỗ là những mặt hàng xuất khẩu có triển vọng tốt nhất xuất khẩu sang Panama do nhu cầu tiêu dùng ngày càng tăng và nhu cầu thức ăn chăn nuôi cho sản xuất địa phương.

Bột đậu nành và dầu thực vật, dầu đậu nành và ngũ cốc sấy khô có chất hòa tan (DDGS) là những sản phẩm hàng đầu có triển vọng xuất khẩu tốt sang Panama, chủ yếu để làm thức ăn chăn nuôi.

Chương 5: Các tiêu chuẩn, quy định và Hải quan

Rào cản thương mại

Panama có tương đối ít rào cản thương mại.

Quy định và Thuế quan

1. Quy tắc kế toán ở Panama

- **Năm tính thuế**

Năm tài chính bắt đầu từ ngày 01 tháng 01 và kết thúc vào ngày 31 tháng 12 của năm. Mặc dù, trong một số trường hợp nhất định, một năm tài chính 12 tháng đặc biệt có thể được Tổng Giám đốc Sở Thuế vụ quy định.

- **Chuẩn mực kế toán**

Panama đã chuyển đổi sang IFRS từ năm 2009 và có lịch sử sử dụng các nguyên tắc kế toán tuân thủ Chuẩn mực [IFRS](#). Cơ quan Quản lý kế toán quốc gia đã đưa ra hệ thống quản lý tài chính tích hợp (chỉ bằng tiếng Tây Ban Nha).

- **Cơ quan quản lý kế toán**

[Quản lý kế toán quốc gia MEF](#)

- **Các báo cáo kế toán**

Cơ cấu kế toán nên bao gồm:

- + Bảng cân đối kế toán: Tài sản (tài sản lưu động, tài sản thanh khoản, dự phòng nợ phải thu khó đòi, lương, thuế thu nhập, hàng tồn kho, chi phí phát sinh, tổng tài sản lưu động), thiết bị (máy móc tài sản, khấu hao), tài sản khác;
- + Báo cáo kết quả hoạt động kinh doanh: Doanh thu, lợi nhuận gộp, chi phí hoạt động, thu nhập từ hoạt động kinh doanh, tổng chi phí hoạt động, lợi nhuận trước thuế thu nhập, thu nhập ròng;
- + Bảng cân đối quản lý;
- + Các phần phụ lục.

- **Các quy định**

[Luật thương mại](#) của Panama không liệt kê các nội dung phải đưa vào kế toán hoặc xác nhận tài khoản. Thông lệ chung được thiết lập là các công ty duy trì nhật ký, sổ cái lớn, hàng tồn kho và hàng năm cũng chuẩn bị các tài liệu cần thiết để phân tích tài chính.

- **Cơ quan kế toán chuyên nghiệp**

[Ban Kế toán công chứng Panama](#), chỉ có tiếng Tây Ban Nha.

- **Chứng nhận và Kiểm toán**

Tại Panama, tất cả các công ty cũng như công ty con của các công ty nước ngoài đều phải tìm dịch vụ kiểm toán viên bên ngoài để thực hiện việc kiểm toán tài chính hàng năm cho tổ chức của họ. Kiểm toán viên phải là kế toán viên công chứng và phải thuyết phục được chính phủ về tính chính xác của thông tin kế toán được công bố.

Doanh nghiệp có thể liên hệ kiểm toán dịch vụ như: Deloitte, KPMG, Ernst & Young, PricewaterhouseCoopers.

2. Thuế quan ở Panama

Panama hoạt động theo hệ thống thuế lãnh thổ nơi người cư trú và người không cư trú chỉ bị đánh thuế đối với thu nhập có nguồn gốc từ Panama. Thu nhập không phát sinh ở Panama, chẳng hạn như thu nhập từ nguồn nước ngoài, không phải chịu thuế ở Panama. Các công ty có hoạt động thương mại hoặc dịch vụ được cung cấp trong hoặc từ Cộng hòa Panama, bất kể quốc tịch của công ty hay địa điểm đặt văn phòng điều hành, đều phải chịu thuế đối với thu nhập phát sinh từ các hoạt động của công ty trong lãnh thổ Panama.

Thu nhập mà người không cư trú nhận được được coi là từ nguồn Panama nếu thu nhập phát sinh từ các dịch vụ hoặc hành động mang lại lợi ích cho người hoặc công ty ở Panama, bao gồm phí, tiền lãi và tiền bản quyền.

2.1. Tập đoàn/công ty cổ phần (SA)

SA là các tập đoàn mà quyền sở hữu được thể hiện bằng cổ phiếu. Có yêu cầu tối thiểu của một cổ đông và không có giới hạn tối đa về số lượng cổ đông.

Các điều khoản thành lập SA, đề ra mục đích của công ty, giám đốc và nhân viên công ty và các thông tin quan trọng khác liên quan đến quản lý và hoạt động của công ty, phải được đăng ký công khai như một phần của quá trình thành lập. Bất kỳ sửa đổi nào đối với các điều khoản của công ty, cũng như việc loại bỏ hoặc bổ sung bất kỳ giám đốc hoặc cán bộ nào, đều phải được đăng ký.

Các cổ đông của một SA không được liệt kê với Cơ quan đăng ký chung của Panama, trừ khi các điều khoản của công ty quy định khác. Các cổ đông có thể tự do quyết định bán cổ phần của mình cho bên thứ ba. Các loại cổ phiếu có quyền, trách nhiệm và nghĩa vụ khác nhau, chẳng hạn như quyền kinh tế, quyền biểu quyết hoặc các quyền khác, có thể được ủy quyền và phát hành, với điều kiện là tất cả các cổ phần của cùng một loại đều có các quyền, trách nhiệm và nghĩa vụ như nhau.

Một SA bị đánh thuế như một công ty và bị đánh thuế ở cấp công ty đối với thu nhập kiếm được từ các hoạt động của công ty ở Panama. Thuế suất áp dụng là 25%. Các cổ đông sẽ bị đánh thuế ở mức cá nhân đối với bất kỳ khoản cổ tức nào nhận được với tỷ lệ 10%.

Pháp luật gần đây quy định quyền thụ hưởng phải được công khai cho đại lý đã đăng ký. Đổi lại, đại lý đã đăng ký phải báo cáo quyền sở hữu của người có thụ hưởng cho cơ quan đăng ký tư nhân do Bộ Kinh tế và Tài chính kiểm soát.

2.2. Công ty trách nhiệm hữu hạn (SRL)

SRL là một tập đoàn kinh doanh trong đó vốn xã hội được chia thành các hạn ngạch tham gia và chủ sở hữu của hạn ngạch tham gia là thành viên. Phải có ít nhất hai thành viên trong một SRL, tuy nhiên, lợi ích sở hữu thiểu số có thể là một phần nhỏ. Các thành viên của một SRL phải được đăng ký với Cơ quan đăng ký chung và bất kỳ thay đổi nào đối với cơ cấu sở hữu (nghĩa là thêm hoặc bớt các thành viên) phải được đăng ký hợp lệ với Cơ quan đăng ký chung.

Một điểm khác biệt quan trọng giữa SA và SRL là Luật quy định rằng, để trở thành thành viên mới của SRL, tất cả các thành viên hiện tại phải chấp nhận thành viên mới. Yêu cầu này có thể được chấp nhận trước hoặc từ bỏ trong các điều khoản thành lập đã đăng ký công khai của SRL, nhưng trong trường hợp không có điều khoản tương tự, việc kết nạp thành viên mới tùy thuộc vào quyết định tự do của các thành viên hiện có. Một SRL cũng phải chịu mức thuế doanh nghiệp là 25% và các đối tác sẽ bị đánh thuế cổ tức ở mức 10%.

2.3. Tài trợ cho công ty con của công ty

- **Vốn chủ sở hữu**

Việc đăng ký mua cổ phiếu không khiến nhà phát hành cũng như người đăng ký phải chịu thuế. Nếu tổ chức phát hành cung cấp cho người đăng ký một lựa chọn tài chính (tức là thanh toán theo đợt), thì tiền lãi tương ứng sẽ phải chịu mức thuế suất thuế thu nhập tiêu chuẩn là 25%.

- **Vốn hóa mỏng**

Không có quy định vốn hóa mỏng về việc mua thêm cổ phiếu.

- **Nợ tài chính**

Các trụ sở chính được phép cấp vốn cho công ty con, trong trường hợp đó, giao dịch cần phải được lập thành văn bản chính thức. Nếu trụ sở chính nằm bên ngoài Panama, thuế

khấu trừ 12,5% được áp dụng cho tiền lãi trả cho công ty mẹ nước ngoài và các quy tắc chuyển giá cũng sẽ được áp dụng. Nếu trụ sở chính đặt tại Panama và là người nộp thuế của Panama, thì thuế khấu trừ sẽ không áp dụng và trụ sở chính sẽ có nghĩa vụ kê khai tiền lãi nhận được và nộp thuế thu nhập trên thu nhập chịu thuế ròng ở mức tiêu chuẩn là 25%.

2.4. Cơ quan thuế

Tổng cục Doanh thu (Dirección General de Ingresos, hoặc DGI) là cơ quan chính quyền địa phương có quyền quản lý việc thu thuế và các khoản thu công dưới sự kiểm soát của Bộ Kinh tế và Tài chính.

2.5. Thuế tiêu dùng

- **Thuế VAT**

Thuế giá trị gia tăng (VAT) - Thuế chuyển nhượng tài sản hữu hình lưu động và cung cấp dịch vụ (ITBMS)

Thuế VAT tiêu chuẩn là 7% ngoại trừ đồ uống có cồn và phòng khách sạn (10%) và các sản phẩm thuốc lá (15%).

- **Giảm thuế**

Một số hàng hóa và dịch vụ được miễn thuế GTGT: nhu yếu phẩm do các nhà sản xuất nông nghiệp sản xuất; cá, thịt và thú sản chưa qua chế biến được cung cấp bởi ngư dân và thợ săn phi công nghiệp; hàng xuất khẩu; sản phẩm y tế và dược phẩm; học liệu; nguồn cung cấp hàng hóa được sản xuất tại khu vực tự do ở Panama; cung cấp hàng hóa lưu động trong kho hải quan được phép; dầu nhờn và các sản phẩm liên quan (dầu nhờn chịu thuế GTGT); hàng tạp hóa; dụng cụ cầm tay, phân bón, thuốc diệt côn trùng, thuốc diệt nấm và các sản phẩm tương tự dùng trong nông nghiệp.

Một số sản phẩm có mức thuế cao hơn: đồ uống có cồn, khách sạn và các dịch vụ lưu trú khác bị đánh thuế 10%, trong khi thuốc lá và các sản phẩm có nguồn gốc từ thuốc lá bị đánh thuế 15%.

- **Các loại thuế tiêu thụ khác**

Thuế tiêu thụ đặc biệt được đánh vào một số sản phẩm, bao gồm: đồ trang sức, ô tô đắt tiền, súng, thuốc lá, đồ uống có cồn và các dịch vụ như truyền hình cáp và dịch vụ di động. Các mức thuế suất khác nhau được áp dụng tùy thuộc vào loại dịch vụ hay hàng hóa (từ 5% đối với nước giải khát và 100% đối với sản phẩm thuốc lá).

2.6. Thuế doanh nghiệp

- **Thuế Công ty**

Luật thuế thu nhập của Panama có ảnh hưởng bình đẳng trên toàn lãnh thổ. Thu nhập chịu thuế bao gồm tất cả thu nhập có được từ các hoạt động kinh doanh ở Panama, trừ đi các chi phí tạo ra thu nhập. Thu nhập do các công ty kiếm được bị đánh thuế ở mức thuế suất doanh nghiệp cố định là 25% trên thu nhập ròng. Cơ sở tính thuế đối với các công ty có thu nhập chịu thuế lớn hơn 1,5 triệu USD là mức cao hơn của:

- + Thu nhập chịu thuế ròng được tính theo cơ sở thông thường, hoặc
- + 4,67% tổng thu nhập chịu thuế, được gọi là cách tính thu nhập thay thế thuế (CAIR)

Người nộp thuế có thể yêu cầu không áp dụng CAIR khi có lỗ ròng từ hoạt động kinh doanh hoặc khi thuế thực tế cao hơn mức 25% tiêu chuẩn. DGI có toàn quyền quyết định miễn CAIR trong khoảng thời gian được yêu cầu và trong ba năm tiếp theo.

Người nộp thuế phải chịu thuế đối với lợi nhuận thu được từ hoạt động kinh doanh của mình. Lợi nhuận thường được coi là doanh thu trừ đi các khoản chi được trừ. Các khoản lỗ có thể được chuyển trong 5 năm, với tối đa 20% số lỗ được khấu trừ mỗi năm, miễn là khoản lỗ được khấu trừ không vượt quá 50% thu nhập chịu thuế trong bất kỳ năm nào. Việc chuyển nhượng các khoản lỗ là không được phép.

Năm dương lịch thường được sử dụng làm năm tính thuế, mặc dù người nộp thuế có thể yêu cầu năm tài chính 12 tháng đặc biệt trong một số trường hợp nhất định. Lợi nhuận doanh nghiệp hợp nhất không được cho phép. Mỗi công ty phải khai thuế doanh nghiệp riêng. Các công ty phải khai thuế trong vòng 90 ngày sau khi kết thúc năm tài chính, mặc dù có thể xin gia hạn thêm một tháng theo yêu cầu.

Ba khoản thuế trả trước được yêu cầu vào tháng 6, tháng 9 và tháng 12, với khoản nộp thuế cuối cùng đến hạn vào thời điểm nộp tờ khai hàng năm. Ngoại trừ các công ty hoạt động trong Khu thương mại tự do, các tập đoàn không có nguồn thu nhập từ Panama không bắt buộc phải khai thuế thu nhập. Tiền lãi và phụ phí được tính trên các khoản thanh toán trễ. Các hình phạt có thể được áp dụng đối với việc nộp chậm tờ khai thuế thu nhập hàng năm.

Các pháp nhân cư trú không thực hiện các hoạt động ở Panama, hoặc các pháp nhân ở nước ngoài, phải duy trì hồ sơ kế toán và hỗ trợ chứng từ trong ít nhất 5 năm kể từ:

- + Ngày cuối cùng của năm dương lịch mà các giao dịch được đề cập trong hồ sơ kế toán được thực hiện địa điểm, hoặc
- + Ngày cuối cùng của năm dương lịch mà pháp nhân ngừng hoạt động.

Các quy định gần đây yêu cầu hồ sơ và chứng từ kế toán phải được lưu giữ tại văn phòng của đại lý thường trú của tổ chức ở nước ngoài, người có nghĩa vụ nộp bản khai có tuyên thệ hàng năm cho DGI xác nhận việc tuân thủ yêu cầu này. Các hình phạt áp dụng cho việc không tuân thủ và có thể bao gồm buộc thôi việc hoặc sa thải đại lý thường trú.

- **Thuế môn bài hàng năm**

Tất cả các doanh nghiệp ngành công nghiệp hoặc thương mại, ngoại trừ những doanh nghiệp được miễn trừ theo luật cụ thể, đều phải đăng ký Giấy phép Hoạt động. Một doanh nghiệp mới cũng sẽ tự động được đưa vào danh sách người nộp thuế thành phố, nhưng vẫn cần phải hoàn thành quy trình đăng ký tương ứng liên quan đến việc sử dụng RUC, cũng như hoàn thành đăng ký với chính quyền thành phố nơi đơn vị đó hoạt động. Thuế môn bài hàng năm là thuế hàng năm đánh vào vốn chủ sở hữu với tỷ lệ 2% giá trị ròng của công ty, bao gồm cả số tiền nợ văn phòng chính ở nước ngoài hoặc các công ty liên kết ở nước ngoài. Thuế phải nộp hàng năm tối đa là 60.000 USD.

- **Thuế suất đối với công ty nước ngoài**

Tất cả thu nhập được tạo ra ở Panama đều bị đánh thuế, có thể là của một tổ chức hoặc công ty nước ngoài hoặc công ty Panama, thu nhập được tạo ra từ các hoạt động "ở nước ngoài" của người dân.

Một công ty được coi là đối tượng áp thuế cư trú khi được thành lập tại Panama và nếu nước này được coi là nơi đặt trung tâm quản lý. Các chi nhánh nằm trong lãnh thổ của quốc gia này phải nộp thuế cổ tức thông qua thuế khấu trừ dứt khoát là 10% thu nhập chịu thuế ròng do chi nhánh tạo ra, trừ đi tất cả các khoản thuế thu nhập do cùng một công ty ở Panama nộp.

- **Thuế lãi về vốn**

Lãi về vốn thu được từ việc bán cổ phần, chứng khoán và các công cụ chuyển nhượng phải chịu thuế lãi về vốn ở mức 10%. Người mua phải khấu trừ 5% giá bán như một khoản tạm ứng thuế thu nhập và nộp số tiền đó cho cơ quan thuế. Người bán sẽ tính thuế 10% trên lợi nhuận. Nếu 10% lợi nhuận cao hơn 5% mà người mua giữ lại, người bán có thể chọn coi 5% là thuế xác định. Nếu 10% lợi nhuận thấp hơn 5% mà người mua giữ lại, người bán có thể yêu cầu hoàn lại phần chênh lệch. Thu nhập từ việc bán chứng khoán chính phủ và chứng khoán do các công ty đã đăng ký với Ủy ban Chứng khoán Quốc gia phát hành không phải chịu thuế.

Tiền lãi từ việc bán hoặc chuyển nhượng bất động sản được coi là lãi vốn và liên quan

đến hai loại thuế: thuế chuyển nhượng và thuế thu nhập đối với lợi nhuận ròng của việc bán. Nếu giao dịch làm phát sinh tiền lãi là một phần trong hoạt động kinh doanh thông thường của người nộp thuế, thì tiền lãi phải chịu thuế suất thuế doanh nghiệp. Nếu giao dịch không phải là một phần của hoạt động kinh doanh thông thường của người nộp thuế, lợi nhuận sẽ bị đánh thuế ở mức giảm 10%. Tuy nhiên, trong trường hợp thứ hai, người mua phải giữ lại 3% giá cao hơn của giá mua hoặc giá trị có thể đánh giá được của tài sản như một khoản nộp thuế trước. Người bán sau đó sẽ tính thuế 10% trên lợi nhuận. Nếu 10% lợi nhuận cao hơn 3% mà người mua giữ lại, người bán có thể chọn coi 3% là thuế xác định. Nếu 10% lợi nhuận thấp hơn 3% mà người mua giữ lại, người bán có thể yêu cầu hoàn lại phần chênh lệch.

- **Thuế cổ tức**

Tại Panama, thuế cổ tức áp dụng cho các công ty đăng ký tại Panama cũng như chi nhánh của các tổ chức nước ngoài. Các công ty có Giấy phép hoạt động hoặc tiến hành kinh doanh ở Panama phải khấu trừ thuế ở mức 10% trên cổ tức được chia từ lợi nhuận trong nước (20% trong trường hợp cổ phiếu vô danh) và 5% trên cổ tức được chia từ lợi nhuận có nguồn gốc nước ngoài hoặc xuất khẩu lợi nhuận.

Các tập đoàn địa phương phải nộp 4% thuế bổ sung cho lợi nhuận sau thuế của mỗi năm tài chính thay cho các cổ đông của họ nếu không có cổ tức được công bố. 4% thuế bổ sung này sẽ được áp dụng như một khoản tín dụng đối với thuế cổ tức khi cổ tức được công bố trong tương lai.

- **Khấu trừ thuế phí dịch vụ**

Tiền bản quyền và hoa hồng đối với các dịch vụ trả cho các tổ chức nước ngoài bị đánh thuế ở mức 25% trên một nửa (50%) số tiền đã trả, khiến mức thuế thực tế là 12,5%. Thanh toán vốn trong các giao dịch tài chính không phải chịu thuế khấu trừ. Người nộp thuế có thể quyết định không khấu trừ thuế và do đó không khấu trừ chi phí. Việc trả lãi cũng phải chịu thuế thu nhập đối với 50% tiền lãi trả cho người thụ hưởng ở nước ngoài đối với các khoản vay đầu tư ở Panama, nhưng người trả phải tiến hành khấu trừ thuế ngay cả khi người đó không khấu trừ chi phí lãi.

Nếu người thụ hưởng được đăng ký là người nộp thuế ở Panama trước DGI, thì không phải nộp thuế khấu trừ. Nếu, theo một luật đặc biệt, việc thanh toán tiền lãi, tiền bản quyền, cổ tức hoặc phí được miễn thuế khấu trừ, khoản miễn thuế nói trên sẽ không áp dụng nếu chủ sở hữu hưởng lợi của khoản thanh toán có thể khấu trừ các khoản thuế lẽ

ra phải nộp ở Panama tại quốc gia của họ nơi cư trú. Trong trường hợp tín dụng thuế không được phép áp dụng tại quốc gia cư trú của người nộp thuế, người nộp thuế phải xin ý kiến chính thức từ một chuyên gia độc lập nêu rõ việc không thể áp dụng tín dụng thuế tại quốc gia cư trú.

- **Các khoản Chính được phép Khấu trừ và Tín dụng Thuế**

Chi phí và chi phí liên quan đến thu nhập không chịu thuế được khấu trừ. Do đó, các công ty được khuyến khích tách riêng chi phí và chi phí tạo ra thu nhập chịu thuế với những chi phí khác. Các khoản khấu trừ có sẵn để khấu hao (bao gồm cả lợi thế thương mại khi bên chuyển nhượng tuyên bố đó là thu nhập). Chi phí khởi nghiệp cũng được khấu trừ, thông qua việc khấu hao trong thời gian tối đa là năm năm.

Các khoản nợ khó đòi cũng như thuế quốc gia và thuế địa phương đối với bất kỳ hoạt động chịu thuế nào cũng đều được khấu trừ. Tiền phạt không được khấu trừ trong khi khoản khấu trừ cho các khoản quyên góp cho tổ chức từ thiện bị giới hạn ở mức 1% thu nhập chịu thuế. Vì thuế áp dụng theo lãnh thổ ở Panama nên không có các khoản khấu trừ thuế đơn phương đối với các khoản thuế đã nộp ở nước ngoài.

Cơ sở tính thuế khác nhau đối với các công ty có thu nhập chịu thuế trên 1,5 triệu USD. Các công ty này có thể phải chịu thuế suất doanh nghiệp thông thường hoặc đóng 4,67% tổng thu nhập chịu thuế dưới dạng thuế tối thiểu thay thế. Nhiều ưu đãi miễn thuế dành cho các công ty đầu tư vào Đặc khu kinh tế Panama-Pacifico và các công ty sản xuất (dưới hình thức miễn thuế GTGT đối với hàng nhập khẩu).

Khoản lỗ tính thuế lên tới 20% mỗi năm có thể được chuyển sang năm năm. Khoản lỗ không được vượt quá 50% thu nhập chịu thuế trong năm tính thuế. Việc chuyển nhượng các khoản lỗ là không được phép.

- **Các loại thuế doanh nghiệp khác**

Người sử dụng lao động đóng bảo hiểm xã hội bằng 12,25% tổng số tiền thù lao của người lao động và phải nộp thuế bảo hiểm giáo dục (1,5% tiền lương). Người sử dụng lao động cũng phải trả phí bảo hiểm tai nạn tại nơi làm việc với tỷ lệ từ 0,56% đến 5,67% tùy thuộc vào rủi ro liên quan đến nghề nghiệp của nhân viên.

Thuế tài sản thay đổi từ 0% đến 1% đối với bất động sản thương mại hoặc công nghiệp và đất đai. Thuế chuyển nhượng bất động sản là 2% giá mua hoặc giá trị địa chính (giá trị cao nhất đang được sử dụng) được đánh vào việc bán bất động sản. Thuế tem thường khác nhau giữa PAB 0,10 và PAB 100 và áp dụng cho một số hợp đồng thương mại.

Các công ty chưa công bố cổ tức phải chịu thuế đối với thu nhập giữ lại từ 10% đến 40% thu nhập sau thuế (2% đối với các công ty trong khu vực thương mại tự do, tùy theo điều kiện). Tất cả các công ty cũng phải chịu thuế nhượng quyền 300 USD mỗi năm và thuế thông báo hoạt động (2% vốn của công ty, số tiền tối thiểu là 100 USD và tối đa là 60.000 USD mỗi năm).

Các thành phố có quyền thu thuế ở cấp địa phương, thường dao động từ 10 USD đến 2.000 USD mỗi tháng.

2.7. Thuế cá nhân

- **Thuế suất**

Thuế thu nhập cá nhân	Thuế suất tỉ lệ lũy tiến từ 0% đến 25%
0 – 11.000	0%
11.001 – 50.000	15%
Trên 50.000	25%

- **Các khoản Chính được phép Khấu trừ và Tín dụng Thuế**

Tiền lãi trả cho các khoản vay thế chấp mua nhà (ngoại trừ lãi suất ưu đãi cho nhà mới) hoặc cải tạo nhà đối với các khu dân cư ở Panama được khấu trừ, tối đa là 15.000 USD hàng năm.

Tất cả các chi phí y tế phát sinh ở Panama đều được khấu trừ, trong khi chi phí giáo dục được khấu trừ lên tới 3.600 USD cho mỗi sinh viên.

Các khoản đóng góp vào quỹ hưu trí được coi là khoản khấu trừ lên tới 15.000 USD (giới hạn ở mức 10% tổng thu nhập).

Đóng góp cho các tổ chức giáo dục và từ thiện địa phương được khấu trừ tối đa 50.000 USD mỗi năm. Các khoản khấu trừ cho đóng góp chính trị được giới hạn ở mức 10.000 USD.

Các cá nhân đã kết hôn có thể được miễn thuế cá nhân 800 USD.

- **Chế độ thuế đặc biệt dành cho người nước ngoài**

Công dân và cư dân bị đánh thuế thu nhập kiếm được từ các nguồn của Panama. Những người không cư trú chỉ bị đánh thuế đối với thu nhập từ các nguồn của Panama. Các cá nhân không cư trú được thuê bởi hoặc cung cấp dịch vụ cho cư dân Panama trong khoảng thời gian dưới 183 ngày trong một năm dương lịch phải chịu thuế khấu trừ tại nguồn ở mức 15% tổng thu nhập của họ.

Một cá nhân được coi là thường trú tại Panama nếu người đó ở trong nước hơn 183 ngày

trong một năm dương lịch hoặc đã thiết lập nơi cư trú lâu dài tại Panama.

2.8. Hiệp định tránh đánh thuế hai lần

- **Quốc gia đã ký Hiệp ước chống đánh thuế hai lần**

Doanh nghiệp có thể tham khảo danh sách các Hiệp định đánh thuế hai lần tại [website](#) của MEF.

- **Thuế nhà thầu**

Cổ tức: 5% (được chia từ lợi nhuận nguồn nước ngoài hoặc lợi nhuận xuất khẩu)/ 10% (được chia từ lợi nhuận trong nước)/ 20% (trong trường hợp cổ phiếu vô danh)/ 40% (trả cho cá nhân hoặc pháp nhân cư trú tại một khu vực tài phán phân biệt đối xử với Panama); Lãi suất: 0 (người cư trú)/ 12,5% (thuế suất thực tế đối với người không cư trú); Phí bản quyền: 0 (người cư trú)/ 12,5% (thuế suất hiệu lực đối với người không cư trú).

2.9. Nguồn thông tin tài chính

- **Cơ quan thuế**

- + [Tổng quan về các biện pháp thuế của Panama nhằm đối phó với Covid-19](#)
- + [Tổng cục thuế](#)
- + [Cơ quan Hải quan Quốc gia](#)
- + [Thuế Panama](#)

3. Thanh toán xuyên biên giới

3.1. Chuyển giá

Cơ chế chuyển giá của Panama phù hợp với Nguyên tắc giá thị trường (nguyên tắc chiều dài cánh tay - ALP) của Tổ chức Hợp tác và Phát triển Kinh tế (OECD). Nghĩa vụ chuyển giá được mở rộng cho tất cả các giao dịch thực hiện với các bên có liên quan đến nước ngoài, nơi mà các hoạt động có ảnh hưởng đến cơ sở tính thuế của Panama. Các hoạt động với các bên liên quan trong khu vực thương mại tự do ở Panama cũng phải tuân thủ các quy định về chuyển giá. Cơ quan thuế có thể điều chỉnh nếu không tuân thủ nguyên tắc tự do.

Luật yêu cầu người nộp thuế sử dụng giá chuyển nhượng phải chuẩn bị Nghiên cứu về việc chuyển giá. Người nộp thuế có nghĩa vụ nộp Báo cáo cung cấp thông tin chuyển giá theo Mẫu 930 hàng năm, một bản khai cung cấp thông tin cơ bản cho cơ quan thuế và người nộp thuế kê khai đã chuẩn bị Nghiên cứu về giá chuyển nhượng theo yêu cầu. Báo cáo cung cấp thông tin về chuyển giá bao gồm thông tin về tất cả các hoạt động

được thực hiện với các bên có liên quan đến nước ngoài trong năm tài chính được phân tích. Báo cáo này phải được nộp trong vòng sáu tháng sau khi năm tài chính kết thúc. Việc không nộp hoặc nộp chậm Báo cáo cung cấp thông tin về giá chuyển nhượng sẽ bị phạt tương đương 1% trên tổng giá trị các nghiệp vụ được thực hiện với bên liên quan nước ngoài với mức phạt tối đa là 1 triệu USD.

Tuyên bố cung cấp thông tin về giá chuyển nhượng phải dựa trên Nghiên cứu về việc chuyển giá. Tuy nhiên, người nộp thuế không cần xuất trình Nghiên cứu chuyển giá trừ khi cơ quan thuế Panama yêu cầu, trong trường hợp đó, nghiên cứu này phải được xuất trình trong vòng 45 ngày làm việc kể từ ngày sau khi thông báo.

3.2. Văn kiện đa phương

Panama không phải là bên ký kết Công ước đa phương thực hiện các biện pháp liên quan đến Hiệp định thuế về ngăn ngừa xói mòn cơ sở tính thuế và chuyển lợi nhuận (MLI).

3.3. Thuế quỹ lương

- **An sinh xã hội và thuế giáo dục**

Thuế an sinh xã hội và thuế cho giáo dục áp dụng đối với tiền lương và hầu hết các loại thù lao khác trả cho người lao động. Không áp dụng giới hạn đối với số tiền thù lao (lợi ích vật chất) phải chịu các loại thuế quỹ lương này. Người sử dụng lao động phải khấu trừ phần thuế an sinh xã hội (9,75%) và thuế giáo dục (1,25%) của người lao động. Ngoài ra, người sử dụng lao động phải trả toàn bộ bảo hiểm bồi thường cho người lao động ở mức dựa trên loại hình kinh doanh và rủi ro của người lao động, trong khoảng từ 1% đến 7% tiền lương của người lao động.

Nghĩa vụ của người sử dụng lao động đối với an sinh xã hội là 13,5% tiền lương của người lao động và 1,5% cho thuế giáo dục. Vì người sử dụng lao động phải khấu trừ mức thuế mà người lao động chi trả và thanh toán cho họ trong tháng tiếp theo, nên người sử dụng lao động phải chịu trách nhiệm chung và riêng đối với người lao động về bất kỳ khoản nợ thuế an sinh xã hội và giáo dục nào.

4. Thuế gián thu

4.1. Thuế giá trị gia tăng (ITBMS)

Phần lớn, các dịch vụ và hàng hóa tiêu dùng phải chịu 7% ITBMS (theo từ viết tắt tiếng Tây Ban Nha). Một số sản phẩm có tỷ lệ ITBMS cao hơn, chẳng hạn như đồ uống có cồn và tiền thuê phòng khách sạn ở mức 10%, thuốc lá và sản phẩm thuốc lá là 15%.

Các mục sau đây được miễn trừ ITBMS:

- Thực phẩm (trừ nhà hàng phục vụ đồ uống có cồn);
- Thuốc và dịch vụ y tế;
- Tiền thuê nhà có thời hạn hợp đồng trên sáu tháng (tiền thuê nhà có thời hạn hợp đồng dưới sáu tháng phải tuân theo ITBMS).

4.2. Thuế bất động sản

Thuế tài sản là thuế lũy tiến. Tài sản cư trú chính có giá trị đăng ký từ 120.000 USD trở xuống được miễn thuế tài sản. Số tiền miễn trừ mới này có hiệu lực vào ngày 01 tháng 01 năm 2019, nâng số tiền miễn trừ lên từ mức 30.000 USD.

Đối với tài sản cư trú chính, cơ sở tính thuế cho thuế tài sản là giá trị đăng ký của tài sản vượt quá 120.000 USD. Thuế suất thuế bất động sản là 0,5% từ 120.001 USD đến 700.000 USD và 0,7% từ 700.001 USD trở lên. Đối với nhà ở thứ cấp, bất động sản thương mại và bất động sản công nghiệp, cơ sở tính thuế đối với thuế bất động sản là giá trị đăng ký của bất động sản vượt quá 30.000 USD. Thuế suất thuế bất động sản là 0,6% từ 30.001 USD đến 250.000 USD; 0,8% từ 250.001 USD đến 500.000 USD; và 1,0% từ 500.001 USD trở lên.

4.3. Thuế nhập khẩu

Tất cả hàng hóa nhập khẩu vào lãnh thổ Panama từ một quốc gia khác phải chịu thuế nhập khẩu. Cơ quan Hải quan và Thuế quan Panama quy định mức thuế nhập khẩu, dao động từ 0% đến 15% tùy thuộc vào sản phẩm.

Khi Panama gia nhập WTO vào năm 1997, chính phủ đã giảm thuế quan xuống mức tối đa là 15%, ngoại trừ một số sản phẩm nông nghiệp và xuống mức trung bình chung là 12%, mức thấp nhất trong khu vực. Cơ cấu thuế nhập khẩu sửa đổi thấp hơn đáng kể so với cơ cấu đã đàm phán để gia nhập WTO và thể hiện cam kết thực chất đối với tự do hóa thương mại.

4.4. Thuế trước bạ

Tất cả các giao dịch tiền tệ được ghi nhận không phải tuân theo ITBMS đều phải chịu thuế trước bạ. Đối với mỗi 100 USD giá trị giao dịch, có 0,1 USD thuế trước bạ. Tỷ lệ phân số áp dụng cho bất kỳ phần nào của giá trị giao dịch dưới 100 USD.

4.5. Thuế thành phố

Các hoạt động sinh lợi ở bất kỳ đô thị nào sẽ nộp thuế địa phương dựa trên tổng thu nhập, được tính theo loại và hoạt động của công ty. Tỷ lệ thay đổi từ đô thị này sang đô thị khác. Các hoạt động sinh lợi được coi là những hoạt động tạo ra thu nhập cá nhân

(trái ngược với các tổ chức phi lợi nhuận/tổ chức từ thiện).

5. Quy định và Chứng từ Nhập khẩu

Panama không yêu cầu có giấy phép nhập khẩu. Bất kỳ công ty nào có giấy phép thương mại đều có thể tự do nhập khẩu hàng hóa vào Panama. Giấy phép thương mại hoặc công nghiệp được yêu cầu bởi các cá nhân hoặc công ty muốn tham gia vào các hoạt động thương mại hoặc công nghiệp.

Các chứng từ nhập khẩu cần thiết là: Hóa đơn thương mại (bản gốc), và Vận đơn đường biển (đối với vận tải đường biển) hoặc Vận đơn hàng không (đối với vận chuyển đường hàng không). Một số sản phẩm yêu cầu chứng từ bổ sung như giấy chứng nhận vệ sinh hoặc kiểm dịch động thực vật đối với thực phẩm và nông sản, giấy chứng nhận lưu hành tự do đối với sản phẩm dược phẩm và giấy chứng nhận xuất xứ để được hưởng các mức thuế ưu đãi theo TPA. Cần có giấy phép nhập khẩu đặc biệt đối với tất cả các loại vũ khí, đạn dược và phân bón.

Quy định hải quan

Panama đánh giá thuế nhập khẩu trên cơ sở giá trị quảng cáo. Hệ thống tính theo giá trị quảng cáo sử dụng giá trị CIF đã khai báo làm cơ sở để tính thuế nhập khẩu và trong một số trường hợp, sử dụng thông tin giá lịch sử để tham chiếu. Panama tuân thủ Hiệp định định giá hải quan của WTO, trong đó quy định các phương pháp xác định trị giá hải quan.

Ngoài thuế, tất cả hàng nhập khẩu vào Panama phải chịu 7% thuế chuyển nhượng hoặc thuế giá trị gia tăng (ITBM) tính trên giá trị CIF cộng với thuế nhập khẩu và các phụ phí xử lý hàng hóa khác. Dược phẩm, thực phẩm và đồ dùng học tập được miễn thuế ITBM. Cơ sở dữ liệu thông tin hải quan hiển thị thuế suất và các loại thuế hàng hóa mà Panama hiện đang định giá. Doanh nghiệp có thể truy cập cơ sở dữ liệu này bằng cách đăng ký địa chỉ email của mình tại <https://www.customsinfo.com/trade-gov/>

Yêu cầu ghi nhãn/ đánh dấu

Các quy định của địa phương không yêu cầu phải ghi nhãn bằng tiếng Tây Ban Nha đối với hầu hết các sản phẩm trừ khi có một thành phần cụ thể trong sản phẩm thực phẩm mà Bộ Y tế đã tuyên bố là cần phải ghi nhãn bằng tiếng Tây Ban Nha, chẳng hạn như thuốc, hóa chất nông nghiệp, sản phẩm độc hại và thực phẩm yêu cầu hướng dẫn hoặc cảnh báo cụ thể do rủi ro sức khỏe. Nhãn phải có thông tin cơ bản về tên và địa chỉ của nhà sản xuất, ngày hết hạn, danh sách các thành phần, số lô và dạng sản phẩm, ví dụ:

bột, chất lỏng, v.v.

Tất cả hàng hóa đến Panama với mục đích tái xuất ngay lập tức phải được đánh dấu “PANAMA IN TRANSIT” trên mỗi hộp hoặc bên ngoài container.

Để biết thêm thông tin, vui lòng liên hệ với Cơ quan Hải quan Panama:

<http://www.ana.gob.pa/>

Tạm nhập

Bộ luật tài chính Panama thiết lập chế độ nhập cảnh tạm thời trong 90 ngày đối với tất cả các loại hàng hóa. Thời gian tạm nhập có thể được gia hạn tối đa một năm. Có hai lựa chọn đối với tạm nhập. Đầu tiên, hàng hóa có thể nhập vào Panama nếu nhà nhập khẩu đặt cọc giá trị tương đương với thuế nhập khẩu. Khoản thanh toán này được hoàn trả tại thời điểm hàng hóa rời khỏi đất nước. Thứ hai, công ty bảo hiểm có thể phát hành trái phiếu cho nhà nhập khẩu bao gồm giá trị thuế nhập khẩu phải trả nếu hàng hóa không xuất cảnh như đã định.

Các điều khoản tạm thời đặc biệt được áp dụng trong trường hợp trưng bày và triển lãm thương mại diễn ra tại trung tâm hội nghị và triển lãm Atlapa của Panama. Hàng hóa có thể vào Trung tâm Hội nghị Atlapa mà không cần thanh toán bảo hành hoặc trái phiếu. Các mẫu có giá trị thương mại phải tuân theo các quy định nhập cảnh tạm thời. Hàng mẫu không có giá trị thương mại được miễn thuế. Nếu hàng mẫu được đựng trong các thùng chứa lớn thì phải chịu thuế mặc dù hàng mẫu này có thể được đánh dấu là mẫu miễn phí.

Cấm và hạn chế nhập khẩu

Các sản phẩm sau không được nhập khẩu vào Panama:

- Đồng xu giả hoặc tài liệu in mô phỏng tiền tệ. Thiết bị hoặc dụng cụ để sản xuất tiền xu.
- Rượu, rượu vang, bia hoặc thuốc có nhãn mô tả sai thành phần hoặc bất kỳ chế phẩm có hại nào.
- Một số vũ khí hoặc vật liệu chiến tranh.
- Vé xổ số hoặc xổ số nước ngoài.
- Thuốc phiện ở dạng kẹo cao su hoặc để hút.
- Tờ quảng cáo, sách, báo, tạp chí hoặc bưu thiếp tục tũu có nội dung tiêu cực về văn hóa, nền văn minh hoặc phẩm giá của đất nước.
- Thực vật, hạt giống hoặc động vật khi được Bộ Nông nghiệp xác định.

Tiêu chuẩn thương mại

1. Khái quát chung

Với tư cách là thành viên WTO, Panama đã thực thi Hiệp định về hàng rào kỹ thuật đối với thương mại (TBT) của WTO, bao gồm Quy tắc thực hành tốt cho việc chuẩn bị, thông qua và áp dụng các tiêu chuẩn. Chính phủ Panama (GOP) đã thông qua Luật 23 ngày 15 tháng 7 năm 1997, thiết lập các quy định mới về tiêu chuẩn sản phẩm, ghi nhãn và chính sách chứng nhận, đồng thời xác định lại chức năng của Tổng cục Tiêu chuẩn và Công nghệ Công nghiệp (DGNTI) và Ủy ban Panama về Tiêu chuẩn Công nghiệp và Kỹ thuật (COPANIT). Vai trò trung tâm của DGNTI là thiết lập các tiêu chuẩn và quy chuẩn kỹ thuật, trong khi COPANIT đóng vai trò tư vấn cho DGNTI. Hội đồng Công nhận Quốc gia (CNA) chịu trách nhiệm về tất cả các công nhận quốc gia. Để biết thêm thông tin, hãy truy cập [Quy chuẩn kỹ thuật của Bộ Thương mại và Công nghiệp](#).

Panama có nền kinh tế mở và không có vấn đề đáng kể nào về tiếp cận thị trường liên quan đến tiêu chuẩn và quy chuẩn kỹ thuật. Các vấn đề tiếp cận thị trường cụ thể đối với một số sản phẩm nông nghiệp, chẳng hạn như hành tươi, khoai tây tươi, các sản phẩm từ sữa, trứng tươi.

Theo hướng dẫn của WTO, Panama thông báo cho WTO về bất kỳ hoạt động tiêu chuẩn hoặc quy chuẩn kỹ thuật nào. Các công ty nước ngoài có thể tham gia vào quá trình phát triển tiêu chuẩn bằng cách liên hệ với DGNTI và gửi các yêu cầu hoặc đề xuất cụ thể. Không có giới hạn đối với sự tham gia của nước ngoài.

Các sản phẩm mà Panama chưa đặt ra tiêu chuẩn có thể vào thị trường Panama nếu tuân thủ các tiêu chuẩn và quy chuẩn kỹ thuật của Hoa Kỳ, châu Âu hoặc bất kỳ quốc gia công nghiệp nào khác

2. Tiêu chuẩn

Tổng cục Tiêu chuẩn và Công nghệ Công nghiệp (DGNTI) lập ra các tiêu chuẩn và quy chuẩn kỹ thuật ở Panama. Do ngân sách và những hạn chế khác, tổ chức này chủ yếu được dành riêng cho việc thiết lập các tiêu chuẩn cho các sản phẩm thực phẩm theo yêu cầu cụ thể của các tổ chức công nghiệp và theo hướng dẫn của WTO. DGNTI thực hiện các chức năng của mình thông qua 3 bộ phận: Tiêu chuẩn, Chứng nhận và Trung tâm Thông tin. Để biết thêm thông tin, hãy xem thêm thông tin về [Quy chuẩn kỹ thuật của Bộ Thương mại và Công nghiệp](#).

3. Đánh giá sự phù hợp

Mặc dù DGNTI đi đầu trong việc tiến hành đánh giá sự phù hợp, nhưng DGNTI cũng có sự tham gia của nhiều tổ chức công và tư nhân khác. Các tổ chức này bao gồm Phòng thí nghiệm Y tế Trung ương của Bộ Y tế (MINSAs), Đại học Panama, Đại học Công nghệ Panama, Ban Thư ký Khoa học và Công nghệ Quốc gia (SENACYT), Bộ Phát triển Nông nghiệp (MIDA), Tổ chức Người tiêu dùng, Cơ quan Bảo vệ và Phòng chống Cạnh tranh và Viện Tiếp thị Nông nghiệp (IMA).

4. Chứng nhận sản phẩm

Sau khi tiến hành đánh giá sự phù hợp, DGNTI sẽ cấp chứng chỉ đánh giá sự phù hợp. DGNTI là tổ chức duy nhất được phép đưa ra các đánh giá về sự phù hợp liên quan đến sản phẩm. Các tổ chức tư nhân khác như SGS và Bureau Veritas giải quyết các đánh giá về sự phù hợp trên các hệ thống hoặc quy trình và có thể cấp chứng chỉ, nhưng chỉ liên quan đến các hệ thống. Chứng nhận sản phẩm là một vấn đề gây gánh nặng cho các nhà xuất khẩu nước ngoài.

5. Công nhận

Hội đồng Kiểm định Quốc gia (CNA) được thành lập theo Luật 23, ngày 15 tháng 7 năm 1997, là cơ quan chính phủ phụ trách tất cả các hoạt động kiểm định quốc gia. Hội đồng này được thành lập bởi một số tổ chức chính phủ, bao gồm Bộ Thương mại, Bộ Y tế và Phát triển Nông nghiệp, Ban Thư ký Khoa học và Công nghệ Quốc gia (SENACYT). CNA làm việc thông qua một ban thư ký kỹ thuật, là cơ quan kỹ thuật của Hội đồng. Công nhận chủ yếu là tự nguyện.

Ban thư ký kỹ thuật chỉ định các ủy ban cấp phép, là các nhóm được thành lập bởi các chuyên gia từ khu vực công và tư nhân. Các ủy ban này cung cấp thông tin đầu vào cần thiết cho các quyết định của CNA. Công nhận là bắt buộc đối với các tổ chức làm việc với các phòng thí nghiệm nhiên liệu và phòng thí nghiệm kiểm tra môi trường. Tất cả các việc cấp phép khác là tự nguyện. Việc cấp phép có thể được cấp theo ba loại: phòng thí nghiệm (hiệu chuẩn và thử nghiệm), tổ chức giám định và tổ chức chứng nhận. Tính đến tháng 9 năm 2021, 62 tổ chức đã được CNA công nhận, với một số đơn xin cấp phép đang được xem xét.

6. Công bố Quy chuẩn kỹ thuật

Nền tảng ePing SPS & TBT (<https://epingalert.org/>), hoặc “ePing”, cung cấp quyền truy cập vào các thông báo do các Thành viên WTO đưa ra theo các Hiệp định về Biện pháp Vệ sinh và Kiểm dịch Động thực vật (SPS) và Rào cản Kỹ thuật đối với Thương mại

(TBT), được phân phối bởi gia nhập WTO từ 16/01/1995 đến nay. ePing được cung cấp miễn phí cho tất cả các bên liên quan và không yêu cầu đăng ký trừ khi người dùng muốn nhận thông báo email tùy chỉnh. Sử dụng ePing để duyệt qua các thông báo về các quy định sản phẩm mới và dự thảo trước đây, các tiêu chuẩn và quy định về an toàn thực phẩm và sức khỏe động vật và thực vật, tìm thông tin về các mối quan tâm thương mại được thảo luận trong Ủy ban SPS và TBT của WTO, tìm thông tin về các Điểm hỏi đáp SPS/TBT và các cơ quan thông báo, đồng thời theo dõi và xem xét các thông báo hiện tại và trước đây liên quan đến các biện pháp quản lý đối với sản phẩm, bao bì, nhãn mác, an toàn thực phẩm và các biện pháp về sức khỏe động vật và thực vật tại các thị trường quan tâm.

Bộ Thương mại và Công nghiệp công bố tất cả các tiêu chuẩn và quy định kỹ thuật cuối cùng trên Công báo hoặc “Gaceta Official”. Luật 23 yêu cầu Tổng cục Tiêu chuẩn và Kỹ thuật Công nghiệp (DGNTI) công bố tất cả các thỏa thuận, quy chuẩn kỹ thuật, định mức và thủ tục.

Doanh nghiệp có thể tìm hiểu thêm thông tin tại website của [Công báo Chính thức](#).

Thông tin liên hệ Điểm hỏi đáp TBT của WTO và Trung tâm thông tin quốc gia:

- **Tổng cục Tiêu chuẩn và Công nghệ Công nghiệp (DGNTI)**

Điện thoại: +507 560 0716

Email: dgnti@mici.gob.pa

- **Hội đồng Chứng nhận Quốc gia (CNA)**

Điện thoại: +507 560 0715

Email: apolo@mici.gob.pa

Website: <http://www.cna.gob.pa>

Hiệp định thương mại

Panama có đầy đủ FTA về hàng hóa và dịch vụ có hiệu lực với các quốc gia hoặc nền kinh tế sau: El Salvador (2003), Singapore (2006), Chile (2008), Costa Rica (2008), Honduras (2009), Guatemala (2009), Nicaragua (2009), Peru (2012), Hoa Kỳ (2012), Canada (2013), các quốc gia EFTA (2014), Mexico (2015), Hàn Quốc (2018) và Israel (2019). Panama có một phần hiệp định thương mại với Cộng hòa Dominica (1987) và Cuba (2009). Năm 2013, Panama và Colombia đã ký một hiệp định thương mại tự do, đỉnh cao của 03 năm đàm phán giữa hai nước. Sau khi hiệp định được ký kết, đã xảy ra tranh chấp thuế quan giữa các quốc gia liên quan đến thuế quan đối với quần áo và giày

đẹp nhập khẩu vào Colombia được tái xuất khẩu từ Khu vực Tự do Colon. Tranh chấp đã được đưa ra WTO, phán quyết có lợi cho Panama vào tháng 3 năm 2018. Tổng thống Varela bắt đầu đàm phán FTA với Trung Quốc vào ngày 12 tháng 6 năm 2018 nhưng chính quyền Cortizo đã tạm dừng các cuộc đàm phán. Do Panama công nhận Trung Quốc vào ngày 12 tháng 6 năm 2017, Panama đã cắt đứt quan hệ ngoại giao với Đài Loan và rút khỏi FTA Panama - Đài Loan đã thực hiện từ năm 2004 - 2017.

Để biết thêm thông tin về các Hiệp định Thương mại Tự do của Panama, hãy truy cập [website](#). Panama có các hiệp định đầu tư song phương với Hoa Kỳ, Vương quốc Anh, Pháp, Thụy Sĩ, Đức, Đài Loan, Canada, Argentina, Tây Ban Nha, Chile, Uruguay, Cộng hòa Séc, Hà Lan, Cuba, Mexico, Cộng hòa Dominica, Hàn Quốc, Ukraine, Thụy Điển, Qatar, Phần Lan và Ý.

Quy định về cấp phép đối với các dịch vụ chuyên nghiệp

Theo quy định của Panama, một số dịch vụ chuyên nghiệp, chẳng hạn như kỹ thuật, y tế, pháp lý và kế toán, được dành riêng cho công dân Panama. Trong một số trường hợp, một số chuyên gia nước ngoài được yêu cầu xác nhận bằng đại học của họ bằng cách theo học các trường đại học địa phương và hoàn thành các khóa học cụ thể. Một số hạn chế hiện có có thể được khắc phục bằng cách thuê các chuyên gia địa phương hoặc tạo liên minh với các công ty địa phương.

Các website mà doanh nghiệp có thể tham khảo thêm thông tin:

- Bộ Thương mại và Công nghiệp, về các quy định và tiêu chuẩn thương mại: <https://mici.gob.pa/>
- Cơ quan Hải quan Quốc gia: https://www.ana.gob.pa/w_ana/
- Bộ Nông nghiệp Phát triển: <https://mida.gob.pa/>
- Bộ Y tế: <https://mida.gob.pa/>

Hoạt động doanh nghiệp ở Panama

1. Bắt đầu kinh doanh tại Panama

1.1. Các hình thức pháp lý của công ty

- **Công ty trách nhiệm hữu hạn (Sociedad de responsabilidad limitada or S de RL)**

Số lượng đối tác: Ít nhất 2 cổ đông.

Vốn (max/min): Không yêu cầu vốn tối thiểu.

Cổ đông và trách nhiệm pháp lý: Giới hạn trong số vốn góp.

- **Tập đoàn (Sociedad anonima or SA)**

Số lượng đối tác: Ít nhất 3 Giám đốc Điều hành và 1 cổ đông. Không giới hạn số lượng đối tác.

Vốn (max/min): Không yêu cầu vốn tối thiểu.

Cổ đông và trách nhiệm pháp lý: Chỉ giới hạn ở vốn đăng ký chưa thanh toán.

- **Công ty hợp danh hữu hạn đơn giản (Sociedad en Comandita Simple)**

Số lượng đối tác: Ít nhất hai, một đối tác chung và một đối tác nặc danh.

Vốn (max/min): Không yêu cầu vốn tối thiểu.

Cổ đông và trách nhiệm pháp lý: Không giới hạn đối với đối tác chung, giới hạn đối với đối tác nặc danh.

1.2. Danh bạ thông tin tài chính

Dun & Bradstreet - Nhà cung cấp thông tin tài chính doanh nghiệp toàn cầu .

2. Điều kiện làm việc ở Panama

2.1. Dân số lao động

	2018	2019	2020
Lực lượng lao động	2.029.890	2.092.546	1.985.726

Nguồn: Tổ chức lao động Quốc tế, dữ liệu của ILOSTAT

	2017	2018	2019
Tổng tỉ lệ dân số lao động	69,54%	71,37%	72,16%
Tỉ lệ lao động nam	83,38%	84,23%	84,21%
Tỉ lệ lao động nữ	55,61%	58,44%	60,04%

Nguồn: Tổ chức lao động Quốc tế, dữ liệu của ILOSTAT

2.2. Điều kiện làm việc

- **Thời gian hợp pháp hàng tuần**

Luật lao động Panama cho phép làm 4 ca mỗi ngày.

3. Công việc ban ngày tối đa 8 giờ mỗi ngày và 48 giờ mỗi tuần sẽ diễn ra trong khoảng thời gian từ 6 giờ sáng đến 6 giờ chiều.

4. Làm việc ban đêm tối đa 7 giờ/ngày và 42 giờ/tuần từ 6 giờ chiều đến 6 giờ sáng.

5. Công việc hỗn hợp (ngày và đêm) tối đa 7 tiếng 30 phút mỗi ngày và 45 giờ mỗi tuần nên thực hiện trong hai chu kỳ làm việc. Hơn 3 đêm mỗi tuần, các khoảng thời gian khác sẽ tự động được coi là đêm.

6. Luân phiên theo chu kỳ khi công ty cần nhân viên ở các ca khác nhau.

- **Tuổi hưu:** 57 tuổi đối với nữ và 62 tuổi đối với nam.

- **Hợp đồng làm việc**

Các hợp đồng lao động được quy định bởi các điều khoản pháp lý và ở mức độ thấp hơn bởi các thỏa thuận tập thể và đàm phán cá nhân.

Các điều khoản của hợp đồng lao động, các điều kiện tuyển dụng và sa thải chặt chẽ.

6.1.1. Chi phí lao động

- **Lương tối thiểu**

Mức lương tối thiểu có thể thay đổi đáng kể tùy thuộc vào lĩnh vực và khu vực mà người lao động làm việc.

Năm 2021, mức lương tối thiểu hàng tháng cho công việc giúp việc gia đình được quy định là 300 BAP hoặc 275 BAP tùy theo khu vực (Bộ Lao động và Phát triển Lao động Panama).

- **Lương trung bình**

Theo ILO, mức lương trung bình là 1.422 PAB mỗi tháng vào năm 2018 (dữ liệu mới nhất hiện có).

- **Đóng góp xã hội**

7. Đóng góp An sinh Xã hội do Người sử dụng lao động chi trả: 12,25% lương gộp hàng tháng (và 10,75 % của tháng thứ 13)

8. Đóng góp An sinh Xã hội do Người lao động Chi trả: 9,75% trên tổng lương hàng tháng (và 7,25% của tháng thứ 13)

8.1.1. Đối tác xã hội

- **Hiệp hội người sử dụng lao động**

9. PanaCamara - Phòng Thương mại Panama

10. AU Zona Libre de Colón - Hiệp hội các công ty của Khu tự do Colon

- **Đối thoại xã hội và sự tham gia của các đối tác xã hội**

Người lao động trong khu vực tư nhân có quyền thành lập và tham gia các công đoàn mà họ lựa chọn. Nhân viên khu vực công không có quyền thành lập công đoàn. Nhân viên chính phủ có thể thành lập "hiệp hội" và đàm phán tập thể nhưng chỉ khi họ có tối thiểu 50 thành viên.

- **Liên đoàn Lao động**

11. Liên minh Công nghiệp Panama (SIP) (chỉ có tiếng Tây Ban Nha)

12. Liên minh quốc gia duy nhất về xây dựng và các ngành liên quan (SUNTRACS) (chỉ có tiếng Tây Ban Nha)

- **Tỷ lệ hợp nhất:** 14,2%.
- **Cơ quan quản lý lao động:** Liên đoàn Doanh nghiệp tư nhân

Công ước quốc tế và thủ tục hải quan của Panama

- **Các hội nghị quốc tế**

Tham gia Nghị định thư Montreal về các chất làm suy giảm tầng ôzôn.

- **Hợp tác kinh tế quốc tế**

Panama gia nhập WTO năm 1997. Nước này đã ký kết thỏa thuận trao đổi tự do với Đài Loan (2004), Salvador (2003) và Canada (2009) về việc xóa bỏ thuế quan trong các lĩnh vực công nghiệp, nông nghiệp, lâm nghiệp và đánh bắt cá. Panama hiện đang đàm phán với Hoa Kỳ. Panama cũng thể hiện sự quan tâm đến việc đàm phán với MERCOSUR và được mời tham gia G3 (gồm Venezuela, Colombia và Mexico). Cuối cùng, Panama đã ký Hiệp định Thương mại Tự do với Canada.

- **Không có rào cản về thuế**

Có một số hạn chế về nhập khẩu. Các hạn chế quan trọng nhất được đặt ra cho các sản phẩm được coi là nguy hiểm cho sức khỏe hoặc trái với luật pháp. Một số hàng hóa cần có giấy phép của Bộ Nông nghiệp hoặc của Bộ Thương mại và Công nghiệp (vũ khí, thực vật, hạt giống và động vật sống). Các hàng rào phi thuế quan hạn chế đáng kể quyền tự do nhập khẩu (hạn ngạch rất khắt khe, giá tham khảo và tiêu chuẩn vệ sinh quá mức). Khu thương mại tự do Colon (FTZ) hoặc Zona Libre de Colon (ZLC) trên bờ biển Đại Tây Dương, được thành lập vào năm 1948, đứng thứ hai trên thế giới sau Hồng Kông. Trong FTZ, một số sản phẩm cụ thể có thể được nhập khẩu, lưu kho, sửa đổi và tái xuất khẩu mà không cần thông qua hải quan dù là khi nhập cảnh hay xuất cảnh, cũng như không phải trả bất kỳ loại thuế đặc biệt nào. Vị trí chiến lược, ở trung tâm châu Mỹ và gần kênh đào Panama, mang lại tiềm năng quan trọng cho sự phát triển thương mại quốc tế. Các sản phẩm quan trọng nhất của FTZ là: quần áo, thiết bị phát sóng, quần áo tổng hợp, giày dép, đồng hồ, nước hoa và nước hoa, rượu mạnh, thuốc lá và dược phẩm. Các nhà cung cấp chính của FTZ là Hong-Kong, Hàn Quốc, Singapore, một số nước châu Âu và Mỹ. Các khách hàng chính là các đảo Caribbean và các quốc gia Trung Mỹ.

- **Thuế hải quan và thuế nhập khẩu**

Thuế được tính theo giá trị CIF (Chi phí, Bảo hiểm và Vận chuyển), từ 3% đến 40%.

- **Phân loại hải quan**

Khoảng 50% hàng nhập khẩu được miễn thuế. Có 48 loại sản phẩm phải chịu mức thuế

hải quan bằng hoặc cao hơn 90%, chẳng hạn như các sản phẩm nông nghiệp và công nghiệp (dâu tây, khoai tây, cà chua và trái cây nhiệt đới, v.v.).

Nhập khẩu các sản phẩm không tồn tại trong nước phải chịu thuế dưới 27%. Hàng nhập khẩu cũng phải chịu mức thuế GTGT tương đương, chuyển nhượng thuế bất động sản và thuế được nộp trên các chứng từ, dao động từ 2 đến 5% giá FOB (hàng hóa chịu thuế hải quan) và từ 5 đến 8% (hàng hóa miễn phí).

- **Thủ tục nhập khẩu**

Không cần thiết phải xin giấy phép nhập khẩu ở Panama. Tất cả các công ty có giấy phép kinh doanh có thể tự do nhập khẩu vào Panama bất kỳ sản phẩm nào không bị kiểm soát. Giấy phép thương mại hoặc giấy phép công nghiệp là bắt buộc đối với các cá nhân hoặc công ty muốn thực hiện các hoạt động thương mại hoặc công nghiệp. Cần có giấy phép kiểm dịch thực vật để nhập khẩu một số sản phẩm nông nghiệp phi thực phẩm. Tất cả các loại vũ khí, đạn dược và phân bón đều phải có giấy phép nhập khẩu đặc biệt. Nói chung, các sản phẩm thực phẩm và đồ uống phải được đăng ký với Cơ quan An toàn Thực phẩm Panama và phải tôn trọng các yêu cầu về vệ sinh và kiểm soát chất lượng. Các sản phẩm thực phẩm không được bán tự do tại quốc gia xuất xứ sẽ không được nhập khẩu vào Panama. Nhiệm vụ của Cơ quan hành pháp, theo yêu cầu của Bộ Y tế, là thiết lập các quy tắc vệ sinh liên quan đến sản xuất, bảo quản, nhập khẩu và bán thuốc và các sản phẩm phụ. Cấm sản xuất hoặc nhập khẩu vào Panama những sản phẩm này mà không được phân tích hoặc đăng ký trước.

Các chứng từ nhập khẩu chính theo yêu cầu của cơ quan Hải quan Panama:

13. Tờ khai nhập khẩu (do Hải quan lập);
14. Hóa đơn thương mại (bằng tiếng Anh hoặc tiếng Tây Ban Nha, 4 bản);
15. Thư vận tải hàng không;
16. Vận đơn (3 bản);
17. Sổ giấy phép kinh doanh;
18. Giấy phép y tế hoặc kiểm dịch động thực vật (trong trường hợp sản phẩm nông nghiệp là động vật hoặc thực vật);
19. Giấy chứng nhận sản phẩm được bán tự do (trong trường hợp sản phẩm dùng cho người, ví dụ như kem dưỡng da).

Để biết thêm thông tin, vui lòng truy cập trang web của [PwC](#).

- **Nhập khẩu sản phẩm mẫu**

Hàng mẫu không phải chịu thuế hải quan miễn là các sản phẩm này được đục lỗ hoặc được đánh dấu là không bán. Thời gian hàng mẫu được phép tạm nhập trong khoảng thời gian 3 tháng có thể gia hạn 3 lần cho cùng một khoảng thời gian. Một bảo lãnh cho số tiền thuế lẽ ra phải nộp nếu đó là hàng nhập khẩu thông thường phải được ký gửi dưới dạng séc có chứng nhận được gửi cho Kho bạc Nhà nước. Cũng có thể cung cấp dưới dạng tiền gửi dưới hình thức bảo hiểm. Miễn trừ có thể là một phần hoặc toàn bộ.

Sắp xếp vận chuyển hàng hóa đến và đi từ Panama

- **Vận tải**

Với thuận lợi là có kênh đào, Panama được coi là một trong những trung tâm hậu cần vận tải lớn. Panama này cũng có những bến cảng hiện đại trên hai đại dương được nối với nhau bằng mạng lưới đường sắt, đường cao tốc và sân bay quốc tế có trang thiết bị đủ khả năng phục vụ cho mọi loại hình vận chuyển hàng hóa.

Mạng lưới đường sắt được tạo thành từ một đường ray dài 47 dặm và nối từ Balboa đến Colon. Năng lực vận chuyển bình quân 500.000 container/năm.

Đường bộ có chiều dài 11.643 km, trong đó có 4.028 đường trải nhựa.

- **Cảng biển**

- 20. [Colon container terminal](#)

- 21. [Danh sách các bến cảng ở Panama](#)

- **Sân bay:** [TOCUMEN Interneational Airport Panama](#)

- **Các tổ chức vận tải đường biển:** [Panama Maritime Authority](#)

- **Các tổ chức không vận:** [Panama Civil Aviation Authority \(Spanish only\)](#)

- **Các tổ chức vận tải đường bộ:** [Transport and Traffic authority \(Spanish only\)](#)

Xác định nhà cung cấp ở Panama

- **Hồ sơ công nghiệp và sản xuất**

Ngành Công nghiệp chiếm 13% GDP, ngành dịch vụ quan trọng hơn nhiều và chiếm khoảng 81,1% GDP ở Panama và cung cấp khoảng 70% việc làm. Các ngành công nghiệp chính là xây dựng, nhà máy bia, xi măng và các vật liệu xây dựng khác, nghiền đường.

- **Danh bạ doanh nghiệp đa ngành của Panama**

- + [AmCham Panama](#)

- + [Angloinfo](#)

- + [BizExposed](#)

THỊ TRƯỜNG PANAMA

- + Expatriot.com
- + [South America Business Directory](#)
- + [Yellow Pages](#)

Chương 6: Môi trường đầu tư

Tóm tắt

Trong thập kỷ qua, Panama là một trong những nền kinh tế phát triển nhanh nhất ở Tây bán cầu. Sự phục hồi kinh tế của Panama sau đại dịch COVID-19 đang vượt xa hầu hết các quốc gia khác trong khu vực, với tốc độ tăng trưởng 15,3% vào năm 2021 (sau khi giảm 17,9% vào năm 2020) và tốc độ tăng trưởng dự kiến là 7,8% vào năm 2022. Panama cũng có một trong những quốc gia có tỷ lệ GDP bình quân đầu người cao nhất trong khu vực và có một số ưu đãi đầu tư, bao gồm nền kinh tế USD hóa, chính phủ dân chủ ổn định, khu vực thương mại tự do lớn thứ hai thế giới và 14 hiệp định thương mại tự do quốc tế. Mặc dù thị trường của Panama nhỏ, với dân số chỉ hơn 4 triệu người, nhưng Kênh đào Panama mang đến một trung tâm thương mại toàn cầu với các ưu đãi cho thương mại quốc tế. Tuy nhiên, những thiếu sót về cơ cấu của Panama đã đè nặng lên môi trường đầu tư với mức độ tham nhũng cao, danh tiếng về việc chính phủ không trả lương, lực lượng lao động có trình độ học vấn thấp, hệ thống tư pháp yếu kém và tình trạng bất ổn lao động. Sự hiện diện của Panama trong danh sách xám của Lực lượng đặc nhiệm hành động tài chính (FATF) kể từ tháng 6 năm 2019 vì những thiếu sót mang tính hệ thống trong việc chống rửa tiền và tài trợ khủng bố làm tăng rủi ro khi đầu tư vào Panama, bất chấp những nỗ lực không ngừng của chính phủ nhằm tăng cường minh bạch tài chính.

Chính phủ mong muốn đầu tư quốc tế và có một số chính sách nhằm thu hút đầu tư trực tiếp nước ngoài (FDI). Do đó, Panama tiếp tục thu hút tỷ lệ vốn FDI cao nhất trong khu vực, với 4,6 tỷ USD vào năm 2020. Kể từ ngày 18 tháng 3 năm 2022, xếp hạng nợ quốc gia của Panama vẫn ở mức đầu tư, với xếp hạng Baa2 (Moody's), BBB- (Fitch) và BBB (Standard & Poor's với triển vọng tiêu cực).

Tỷ lệ tiêm chủng của Panama đạt mức cao, với 80% dân số đủ điều kiện với ít nhất một liều và 70% với ít nhất hai liều kể từ ngày 21 tháng 3 đã góp phần vào sự phục hồi kinh tế của nước này. Khi nền kinh tế toàn cầu phục hồi, các ngành dịch vụ và cơ sở hạ tầng của Panama đã phục hồi đáng kể vào năm 2021. Các ngành có mức tăng trưởng kinh tế cao nhất vào năm 2021 bao gồm khai khoáng (tăng 148%), xây dựng (29%), thương mại (18%), sản xuất công nghiệp (11%), và vận chuyển, lưu trữ và thông tin liên lạc (11%). Theo dữ liệu từ Viện Thống kê và Điều tra Quốc gia (INEC), Panama kết thúc năm 2021 với mức biến động tỷ lệ lạm phát hàng năm là 2,6%.

Việc chính phủ khẳng định rằng tác động tích cực đến khí hậu sẽ tạo cơ hội cho tăng trưởng kinh tế, được hỗ trợ bởi các luật 37, 44 và 45 nhằm khuyến khích đầu tư vào các nguồn năng lượng sạch, cụ thể là năng lượng gió, mặt trời, thủy điện và sinh khối/nhiên liệu sinh học.

Tuy nhiên, môi trường đầu tư của Panama đang bị đe dọa bởi thâm hụt ngân sách cao của chính phủ, thất nghiệp và bất bình đẳng. Đại dịch dẫn đến nợ chính phủ tăng vọt thêm 3 tỷ USD vào năm 2021, với tổng mức nợ hơn 40 tỷ USD. Tỷ lệ nợ trên GDP của quốc gia này ở mức khoảng 64%, cao hơn nhiều so với mức 46% trước đại dịch. Tỷ lệ thất nghiệp đạt đỉnh là 18,5% vào tháng 9 năm 2020, mức cao nhất trong 20 năm nhưng kể từ đó đã giảm xuống 11,3% vào tháng 10 năm 2021. Tuy nhiên, tỷ lệ lao động phi chính thức vẫn ở mức cao. Ngoài ra, Panama là một trong những quốc gia bất bình đẳng nhất trên thế giới, với Hệ số Gini cao thứ 14 và tỷ lệ nghèo quốc gia là 14%. Báo cáo Triển vọng Kinh tế Toàn cầu năm 2022 của Ngân hàng Thế giới và Báo cáo Rủi ro Toàn cầu năm 2022 của Diễn đàn Kinh tế Thế giới lưu ý rằng Panama nên tập trung vào tăng trưởng kinh tế toàn diện và cải cách cơ cấu để tránh đình trệ kinh tế và khủng hoảng việc làm.

Thước đo	Năm	Chỉ số/ Xếp hạng	Website
Chỉ số tham nhũng TI	2021	105/180	http://www.transparency.org/research/cpi/overview
Chỉ số sáng tạo toàn cầu	2021	83/ 132	https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator
Thu nhập bình quân đầu người (GNI/đầu người) của Ngân hàng Thế giới	2020	12.420 USD	https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD

Cởi mở và hạn chế đối với đầu tư nước ngoài

1. Chính sách đầu tư trực tiếp nước ngoài

Panama hoan nghênh đầu tư trực tiếp nước ngoài và chủ yếu dựa vào đầu tư để thúc đẩy nền kinh tế quốc gia. Với một vài ngoại lệ, Chính phủ Panama không phân biệt mục đích đầu tư giữa các công ty trong nước và nước ngoài. Panama được hưởng lợi từ các chính sách kinh tế ổn định và nhất quán, nền kinh tế đô la hóa và chính phủ luôn hỗ trợ

thương mại, thị trường mở và khuyến khích đầu tư trực tiếp nước ngoài.

Panama là quốc gia đạt một trong những mức FDI cao nhất ở Trung Mỹ, thậm chí xu hướng này vẫn tiếp tục ngay trong thời kỳ đại dịch. Thông qua Luật trụ sở đa quốc gia (SEM), Luật dịch vụ sản xuất đa quốc gia (EMMA) và khuôn khổ Đối tác công tư, Panama đưa ra các khoản giảm thuế và các ưu đãi khác để thu hút đầu tư. Nghị định hành pháp số 722 vào tháng 10 năm 2020 đã lập ra danh mục nhập cư mới: Thường trú nhân với tư cách là Nhà đầu tư đủ điều kiện, có khoản đầu tư ban đầu là 300.000 USD. Bộ Thương mại và Công nghiệp (MICI) chịu trách nhiệm giám sát đầu tư nước ngoài, chuẩn bị chiến lược xúc tiến đầu tư nước ngoài hàng năm và cung cấp các dịch vụ theo yêu cầu của nhà đầu tư để xúc tiến đầu tư và phát triển dự án.

Bộ Cố vấn Đầu tư có nhiệm vụ báo cáo trực tiếp với Tổng thống, thu hút các nhà đầu tư mới và phá bỏ các rào cản đối với những rào cản hiện tại. MICI, hợp tác với Bộ Cố vấn Đầu tư, tạo điều kiện thuận lợi cho quá trình đầu tư ban đầu và cung cấp hỗ trợ hội nhập sau khi một công ty được thành lập tại Panama.

Cơ quan Xúc tiến Đầu tư và Xuất khẩu “PROPANAMA” được thành lập theo Luật 207 vào ngày 5 tháng 4 năm 2021. Cơ quan này cung cấp thông tin cho các nhà đầu tư, xúc tiến các dự án cụ thể, hướng dẫn các phái đoàn tìm kiếm đầu tư ở nước ngoài và hỗ trợ các phái đoàn đầu tư nước ngoài đến Panama. Trong một số trường hợp, các văn phòng chính phủ khác làm việc với các nhà đầu tư nhằm đảm bảo đáp ứng các quy định và yêu cầu về sử dụng đất, việc làm, ưu đãi đầu tư đặc biệt, cấp phép kinh doanh và các điều kiện khác. Các doanh nghiệp có khoản đầu tư tối thiểu 2 triệu USD ở Panama được hưởng các lợi ích từ sự ổn định pháp lý, với các ưu đãi về thuế quốc gia, thành phố và hải quan cũng như sự ổn định trong chế độ lao động trong thời hạn 10 năm.

Panama là một trong số ít các nền kinh tế ở Mỹ Latinh chủ yếu dựa vào dịch vụ. Dịch vụ chiếm gần 80% GDP của Panama. Panama là thành viên đầy đủ của Hiệp định Công nghệ Thông tin của WTO.

Panama đã thông qua luật Đối tác công tư (PPP) vào năm 2019 (Ley 93) và công bố các quy định cho chương trình vào năm 2020 (Nghị định 840) như một động lực khuyến khích đầu tư tư nhân, phát triển xã hội và tạo việc làm. Luật này là khung pháp lý cấp một, quy định và chính thức hóa cách thức khu vực tư nhân có thể đầu tư vào các dự án công, từ đó mở rộng các lựa chọn của Chính phủ để đáp ứng nhu cầu xã hội. Ngân sách năm 2022 của Panama bao gồm tài trợ để thực hiện các dự án PPP.

Panama đã được chọn để tổ chức diễn đàn “Công kinh tế mới” của Bloomberg vào tháng 5 năm 2022, diễn đàn sẽ đề cập đến đầu tư bền vững và tương lai của thương mại. Đây sẽ là lần đầu tiên diễn đàn này được tổ chức bên ngoài châu Á.

2. Giới hạn kiểm soát nước ngoài

Chính phủ Panama áp đặt một số hạn chế đối với quyền sở hữu nước ngoài trong lĩnh vực bán lẻ, hàng hải và truyền thông, trong đó, trong hầu hết các trường hợp, chủ sở hữu phải là người Panama. Tuy nhiên, các nhà đầu tư nước ngoài có thể tiếp tục sử dụng các thỏa thuận nhượng quyền thương mại để sở hữu cửa hàng bán lẻ trong phạm vi luật pháp Panama. Cũng có giới hạn về số lượng lao động nước ngoài trong một số cơ cấu đầu tư nước ngoài.

Ngoài những hạn chế về quyền sở hữu, khoảng 200 ngành nghề trong cả khu vực công và tư nhân, bao gồm cả trong Cơ quan quản lý kênh đào Panama, được dành riêng cho công dân Panama. Các bác sĩ, luật sư, kỹ sư, kế toán và môi giới hải quan phải là công dân Panama. Hơn nữa, chính phủ Panama đã đưa ra quy định rằng các nền tảng chia sẻ chuyên đi phải sử dụng những tài xế có giấy phép thương mại, chỉ dành cho người Panama.

3. Quyền sở hữu và thành lập tư nhân

Ngoại trừ thương mại bán lẻ, phương tiện truyền thông và nhiều ngành nghề, các doanh nghiệp nước ngoài và trong nước có quyền thành lập, sở hữu và định đoạt các lợi ích kinh doanh trong hầu hết các hình thức hoạt động có thu nhập và chính phủ Panama không sàng lọc đầu tư trong nước. Người nước ngoài không cần phải cư trú hợp pháp hoặc phải có mặt tại Panama để thành lập công ty hoặc xin giấy phép hoạt động tại địa phương đối với một công ty nước ngoài. Visa doanh nghiệp (và thậm chí cả quyền công dân) được áp dụng cho các nhà đầu tư quan trọng.

4. Trách nhiệm xã hội của doanh nghiệp

Panama duy trì luật pháp trong nước nghiêm ngặt liên quan đến quyền lao động và việc làm và bảo vệ môi trường. Mặc dù việc thực thi các luật này không phải lúc nào cũng khắt khe, nhưng các dự án xây dựng lớn bắt buộc phải hoàn thành các đánh giá về môi trường, đảm bảo các biện pháp bảo vệ người lao động và tuân thủ các tiêu chuẩn của chính phủ về quản lý môi trường.

Tháng 5 năm 2012, Panama đã thông qua ISO 26000 hướng dẫn các doanh nghiệp phát triển nền tảng CSR. Ngoài ra, các nhóm kinh doanh bao gồm Hiệp hội các nhà điều hành

doanh nghiệp Panama (APEDE) đang tích cực khuyến khích và khen thưởng các hoạt động CSR tốt.

5. Đánh giá chính sách đầu tư khác

Panama thường cho phép các doanh nghiệp tư nhân thành lập và sở hữu doanh nghiệp tham gia vào các hoạt động có trả công. Panama không có cơ chế sàng lọc đầu tư chính thức, nhưng chính phủ giám sát các khoản đầu tư nước ngoài lớn, đặc biệt là trong lĩnh vực năng lượng.

Panama hiện không áp đặt bất kỳ hạn chế hoặc hạn chế theo ngành cụ thể nào về quyền sở hữu hoặc quyền kiểm soát của nước ngoài. Không có giới hạn cấp phép, mặc dù Nghị định hành pháp 81 ngày 25 tháng 5 năm 2017 đã thiết lập các biện pháp kiểm soát đối với hàng hóa sử dụng kép vì lý do an ninh quốc gia. Panama hiện không có bất kỳ yêu cầu nào về kiểm soát chuyển giao công nghệ.

Panama đã không trải qua bất kỳ đánh giá chính sách đầu tư của bên thứ ba (IPR) thông qua một tổ chức đa phương trong 3 năm qua.

Kể từ tháng 12 năm 2021, Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO) đã tiến hành “[Đánh giá chính sách thương mại](#)” của Panama. Rà soát chính sách thương mại là một hoạt động bắt buộc trong các hiệp định của WTO, trong đó các chính sách thương mại và chính sách liên quan của các quốc gia thành viên được kiểm tra và đánh giá định kỳ.

6. Tạo thuận lợi cho doanh nghiệp

Các thủ tục liên quan đến cách đăng ký doanh nghiệp nước ngoài và trong nước, cũng như cách nhận thông báo hoạt động, có thể tìm thấy trên trang [web](#) của Bộ Thương mại và Công nghiệp, nơi doanh nghiệp có thể đăng ký một công ty nước ngoài, thành lập chi nhánh của một doanh nghiệp đã đăng ký hoặc đăng ký với tư cách là một thương nhân cá nhân từ bất kỳ nơi nào trên thế giới. Các ứng viên là công ty phải nộp các tài liệu có công chứng cho Phòng Thương mại của Cơ quan Đăng ký Công cộng, Bộ Thương mại và Công nghiệp và Viện An sinh Xã hội. Số liệu thống kê của chính phủ Panama cho thấy các ứng dụng từ các doanh nghiệp nước ngoài thường mất từ một đến sáu ngày để xử lý.

Các thủ tục mua sắm của chính phủ mang lại rào cản thương mại với Panama. Chính phủ đã công khai cam kết đảm bảo minh bạch hơn trong việc trao thầu của chính phủ. Luật 153, được chính thức thông qua vào tháng 5 năm 2020, mang lại sự minh bạch hơn trong hoạt động mua sắm công bằng cách bắt buộc tất cả các tổ chức công phải sử dụng

hệ thống mua sắm điện tử.

Các cơ quan khác nơi các công ty thường đăng ký là:

- Đăng ký kinh doanh: https://ampyme.gob.pa/?page_id=144
- Quản lý thuế: <https://dgi.mef.gob.pa/>
- Công ty, tài sản, thế chấp: <https://www.rp.gob.pa>
- An sinh xã hội: <http://www.css.gob.pa>
- Các thành phố: <https://mupa.gob.pa>

7. Đầu tư ra nước ngoài

Panama không khuyến khích đầu tư ra nước ngoài và cũng không hạn chế các nhà đầu tư trong nước đầu tư ra nước ngoài.

Hiệp định đầu tư và thuế song phương

Panama có 19 hiệp định bảo hộ đầu tư song phương với: Argentina, Canada, Chile, Cuba, Cộng hòa Séc, Cộng hòa Dominica, Phần Lan, Pháp, Đức, Israel, Ý, Hà Lan, Qatar, Tây Ban Nha, Thụy Điển, Thụy Sĩ, Ukraine, Hoa Kỳ, Vương quốc Anh và Uruguay. Panama đã ký hai BIT vẫn chưa có hiệu lực, một với Bỉ/Luxembourg và một với Các Tiểu vương quốc Ả Rập Thống nhất.

Panama đã thiết lập quan hệ ngoại giao với Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa vào tháng 6 năm 2017. Không có cuộc đàm phán nào nữa kể từ tháng 7 năm 2019, khi chính quyền Cortizo nhậm chức.

Các thỏa thuận hợp tác văn hóa, khoa học và giáo dục hiện tại có thể được tìm thấy trên trang [web](#) của Bộ Ngoại giao.

Panama không có hiệp định thuế song phương với Hoa Kỳ nhưng có hiệp định thuế với các quốc gia khác. Doanh nghiệp có thể tìm thấy các hiệp định chống đánh thuế hai lần trên trang [web](#) Quản lý thuế.

Panama là quốc gia thứ 87 tham gia Khuôn khổ bao trùm của OECD về Xói mòn cơ sở thuế và chuyển lợi nhuận, đồng thời là một trong số 137 Thành viên đã tham gia Tuyên bố tháng 10 năm 2021 về Giải pháp hai trụ cột để giải quyết các thách thức về thuế phát sinh từ quá trình số hóa nền kinh tế .

Chế độ pháp lý

1. Tính minh bạch của hệ thống pháp quy

Các hệ thống luật pháp, kế toán và quản lý của Panama nói chung là minh bạch và phù hợp với các chuẩn mực quốc tế.

Panama có 05 cơ quan quản lý, 04 cơ quan giám sát hoạt động của các tổ chức tài chính (ngân hàng, chứng khoán, bảo hiểm và “các doanh nghiệp và ngành nghề phi tài chính được chỉ định (DNFBP)” và cơ quan thứ 05 giám sát các hiệp hội tín dụng. Mỗi cơ quan quản lý công bố trên website của họ các chính sách, luật và báo cáo ngành cũng như thông tin liên quan đến các khoản tiền phạt và biện pháp trừng phạt. Cơ quan quản lý ngân hàng của Panama bắt đầu công bố các khoản tiền phạt và biện pháp trừng phạt vào cuối năm 2016, có xu hướng thấp hơn đáng kể so với các nước láng giềng. Cơ quan quản lý chứng khoán và bảo hiểm đã công bố các khoản tiền phạt và các biện pháp trừng phạt, các lệnh trừng phạt kể từ năm 2010. Luật 23 năm 2015 đã lập ra cơ quan quản lý DNFBP, cơ quan này bắt đầu công bố các khoản tiền phạt và biện pháp trừng phạt vào năm 2018. Vào tháng 01 năm 2020, cơ quan quản lý DNFBP đã được cấp tư cách độc lập và giám sát giống như cơ quan quản lý ngân hàng, thường được coi là một cơ quan quản lý minh bạch, có thẩm quyền và hiệu quả. Panama là một bên ký kết đầy đủ của Tổ chức Ủy ban Chứng khoán Quốc tế (IOSCO).

Panama không có bất kỳ quy trình quản lý không chính thức nào được quản lý bởi các tổ chức phi chính phủ hoặc hiệp hội khu vực tư nhân.

Các bộ hoặc cơ quan quản lý có liên quan giám sát và thực thi các quy trình hành chính và quy định. Bất kỳ lỗi hoặc thiếu sót hành chính nào của công chức đều có thể bị khiếu nại và đưa lên Tòa án Tối cao để đưa ra phán quyết cuối cùng, một quá trình thường liên quan đến việc giải quyết tranh chấp lâu dài và khó khăn. Các cơ quan quản lý có thể áp đặt các biện pháp trừng phạt và tiền phạt được công khai và có thể bị kháng cáo.

Panama không thúc đẩy hoặc yêu cầu các công ty tiết lộ dữ liệu về môi trường, xã hội và quản trị (ESG) nhằm tạo điều kiện minh bạch và giúp các nhà đầu tư và người tiêu dùng phân biệt giữa các khoản đầu tư chất lượng cao và chất lượng thấp.

Quốc hội đưa ra luật. Một dự luật được đề xuất sẽ được thảo luận trong 3 vòng, được chỉnh sửa nếu cần và được chấp thuận hoặc từ chối. Sau đó, Tổng thống có 30 ngày để phê chuẩn hoặc phủ quyết một dự luật mà Quốc hội đã thông qua. Nếu Tổng thống phủ quyết dự luật, dự luật đó có thể được gửi lại cho Quốc hội để sửa đổi hoặc gửi đến Tòa án Tối cao để phán quyết về tính hợp hiến của luật. Nếu dự luật bị phủ quyết vì lý do vi hiến và Tòa án Tối cao thấy dự luật này hợp hiến, Tổng thống phải ký vào dự luật. Các quy định được tạo ra bởi các cơ quan và các cơ quan chính phủ khác nhưng các quy định có thể được sửa đổi hoặc hủy bỏ bởi các cơ quan cấp trên.

Nhìn chung, các dự thảo luật, bao gồm cả dự thảo luật và quy định về đầu tư, được đăng tải trên trang web của Quốc hội và có thể được đưa ra thảo luận tại phiên điều trần đầu tiên về dự luật. Tất cả các dự luật và luật được thông qua đều được đăng trên Công báo ở dạng đầy đủ và tóm tắt. Tất cả các dự luật và luật cũng có thể tìm thấy trên trang [web](#) của Quốc hội.

Các thủ tục kế toán, pháp lý và quy định ở Panama dựa trên các tiêu chuẩn do Tổ chức Chuẩn mực Báo cáo Tài chính Quốc tế (IFRS) đặt ra, bao gồm các tiêu chuẩn báo cáo tài chính cho các doanh nghiệp vừa và nhỏ (SME). Panama là thành viên của mạng lưới quốc tế về thủ tục đầu tư minh bạch của UNCTAD. Các nhà đầu tư nước ngoài và trong nước có thể tìm thấy thông tin chi tiết về các thủ tục hành chính áp dụng cho hoạt động đầu tư và tạo thu nhập, bao gồm các biện pháp, tên và chi tiết liên hệ của các đơn vị và người phụ trách thủ tục, các tài liệu và điều kiện cần thiết, chi phí, thời gian xử lý và căn cứ pháp lý chứng minh cho các thủ tục.

Thông tin về tài chính công và nghĩa vụ nợ (bao gồm nợ rõ ràng và nợ tiềm tàng) minh bạch. Những thông tin này được xuất bản trên trang [web](#) của Bộ Kinh tế và Tài chính thuộc tổng cục tài chính công, nhưng không được cập nhật thường xuyên.

Quy định khai thác đang thay đổi. Vào năm 2018, Tòa án Tối cao đã tuyên bố luật dựa trên hợp đồng đầu tư khai thác lớn nhất quốc gia là vi hiến. Theo một số chuyên gia trong ngành, phán quyết này là một động thái có chủ ý nhằm buộc đàm phán lại hợp đồng và đạt được các điều khoản có lợi hơn cho chính phủ. Vào năm 2022, việc nhượng quyền của cùng một công ty đã được thương lượng lại để gia hạn, do đó tiền bản quyền của công ty đó cho chính phủ tăng lên đáng kể. Theo các liên hệ của nhà đầu tư nước ngoài, tiềm năng to lớn của Panama trong việc tạo ra thu nhập từ khai thác mỏ đang bị giảm do sự chậm trễ kéo dài trong quy trình phê duyệt giấy phép và nhượng bộ của chính phủ.

2. Cân nhắc về quy định quốc tế

Panama là một phần của Liên minh Hải quan Trung Mỹ (CACU), khối kinh tế khu vực dành cho các nước Trung Mỹ. Panama đã thông qua nhiều Quy định kỹ thuật Trung Mỹ (RTCA) đối với thương mại hàng hóa trong khu vực. Panama áp dụng RTCA đối với hàng hóa nhập khẩu từ bất kỳ thành viên nào của CACU và cập nhật các quy định của Panama để phù hợp với RTCA. Tuy nhiên, Panama vẫn chưa áp dụng một số quy định RTCA quan trọng, chẳng hạn như ghi nhãn thực phẩm chế biến và thực phẩm bổ

sung/vitamin.

Một đạo luật năm 2006 đã thành lập Cơ quan An toàn Thực phẩm Panama (AUPSA) để ban hành các chính sách nhập khẩu vệ sinh và kiểm dịch động thực vật (SPS) dựa trên cơ sở khoa học đối với các sản phẩm thực phẩm và thức ăn chăn nuôi vào Panama. Kể từ năm 2019, AUPSA và các tổ chức chính phủ khác đã thực hiện hoặc đề xuất các biện pháp hạn chế tiếp cận thị trường. Các biện pháp này cũng đã làm tăng khả năng của AUPSA trong việc hạn chế nhập khẩu một số mặt hàng nông nghiệp. Ví dụ, chính phủ Panama đã ban hành các quy định về hành tây và từ chối phê duyệt thực phẩm biến đổi gen, hạn chế khả năng tiếp cận thị trường và dẫn đến mất hàng triệu USD đầu tư tiềm năng. Vào tháng 3 năm 2021, Panama đã thông qua dự luật loại bỏ AUPSA. Thay vào đó, dự luật đã tạo ra Cơ quan Lương thực Panama (APA). APA bắt đầu hoạt động vào ngày 01 tháng 10 năm 2021 và chịu trách nhiệm đối với hoạt động xuất nhập khẩu. APA dự định nâng cao hiệu quả cho xuất khẩu nông sản và chế biến thực phẩm công nghiệp, cũng như tăng khả năng tiếp cận thị trường.

Panama đã tham chiếu hoặc kết hợp các quy tắc và tiêu chuẩn quốc tế vào hệ thống quy định của Panama, bao gồm các Hiệp định của Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO), Codex Alimentarius, Tổ chức Thú y Thế giới (OIE), Công ước Bảo vệ Thực vật Quốc tế, Trí tuệ Thế giới. Tổ chức Tài sản, Tổ chức Hải quan Thế giới và các tổ chức khác.

Panama, với tư cách là thành viên của WTO, thông báo tất cả các dự thảo quy chuẩn kỹ thuật cho Ủy ban WTO về các rào cản kỹ thuật đối với thương mại (TBT). Tuy nhiên, trong 5 năm qua, Panama đã phớt lờ các bình luận về các quy định của mình do các thành viên WTO khác đưa ra.

3. Hệ thống pháp luật và tính độc lập tư pháp

Khi ra phán quyết về các vụ án, các thẩm phán dựa vào Hiến pháp và các nguồn luật trực tiếp như bộ luật, quy định và đạo luật. Vào năm 2016, Panama đã chuyển đổi từ hệ thống tư pháp điều tra sang buộc tội, với mục tiêu đơn giản hóa và giải quyết nhanh các vụ án hình sự. Những lời bào chữa của tòa án không phải lúc nào cũng là vấn đề được ghi nhận công khai, cũng như các quy trình không phải lúc nào cũng minh bạch.

Panama có khung pháp lý điều chỉnh các vấn đề thương mại và hợp đồng và có các tòa án thương mại chuyên biệt. Tranh chấp hợp đồng thường được giải quyết tại tòa án dân sự hoặc thông qua trọng tài, trừ khi có liên quan đến hoạt động tội phạm. Một số công ty nước ngoài đã báo cáo việc tòa án Panama đối xử không nhất quán, không công bằng

và/hoặc thiên vị. Năng lực của hệ thống tư pháp trong việc giải quyết các tranh chấp về hợp đồng và tài sản thường yếu kém, bị cản trở bởi việc thiếu các công cụ công nghệ và dễ bị tham nhũng. Báo cáo năng lực cạnh tranh toàn cầu năm 2019 của Diễn đàn kinh tế thế giới đã xếp hạng tính độc lập về tư pháp của Panama ở vị trí 129 trên 141 quốc gia.

Hệ thống tư pháp Panama bị thiếu hụt ngân sách đáng kể tiếp tục ảnh hưởng đến tất cả các lĩnh vực của hệ thống. Quá trình chuyển sang hệ thống kết tội phải đối mặt với những thách thức về kinh phí cho nhân sự, cơ sở hạ tầng và các yêu cầu hoạt động, đồng thời giải quyết một lượng lớn hồ sơ tồn đọng được khởi xướng theo hệ thống điều tra trước đây. Ngành tư pháp vẫn phải vật lộn với tình trạng thiếu tính độc lập, di sản của một hệ thống thường xuyên bị chính trị hóa trong việc bổ nhiệm thẩm phán, công tố viên và các quan chức khác. Vào ngày 11 tháng 01 năm 2022, Tổng thống Cortizo đã cam kết tài trợ 15 triệu USD cho Ngành tư pháp để thực hiện Luật 53 ngày 27 tháng 8 năm 2015, quy định rằng các thẩm phán phải được lựa chọn theo quy trình dựa trên thành tích thay vì bổ nhiệm, nhưng việc thực hiện vẫn gặp phải những thách thức nghiêm trọng. Theo luật Panama, chỉ Quốc hội mới có thể khởi xướng các cuộc điều tra tham nhũng đối với các thẩm phán của Tòa án Tối cao và chỉ Tòa án Tối cao mới có thể khởi xướng các cuộc điều tra đối với các thành viên của Quốc hội, điều này đã dẫn đến các cáo buộc về “hiệp ước không xâm phạm lẫn nhau” trên thực tế giữa hai bên.

Các quy định và hành động thực thi có thể được kháng cáo thông qua hệ thống pháp luật từ Thẩm phán thành phố, đến Thẩm phán lưu động, Thẩm phán cấp trên và cuối cùng là Tòa án tối cao.

4. Luật và Quy định về Đầu tư Trực tiếp Nước ngoài

Panama có các luật khác nhau điều chỉnh các ưu đãi đầu tư, tùy thuộc vào hoạt động, bao gồm luật mới nhất nhằm thu hút đầu tư sản xuất, Luật Dịch vụ Sản xuất Đa quốc gia (EMMA) năm 2020. Ngoài ra, Panama còn có Luật trụ sở đa quốc gia (SEM), Luật Du lịch, Luật ổn định đầu tư và các luật khác liên quan đến các lĩnh vực cụ thể, bao gồm ngành công nghiệp điện ảnh, trung tâm cuộc gọi, một số hoạt động công nghiệp và xuất khẩu nông sản. Ngoài ra, luật có thể khác ở các đặc khu kinh tế, bao gồm Khu tự do Colon, Khu kinh tế đặc biệt Panama Pacifico và Thành phố tri thức.

Chính sách và luật pháp của chính phủ đối xử bình đẳng với các nhà đầu tư Panama và nước ngoài đối với việc tiếp cận tín dụng. Lãi suất của Panama theo sát lãi suất quốc tế

(tức là lãi suất quỹ liên bang của Hoa Kỳ, lãi suất được cung cấp liên ngân hàng Luân Đôn, v.v.), cộng với phí bảo hiểm rủi ro quốc gia.

Các Bộ Du lịch, Công chính, Thương mại và Công nghiệp, cũng như Bộ trưởng Tham tán Đầu tư xúc tiến đầu tư nước ngoài. Tuy nhiên, một số công ty nước ngoài đã báo cáo gặp khó khăn trong việc điều hướng môi trường kinh doanh của Panama, đặc biệt là trong các lĩnh vực du lịch, xây dựng thương hiệu, nhập khẩu và phát triển cơ sở hạ tầng. Mặc dù các bộ đã phản ứng tích cực với các công ty nước ngoài, nhưng các vấn đề cơ bản như sự không chắc chắn về tư pháp lại khó giải quyết hơn. Các công ty nước ngoài đã phàn nàn về việc một số bộ không thanh toán kịp thời cho các dịch vụ được cung cấp mà không có lời giải thích chính thức về sự chậm trễ.

Một số công ty tư nhân, bao gồm cả các tập đoàn đa quốc gia, đã phát hành trái phiếu trên thị trường chứng khoán địa phương. Các công ty hiếm khi phát hành cổ phiếu trên thị trường địa phương và khi phát hành, họ thường phát hành cổ phiếu không có quyền biểu quyết. Nhu cầu của nhà đầu tư nói chung là hạn chế do số lượng nhỏ các nhà đầu tư đủ điều kiện. Mặc dù một số người Panama có thể nắm giữ các lợi ích chéo chéo trong các doanh nghiệp khác nhau, nhưng không có thông lệ nào về việc sở hữu chéo hoặc các thỏa thuận cổ đông ổn định được thiết kế để hạn chế đầu tư nước ngoài thông qua sáp nhập và mua lại.

Trang web của Bộ Thương mại và Công nghiệp liệt kê thông tin về luật pháp, tính minh bạch, khung pháp lý và cơ quan quản lý.

5. Luật Cạnh tranh và Chống độc quyền

Cơ quan chống độc quyền và bảo vệ người tiêu dùng của Panama, được thành lập theo Luật 45 ngày 31 tháng 10 năm 2007 và được sửa đổi theo Luật 29 ngày 20 tháng 6 năm 2008, xem xét các giao dịch để tìm các mối lo ngại liên quan đến cạnh tranh và đóng vai trò là cơ quan bảo vệ người tiêu dùng.

6. Trưng thu và bồi thường

Luật pháp Panama công nhận khái niệm về quyền trưng thu, nhưng quyền này chỉ thỉnh thoảng được thực thi, ví dụ, để xây dựng các dự án cơ sở hạ tầng như đường cao tốc và tàu điện ngầm. Nhìn chung, bồi thường cho các bên bị ảnh hưởng là công bằng. Tuy nhiên, trong ít nhất một trường hợp, một công ty nước ngoài đã bày tỏ lo ngại về việc không được bồi thường theo giá thị trường hợp lý sau khi chính phủ thu hồi đất nhượng. Không có trường hợp nào người khiếu nại viện dẫn việc thiếu thủ tục hợp pháp liên quan

đền quyền trung thu.

7. Giải quyết tranh chấp

7.1. Công ước ICSID và Công ước New York

Panama là một bên của Công ước về Giải quyết Tranh chấp Đầu tư giữa các Quốc gia (kể từ ngày 8 tháng 5 năm 1996) và Công dân của các Quốc gia khác (Công ước ICSID và Công ước New York năm 1958 về Công nhận và Thi hành Phán quyết Trọng tài Nước ngoài; kể từ ngày 10 tháng 10 năm 1984).

7.2. Giải quyết tranh chấp giữa nhà đầu tư và nhà nước

Panama là một bên ký kết một số thỏa thuận và Hiệp ước đầu tư song phương (BIT) trong đó trọng tài quốc tế ràng buộc về tranh chấp đầu tư được công nhận. Panama có tổng cộng 11 Hiệp định Thương mại Tự do (FTA), bao gồm với Singapore, Peru, Trung Mỹ, Mexico, Hàn Quốc và Israel, cũng như Hiệp định Xúc tiến Thương mại (TPA) với Hoa Kỳ. Panama cũng có hơn 20 BIT với các quốc gia khác nhau trên thế giới, chẳng hạn như Đức, Ý, Hà Lan, Qatar, Thụy Điển, Thụy Sĩ và Vương quốc Anh, cùng các quốc gia khác. Panama cũng có BIT với Hoa Kỳ. Các nhà đầu tư Hoa Kỳ đã đưa ra bốn yêu cầu theo các thỏa thuận đầu tư này theo ICSID.

Giải quyết tranh chấp thương mại và đầu tư ở Panama có thể là một quá trình lâu dài và phức tạp. Thường xuyên xảy ra các khiếu nại về sự thiên vị và thiên vị trong hệ thống tư pháp cũng như các khiếu nại về chức danh không đầy đủ, các quy định không nhất quán và thiếu các quan chức được đào tạo bên ngoài thủ đô.

Đã có những cáo buộc rằng các doanh nghiệp có quan hệ chính trị đã nhận được sự ưu đãi trong các quyết định của tòa án và rằng các thẩm phán đã “chậm chạp” trong nhiều năm mà không hành động. Các công ty luật Panama thường đề nghị viết các điều khoản trọng tài ràng buộc vào tất cả các hợp đồng thương mại. Tòa án địa phương công nhận và thi hành phán quyết của trọng tài nước ngoài được ban hành chống lại chính phủ. Panama chưa có ghi nhận nào về bất kỳ hành động phi pháp nào đối với các nhà đầu tư nước ngoài.

7.3. Trọng tài thương mại quốc tế và Tòa án nước ngoài

Chính phủ Panama chấp nhận cơ quan trọng tài quốc tế đối với các tranh chấp với các nhà đầu tư nước ngoài. Các doanh nghiệp tư nhân ngày càng hướng đến Giải pháp giải quyết tranh chấp thay thế (ADR) ở Panama, chủ yếu là do sự thiếu tin tưởng vào hệ thống tư pháp quốc gia và sức hấp dẫn của việc giải quyết tranh chấp nhanh chóng. Hai

tổ chức quản lý hầu hết các cơ quan trọng tài ở Panama gồm Phòng Thương mại Panama và Phòng Thương mại Quốc tế, thông qua các chi nhánh của họ với Trung tâm Giải quyết Xung đột và Trọng tài Panama (CeCAP).

Panama là một bên tham gia Công ước New York năm 1958 về Công nhận và Thi hành Phán quyết Trọng tài Nước ngoài, cũng như Công ước OAS Panama năm 1975. Panama trở thành thành viên của Trung tâm giải quyết tranh chấp đầu tư quốc tế (ICSID) vào năm 1996. Panama đã thông qua luật trọng tài UNCITRAL được sửa đổi vào năm 2006. Luật 131 năm 2013 quy định về trọng tài thương mại quốc gia và quốc tế ở Panama.

8. Quy định phá sản

Theo báo cáo gần đây nhất về Chỉ số Hoạt động Kinh doanh năm 2020 của Ngân hàng Thế giới, Panama xếp vị trí thứ 113/190 khu vực pháp lý về giải quyết tình trạng mất khả năng thanh toán vì hệ thống tòa án chậm chạp và sự phức tạp của quy trình phá sản. Panama đã thông qua luật mất khả năng thanh toán mới (tương tự như luật phá sản) vào năm 2016, nhưng xếp hạng Chỉ số Môi trường Kinh doanh chưa cải thiện bao nhiêu.

Chính sách công nghiệp

1. Ưu đãi đầu tư

Panama cung cấp Chứng chỉ Xúc tiến Công nghiệp (IPC) nhằm khuyến khích phát triển công nghiệp trong các lĩnh vực có giá trị gia tăng cao. Các lĩnh vực mục tiêu bao gồm nghiên cứu và phát triển, hệ thống quản lý và đảm bảo chất lượng, quản lý môi trường, tiện ích và nguồn nhân lực. Các IPC được cấp sẽ mang lại 35% tiền hoàn thuế và thuế nhập khẩu ưu đãi là 3%. Panama không có thông lệ cấp bảo lãnh hoặc đồng tài trợ cho các dự án FDI.

Luật 1 (năm 2017) sửa đổi Luật 28 (năm 1995) bằng cách miễn thuế thu nhập xuất khẩu và miễn thuế nhập khẩu máy móc cho các công ty xuất khẩu 100% sản phẩm của họ. Các nhà sản xuất bán bất kỳ phần sản phẩm nào của họ ở thị trường nội địa chỉ phải trả mức thuế nhập khẩu 3% đối với máy móc và vật tư.

Luật 41, Cơ chế Đặc biệt cho việc Thành lập và Hoạt động của Công ty có Trụ sở Đa quốc gia (SEM), được ban hành vào năm 2007 để khuyến khích đầu tư đa quốc gia vào Panama. Luật tập trung vào các hoạt động hỗ trợ hành chính, chẳng hạn như bảng lương, kế toán và các chức năng khác. Bất kỳ công ty nào được cấp phép theo SEM sẽ tự động đủ điều kiện cho MSM.

Chính phủ đã ban hành Luật 159 về Dịch vụ Sản xuất cho các Công ty Đa quốc gia

(EMMA) vào năm 2020 như một luật khuyến khích đặc biệt để thu hút Đầu tư Trực tiếp Nước ngoài vào sản xuất, tái sản xuất, bảo trì và sửa chữa sản phẩm, lắp ráp, dịch vụ hậu cần và tân trang. Luật EMMA là sự bổ sung cho luật SEM và cung cấp các ưu đãi về thuế và nhân viên, giảm thuế và phí nhập khẩu đối với thiết bị và vật tư được sử dụng trong quy trình sản xuất cho các công ty đủ điều kiện.

Năm 2012, Panama đưa ra luật khuyến khích du lịch nhằm thúc đẩy đầu tư nước ngoài vào ngành du lịch và khách sạn. Các ưu đãi bên ngoài quận của Panama dành cho các công ty đã đăng ký thông qua Cơ quan đăng ký du lịch quốc gia của Cơ quan Du lịch Panama (ATP) và cung cấp các ưu đãi và miễn thuế đối với bất động sản, hàng hóa nhập khẩu, vật liệu xây dựng, đồ gia dụng, đồ nội thất và thiết bị. Panama tiếp tục sửa đổi luật vào năm 2019 để cung cấp các khoản tín dụng thuế bổ sung cho các dự án mới và gia hạn cho các dự án hiện có. Các khoản tín dụng thuế này phải được sử dụng trong vòng 10 năm kể từ khi bắt đầu dự án.

Luật 186 ngày 02 tháng 12 năm 2020 tạo điều kiện thuận lợi cho hoạt động kinh doanh thông qua hệ thống đăng ký đơn giản hóa và ưu đãi thuế cho doanh nghiệp.

Panama đã ban hành danh sách luật cung cấp các ưu đãi hấp dẫn cho đầu tư trong nước và nước ngoài vào lĩnh vực năng lượng. Các luật này khuyến khích các dự án năng lượng từ mọi nguồn như nhà máy thủy điện, nhà máy LNG, nhà máy nhiên liệu sinh học và nhiên liệu sinh khối, gió và mặt trời. Một số ưu đãi bao gồm giảm 5% thuế thu nhập. Đối với các dự án nhiên liệu sinh học và nhiên liệu sinh khối, các ưu đãi bao gồm miễn thuế thu nhập trong 10 năm, miễn toàn bộ phí đầu vào và miễn 10 năm đối với quyền phân phối hoặc truyền tải đối với hoạt động thị trường giao ngay.

Luật số 37 ngày 10 tháng 6 năm 2013 quy định các ưu đãi đối với việc xây dựng, vận hành và bảo trì các nhà máy và/hoặc hệ thống lắp đặt điện mặt trời.

Nghị định hành pháp số 45 ngày 10 tháng 6 năm 2009 quy định các ưu đãi đối với hệ thống sản xuất thủy điện và các nguồn năng lượng sạch và tái tạo mới khác được liệt kê trong Luật số 45 ngày 4 tháng 8 năm 2004, quy định các ưu đãi đối với các nhà máy thủy điện và các nguồn năng lượng sạch và tái tạo khác, cũng như các điều khoản thuận lợi khác.

Luật số 44 ngày 25 tháng 4 năm 2011 quy định các ưu đãi đối với việc xây dựng và vận hành các nhà máy điện gió cho ngành/dịch vụ điện công.

2. Khu ngoại thương/Cảng tự do/Tạo thuận lợi thương mại

Panama là quê hương của Khu thương mại tự do Colon, Đặc khu kinh tế Panama Pacifico và 18 “khu vực tự do” khác (12 khu vực đang hoạt động và 6 khu vực đang phát triển). Khu thương mại tự do Colon có hơn 2.500 doanh nghiệp, Đặc khu kinh tế Panama Pacifico có hơn 345 doanh nghiệp và các khu vực tự do còn lại có tổng cộng 126 công ty. Các khu vực này cung cấp thuế đặc biệt và các ưu đãi khác cho các nhà sản xuất, hoạt động tại văn phòng và trung tâm cuộc gọi. Ngoài ra, Khu vực Tự do Colon đưa ra cho các công ty mức thuế và thuế suất ưu đãi được áp dụng để đổi lấy phí người dùng cơ bản và thuế cổ tức 5% (hoặc 2% lợi nhuận ròng nếu không có cổ tức). Các ngân hàng và cá nhân ở Panama không phải trả thuế đối với tiền lãi hoặc thu nhập khác kiếm được bên ngoài Panama. Không khấu trừ thuế đối với tiền tiết kiệm hoặc tiền gửi có kỳ hạn cố định ở Panama. Người gửi tiền cá nhân không phải trả thuế cho tiền gửi có kỳ hạn. Các khu vực tự do cung cấp tình trạng miễn thuế, đặc quyền nhập cư đặc biệt và miễn trừ giấy phép và hải quan cho các nhà sản xuất đặt trụ sở trong đó. Các ưu đãi đầu tư do chính phủ Panama đưa ra được áp dụng bình đẳng cho các nhà đầu tư Panama và nước ngoài.

3. Quy định thực hiện và bản địa hóa dữ liệu

Không có yêu cầu về hiệu suất pháp lý như tỷ lệ % xuất khẩu tối thiểu, yêu cầu đáng kể về lợi ích vốn chủ sở hữu địa phương hoặc chuyển giao công nghệ bắt buộc. Không có yêu cầu nào về việc công dân nước sở tại phải được chọn để đảm nhiệm vai trò quản lý cấp cao hoặc trong ban giám đốc. Không có yêu cầu chung nào được đưa ra đối với các nhà đầu tư nước ngoài đầu tư vào các công ty địa phương, mua hàng hóa hoặc dịch vụ từ các nhà cung cấp địa phương hoặc đầu tư vào nghiên cứu và phát triển (R&D) hoặc các cơ sở khác. Tùy thuộc vào lĩnh vực, các công ty có thể được yêu cầu phải có 85% - 90% nhân viên là người Panama. Có những trường hợp ngoại lệ đối với chính sách này, nhưng chính phủ phải phê duyệt những trường hợp này trên cơ sở từng trường hợp. Các lĩnh vực do các công đoàn mạnh chi phối, chẳng hạn như xây dựng, đã phản đối việc cấp giấy phép lao động cho lao động nước ngoài và một số nhà đầu tư đã phải vật lộn để tuyển dụng đầy đủ nhân viên cho các dự án lớn. Thị thực và các thủ tục để có được giấy phép làm việc thường không khó khăn.

Là một phần trong nỗ lực trở thành trung tâm tài chính, hậu cần và truyền thông, Panama đã nỗ lực trở thành trung tâm lưu trữ dữ liệu cho các công ty. Theo Cơ quan Đổi mới Chính phủ của Panama ([AIG](#)), hầu hết các công ty này cung cấp dịch vụ cho các công

ty ngân hàng và điện thoại ở Trung Mỹ và Caribe. Panama tự hào có khả năng mạnh về kết nối quốc tế, với 7 tuyến cáp quang dưới biển và tuyến cáp quang thứ 8 hiện đang được xây dựng.

Luật bảo vệ dữ liệu của Panama (Luật 81 năm 2019) đã đưa ra các nguyên tắc, quyền, nghĩa vụ và thủ tục quy định việc bảo vệ dữ liệu cá nhân. Cơ quan quốc gia về minh bạch và tiếp cận thông tin (ANTAI) giám sát việc thi hành luật, bắt đầu từ tháng 3 năm 2021. Đối với việc truyền dữ liệu ra ngoài lãnh thổ, việc quy định thực thi công nhận các điều khoản hợp đồng hoặc kết luận thỏa đáng.

Vào tháng 9 năm 2021, AIG đã ban hành một nghị quyết yêu cầu các tổ chức chính phủ có dữ liệu quan trọng hoặc nhạy cảm trên đám mây phải chuyển dữ liệu đó sang các cơ sở lưu trữ trong nước trước tháng 12 năm 2022. Điều này ảnh hưởng đến các công ty nước ngoài cung cấp dịch vụ đám mây cho khu vực công ở Panama. AIG đang phát triển sơ đồ phân loại dữ liệu đi kèm với yêu cầu này và làm rõ dữ liệu nào có thể được lưu giữ tại các trung tâm dữ liệu bên ngoài Panama.

Quyền riêng tư cá nhân đối với thông tin liên lạc và tài liệu được quy định trong Hiến pháp Panama là quyền cơ bản (Hiến pháp Chính trị, điều 29). Hiến pháp cũng quy định quyền giữ bí mật dữ liệu cá nhân (điều 44). Bộ luật Hình sự quy định các doanh nghiệp có nghĩa vụ duy trì tính bảo mật của thông tin được lưu trữ trong cơ sở dữ liệu hoặc ở nơi khác và quy định một số tội danh đối với việc lạm dụng thông tin đó (Bộ luật Hình sự, điều 164, 283, 284, 285, 286). Luật thương mại điện tử của Panama cũng quy định rằng các nhà cung cấp dịch vụ lưu trữ tài liệu điện tử phải đảm bảo việc bảo vệ, độ tin cậy và sử dụng hợp lý thông tin và dữ liệu được lưu trữ thay mặt cho khách hàng của họ (Luật 51, ngày 22 tháng 7 năm 2008, điều 55).

Bảo vệ quyền sở hữu

1. Bất động sản

Thế chấp và cầm cố được áp dụng rộng rãi ở cả nông thôn và thành thị. Không có quy định cụ thể nào liên quan đến việc thuê hoặc mua lại đất của các nhà đầu tư nước ngoài và/hoặc nhà đầu tư không cư trú.

Một phần lớn đất đai ở Panama, đặc biệt là bên ngoài Thành phố Panama, không được quyền sở hữu. Cơ chế quyền sở hữu tồn tại, nhưng có nhiều trường hợp các quyền đó không được thừa nhận. [Báo cáo Môi trường kinh doanh năm 2020](#) của Ngân hàng Thế giới lưu ý rằng Panama được xếp hạng 87 trong số 190 quốc gia về chỉ số Đăng ký tài

sản và xếp thứ 141 về thực thi hợp đồng. Panama ban hành Luật 80 (2009) nhằm giải quyết tình trạng thiếu đất có chủ quyền ở một số vùng của đất nước; tuy nhiên, luật không giải quyết những thiếu sót trong quản lý của chính phủ hoặc hệ thống tư pháp. Năm 2010, Quốc hội đã thông qua việc thành lập Cơ quan quản lý đất đai quốc gia (ANATI) quản lý việc cấp giấy chứng nhận quyền sử dụng đất; tuy nhiên, các nhà đầu tư đã phàn nàn về khả năng của ANATI và thời gian xét xử kéo dài. ANATI đã cố gắng giải quyết một số vấn đề về quyền sở hữu và tìm kiếm sự hỗ trợ quốc tế để đổi mới.

Năng lực của hệ thống tư pháp trong việc giải quyết các tranh chấp về hợp đồng và tài sản thường được coi là yếu và dễ dẫn đến tham nhũng, đã được dẫn chứng trong [Báo cáo Năng lực Cạnh tranh Toàn cầu năm 2019](#) của Diễn đàn Kinh tế Thế giới gần đây nhất, trong đó xếp hạng độc lập tư pháp của Panama là 129 trên 141 quốc gia. Doanh nghiệp nước ngoài nên thực hiện thẩm định cẩn thận hơn trong việc mua bất động sản ở Panama. Doanh nghiệp nước ngoài nên thuê một luật sư có uy tín và một nhà môi giới bất động sản được cấp phép.

Nếu tài sản được mua hợp pháp không có người sử dụng, quyền sở hữu tài sản có thể được trao lại cho chủ sở hữu khác (người chiếm đất) sau 15 năm sinh sống hoặc làm việc trên đất, mặc dù các bên phải ra tòa để giải quyết quyền sở hữu.

2. Quyền Sở Hữu Trí Tuệ

Panama có khung pháp lý đầy đủ và hiệu quả để bảo vệ và thực thi quyền sở hữu trí tuệ (IPR). Cơ chế pháp lý vững chắc và việc thực thi nói chung là tốt. Mặc dù hành vi trộm cắp và xâm phạm quyền xảy ra, nhưng không phổ biến đến mức đưa Panama vào Danh sách theo dõi đặc biệt 301 hoặc Danh sách theo dõi ưu tiên. Không có luật hoặc quy định IPR mới nào được đề xuất hoặc ban hành trong năm qua, mặc dù Hải quan đang trong quá trình sửa đổi luật về hàng lậu.

Panama là thành viên của Công ước Paris về bảo hộ sở hữu công nghiệp. Luật sở hữu công nghiệp của Panama (Luật 35 năm 1996) cung cấp 20 năm bảo vệ bằng sáng chế kể từ ngày nộp đơn, hoặc 15 năm kể từ khi nộp bằng sáng chế được phẩm. Luật 35, được sửa đổi bởi Luật 61 năm 2012, cũng quy định việc bảo hộ nhãn hiệu, đơn giản hóa việc đăng ký nhãn hiệu và cho phép gia hạn trong thời gian 10 năm. Luật trao quyền cho các cơ quan chính phủ để tiến hành điều tra và thu giữ các tài liệu bị nghi ngờ là giả mạo. Nghị định 123 năm 1996 và Nghị định 79 năm 1997 quy định các thủ tục mà Cơ quan Hải quan Quốc gia (ANA) và các quan chức của Khu vực Tự do Colon phải tuân theo

để điều tra và tịch thu hàng hóa. Năm 1997, ANA thành lập một văn phòng đặc biệt để thực thi IPR; vào năm 1998, Khu tự do Colon đã làm theo.

Chính phủ Panama đang nỗ lực tăng cường việc thực thi quyền sở hữu trí tuệ. Ủy ban Sở hữu Trí tuệ (CIPI), bao gồm đại diện của 5 cơ quan chính phủ (Khu vực Tự do Colon, Văn phòng Sở hữu Công nghiệp và Bản quyền thuộc Bộ Thương mại và Công nghiệp (MICI), Cục Hải quan (ANA) và Tổng chưởng lý), dưới sự lãnh đạo của MICI, chịu trách nhiệm phát triển chính sách sở hữu trí tuệ. Kể từ năm 1997, hai tòa án quận và một tòa án cấp trên có thẩm quyền độc quyền đối với các vụ kiện chống độc quyền, bằng sáng chế, thương hiệu và bản quyền. Kể từ tháng 01 năm 2003, một công tố viên cụ thể có thẩm quyền quốc gia đối với các vụ việc về quyền sở hữu trí tuệ đã củng cố và đơn giản hóa việc truy tố các vụ án đó. Luật 1 năm 2004 bổ sung tội xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ là tội phạm nguồn của tội rửa tiền và Luật 14 quy định hình phạt tù từ 5 đến 12 năm.

Nhiều tổ chức của Panama theo dõi và báo cáo về các vụ bắt giữ hàng giả nhưng không có kho lưu trữ hoặc trang web duy nhất nào hợp nhất thông tin này. Cơ quan Công Bộ của Panama có Văn phòng Công tố viên chuyên trách phụ trách các vi phạm về quyền sở hữu trí tuệ, nhưng cho đến nay có tương đối ít vụ truy tố hình sự đối với các hành vi vi phạm quyền sở hữu trí tuệ. Panama thực hiện lệnh khám xét đối với các doanh nghiệp buôn bán hàng giả, nhưng những mặt hàng này thường bị tịch thu mà không bị truy tố hình sự.

Để biết thêm thông tin về luật quốc gia và các đầu mối liên hệ tại các văn phòng IP địa phương, vui lòng xem hồ sơ quốc gia tại website [WIPO](http://www.wipo.int).

Lĩnh vực tài chính

1. Thị trường vốn và danh mục đầu tư

Panama có một thị trường chứng khoán với hệ thống quản lý hiệu quả được phát triển để hỗ trợ đầu tư nước ngoài. Điều 44 của hiến pháp đảm bảo bảo vệ quyền sở hữu tư nhân đối với bất động sản và đầu tư tư nhân. Một số công ty tư nhân, bao gồm cả các tập đoàn đa quốc gia, đã phát hành trái phiếu trên thị trường chứng khoán địa phương. Các công ty hiếm khi phát hành cổ phiếu trên thị trường địa phương và thường phát hành cổ phiếu không có quyền biểu quyết. Nhu cầu của nhà đầu tư thường bị hạn chế do số lượng nhỏ các nhà đầu tư đủ điều kiện. Mặc dù một số người Panama có thể nắm giữ các lợi ích chông chéo trong các doanh nghiệp khác nhau, nhưng không có thông lệ

nào về việc sở hữu chéo hoặc các thỏa thuận ổn định cổ đông được đưa ra để hạn chế đầu tư nước ngoài thông qua sáp nhập và mua lại. Panama đã đồng ý với Điều VIII của IMF và cam kết không áp đặt các hạn chế dành cho thanh toán và chuyển tiền đối với các giao dịch quốc tế hiện tại.

Vào năm 2012, Panama đã sửa đổi luật chứng khoán nhằm quản lý các nhà môi giới, quản lý quỹ và các vấn đề liên quan đến ngành chứng khoán. Cơ cấu của Ủy ban đã được sửa đổi để theo kịp mô hình Luật Ngân hàng thành công và hiện bao gồm một tổng giám đốc và một ban giám đốc. Cơ quan quản lý thị trường chứng khoán thường được coi là cơ quan quản lý có thẩm quyền và hiệu quả. Panama là một bên ký kết đầy đủ của Tổ chức Ủy ban Chứng khoán Quốc tế (IOSCO).

Chính sách và luật của chính phủ liên quan đến việc tiếp cận tín dụng đối xử bình đẳng với các nhà đầu tư nước ngoài và người Panama. Lãi suất của Panama theo sát lãi suất quốc tế (tức là lãi suất quỹ liên bang của Hoa Kỳ, lãi suất được cung cấp liên ngân hàng Luân Đôn, v.v...), cộng với phí bảo hiểm rủi ro quốc gia.

2. Hệ thống tiền tệ và ngân hàng

Ngành ngân hàng của Panama phát triển và được quản lý chặt chẽ và không có giới hạn nào đối với khả năng lập tài khoản ngân hàng của người nước ngoài. Người nước ngoài được yêu cầu xuất trình hộ chiếu và mã số người nộp thuế và một bản khai có tuyên thệ cho thấy dòng tiền vào và ra đáp ứng các nghĩa vụ thuế của nơi cư trú thuế của người thụ hưởng. Việc áp dụng công nghệ tài chính ở Panama mới bắt đầu nhưng có một số sáng kiến đang được tiến hành để hiện đại hóa các quy trình.

Một số công dân và tổ chức nước ngoài gặp khó khăn trong việc đáp ứng chứng từ ở mức cao để thiết lập tính hợp pháp cho các hoạt động của họ cả trong và ngoài Panama. Các quan chức ngân hàng bác bỏ những khiếu nại như vậy bằng cách viện dẫn sự cần thiết phải tuân thủ các tiêu chuẩn minh bạch tài chính quốc tế. Một số ngân hàng lớn nhất của Panama đã từ chối thiết lập quan hệ ngân hàng với toàn bộ các lĩnh vực của nền kinh tế, chẳng hạn như sòng bạc và thương mại điện tử, để tránh mọi rủi ro liên quan có thể xảy ra. Các vấn đề về quy định đã gây khó khăn cho một số công dân nước ngoài khi mở tài khoản ngân hàng ở Panama, khiến một số doanh nghiệp hợp pháp không được tiếp cận với các dịch vụ ngân hàng ở Panama. Panama không có ngân hàng trung ương.

Ngành ngân hàng phụ thuộc nhiều vào môi trường hoạt động ở Panama, nhưng nhìn

chung có vị thế tốt để phản ứng lại trước với những tình huống đột xuất. Lĩnh vực ngân hàng có thể bị ảnh hưởng nếu xếp hạng nợ công của Panama tiếp tục giảm. Kể từ ngày 18 tháng 3 năm 2022, xếp hạng nợ chính phủ vẫn là xếp hạng đầu tư, với xếp hạng Baa2 (Moody's), BBB- (Fitch) và BBB (Standard & Poor's). Khoảng 4,7% tổng tài sản của ngành ngân hàng được ước tính là không hiệu quả.

Luật Ngân hàng năm 2008 của Panama quy định lĩnh vực tài chính của đất nước. [Luật](#) tập trung quyền quản lý vào tay Giám đốc Ngân hàng.

Việc cho vay của ngân hàng truyền thống từ khu vực ngân hàng phát triển tương đối hiệu quả và là nguồn tài chính phổ biến nhất cho nhà đầu tư trong nước và nước ngoài, cung cấp cho khu vực tư nhân nhiều công cụ tín dụng. Dòng vốn tự do được chính phủ hỗ trợ tích cực và được coi là cần thiết đối với 68 ngân hàng của Panama (2 ngân hàng chính thức, 39 ngân hàng trong nước, 17 ngân hàng quốc tế và 10 văn phòng đại diện ngân hàng).

Các ngân hàng nước ngoài có thể hoạt động ở Panama và phải tuân theo chế độ quản lý giống như các ngân hàng trong nước. Panama đã không mất bất kỳ mối quan hệ ngân hàng đại lý nào trong 3 năm qua mặc dù được đưa vào danh sách xám của FATF kể từ tháng 6 năm 2019.

Không có hạn chế, cũng như các biện pháp thực tế để ngăn chặn, các vụ thu tóm thù địch của nhà đầu tư nước ngoài, cũng như không có các quy định pháp lý cho phép hạn chế sự tham gia hoặc kiểm soát của nước ngoài, hoặc các thông lệ khác hạn chế sự tham gia của nước ngoài. Không có quy tắc nào của chính phủ hoặc khu vực tư nhân ngăn cản sự tham gia của nước ngoài vào hiệp hội thiết lập tiêu chuẩn ngành. Tài chính cho người tiêu dùng tương đối cởi mở đối với các khoản thế chấp, thế tín dụng và các khoản vay cá nhân, ngay cả đối với những người có thu nhập khiêm tốn.

Vị trí địa lý chiến lược của Panama, nền kinh tế USD hóa, vị thế là trung tâm tài chính, thương mại và hậu cần của khu vực, cũng như luật doanh nghiệp và thuế thuận lợi khiến quốc gia này trở thành điểm đến hấp dẫn của hoạt động rửa tiền. Hoạt động rửa tiền ở Panama được cho là phần lớn đến từ số tiền thu được từ buôn bán ma túy. Trốn thuế, gian lận ngân hàng và tham nhũng cũng được cho là những nguồn quỹ bất hợp pháp chủ yếu ở Panama. Tội phạm đã bị cáo buộc rửa tiền thông qua các công ty vỏ bọc và thông qua buôn lậu và buôn bán tiền mặt số lượng lớn tại các sân bay và cảng biển, cũng như tại các khu thương mại tự do đang hoạt động.

Năm 2015, Panama đã củng cố khung pháp lý, sửa đổi bộ luật hình sự, hài hòa hóa pháp luật với các tiêu chuẩn quốc tế và thông qua luật chống rửa tiền/chống tài trợ cho khủng bố (AML/CFT). Panama cũng đã thông qua Luật 18 (2015), luật này hạn chế nghiêm ngặt việc sử dụng cổ phiếu không ghi tên; các công ty vẫn sử dụng những cổ phiếu này chỉ định một người giám sát và duy trì các biện pháp kiểm soát chặt chẽ đối với việc sử dụng chúng. Ngoài ra, Panama đã thông qua Luật 70 (2019), hình sự hóa hành vi trốn thuế và xác định hành vi này là tội phạm nguồn rửa tiền. Vào năm 2021, Panama đã thông qua Luật 254, sửa đổi 6 luật riêng biệt nhằm trao cho cơ quan quản lý phi tài chính nhiều quyền hạn hơn và tăng cường các yêu cầu về nhận biết khách hàng (KYC). Ví dụ: Panama sửa đổi Luật 23 năm 2015 để điều chỉnh theo các tiêu chuẩn hồ sơ kế toán và gia tăng các biện pháp trừng phạt đối với các vi phạm rửa tiền từ 1 triệu USD lên 5 triệu USD; Panama cũng sửa đổi Luật 52 năm 2016 để yêu cầu các đại lý thường trú cho các tập đoàn nước ngoài nắm giữ hoặc có quyền truy cập vào một bản sao hồ sơ kế toán của công ty.

Vào tháng 6 năm 2019, Lực lượng đặc nhiệm hành động tài chính (FATF) đã bổ sung Panama vào danh sách xám các khu vực pháp lý chịu sự giám sát liên tục do thiếu sót AML/CFT chiến lược. FATF đã trích dẫn việc Panama thiếu “tiến bộ tích cực, rõ ràng” trong các biện pháp đo lường hiệu quả. Panama đã đồng ý với Kế hoạch hành động trong bốn lĩnh vực chính:

- Rủi ro, chính sách và điều phối;
- Giám sát;
- Pháp nhân và các thỏa thuận;
- Điều tra và truy tố tội rửa tiền.

Kế hoạch hành động vạch ra các biện pháp cụ thể sẽ được hoàn thành theo từng giai đoạn vào tháng 5 và tháng 9 năm 2020. Do đại dịch COVID-19, FATF đã gia hạn cho Panama hai lần, đẩy thời hạn đến tháng 01 năm 2021. Trong phiên họp toàn thể vào tháng 3 năm 2022, FATF đã công nhận rằng Panama đã hoàn thành phần lớn 8 trong số 15 mục trong Kế hoạch hành động và nhấn mạnh các mục mà Panama vẫn phải giải quyết, đồng thời ghi nhận tiến trình của Panama kể từ cuộc họp toàn thể lần trước.

Vào tháng 2 năm 2022, Liên minh châu Âu (EU) đã đưa Panama vào danh sách đen thiên đường trốn thuế cùng với Samoa thuộc Hoa Kỳ, Fiji, Guam, Palau, Samoa, Trinidad và Tobago, Quần đảo Virgin thuộc Hoa Kỳ và Vanuatu. EU không cho rằng

Panama đã đáp ứng các tiêu chí quốc tế về tính minh bạch và trao đổi thông tin thuế. Tuy nhiên, Panama vẫn cam kết tuân thủ các khuyến nghị trong kế hoạch hành động chống xói mòn cơ sở thuế nội địa và chuyển lợi nhuận của OECD.

Panama đã đạt được những bước tiến trong việc gia tăng các vụ truy tố và kết án hình sự liên quan đến rửa tiền và trốn thuế. Tuy nhiên, cơ quan thực thi pháp luật cần nhiều công cụ và đào tạo hơn để tiến hành các cuộc điều tra tài chính phức tạp và lâu dài, bao gồm cả các hoạt động bí mật. Hệ thống tư pháp hình sự vẫn có nguy cơ tham nhũng. Panama đã đạt được tiến bộ trong việc đánh giá các lĩnh vực có rủi ro cao, cải thiện hợp tác liên bộ và phê duyệt, mặc dù chưa thực hiện luật về sở hữu hưởng lợi.

Ngoại hối và Chuyển tiền

1. Ngoại hối

Đơn vị tiền tệ chính thức của Panama là USD.

2. Chính sách chuyển tiền

Panama có các yêu cầu về thẩm định khách hàng, tiền mặt số lượng lớn và báo cáo giao dịch đáng ngờ đối với các nhà cung cấp dịch vụ tiền tệ (MSB), bao gồm 18 công ty chuyển tiền. Panama chưa có ghi nhận nào về giới hạn thời gian hoặc thời gian chờ chuyển tiền. Trong năm 2017, Tổng Giám đốc Ngân hàng đã đảm nhận giám sát việc tuân thủ AML/CFT đối với các MSB. Bộ Thương mại và Công nghiệp (MICI) cấp giấy phép hoạt động cho các công ty chuyển tiền theo Luật 48 (2003). Không có thay đổi nào về chính sách chuyển tiền trong năm 2020.

3. Quỹ đầu tư quốc gia

Panama bắt đầu thành lập một quỹ tài sản có chủ quyền, được gọi là Quỹ tiết kiệm Panama (FAP), vào năm 2012 với số vốn ban đầu là 1,3 tỷ USD. Quỹ này tuân theo các Nguyên tắc của Santiago và là thành viên của Diễn đàn Quốc tế về các Quỹ đầu tư có chủ quyền. Luật quy định rằng từ năm 2015 trở đi, các khoản đóng góp cho Kho bạc Quốc gia từ Cơ quan Quản lý Kênh đào Panama vượt quá 3,5% GDP phải được gửi vào Quỹ. Vào tháng 10 năm 2018, quy tắc tích lũy tiết kiệm đã được sửa đổi để yêu cầu rằng khi khoản đóng góp từ Kênh đào vượt quá 2,5% GDP, thì một nửa số thặng dư phải được chuyển vào khoản tiết kiệm quốc gia. Vào cuối năm 2021, giá trị tài sản của FAP đạt tổng cộng 1,4 tỷ USD. Kể từ khi bắt đầu hoạt động, FAP đã tạo ra lợi nhuận 455,6 triệu USD và đóng góp cho Kho bạc Quốc gia 235,6 triệu USD.

Doanh nghiệp nhà nước

Panama có 16 Doanh nghiệp Nhà nước (DNNN) phi tài chính (SOE) và 8 Doanh nghiệp tài chính Nhà nước được đưa vào ngân sách và chia theo doanh nghiệp. Mỗi DNNN có một Hội đồng quản trị với sự tham gia của Bộ trưởng. Các DNNN phải gửi báo cáo cho Bộ Kinh tế và Tài chính, Văn phòng Tổng kiểm soát và Ủy ban Ngân sách của Quốc hội trong 10 ngày đầu tiên của mỗi tháng về tình hình thực hiện ngân sách của họ. Các báo cáo chi tiết thu nhập, chi phí, đầu tư, nợ công, dòng tiền, quản lý hành chính, chỉ số quản lý, thành tích chương trình và khối lượng công việc. Các DNNN cũng phải nộp báo cáo tài chính hàng quý. Các DNNN được kiểm toán bởi Văn phòng Tổng kiểm soát.

Công ty Truyền tải Điện Quốc gia (ETESA) là một ví dụ về DNNN trong lĩnh vực năng lượng, Sân bay Tocumen và Công ty Đường cao tốc Quốc gia (ENA) là các DNNN trong lĩnh vực giao thông vận tải. Phân bổ tài chính và thu nhập từ các DNNN được công khai trên [Công báo điện tử](#) chính thức. Doanh nghiệp có thể tham khảo trang web về [SOE](#).

- **Chương trình tư nhân hóa**

Luật khung về tư nhân hóa của Panama không phân biệt giữa sự tham gia của nhà đầu tư nước ngoài và trong nước vào quá trình tư nhân hóa trong tương lai. Luật yêu cầu sàng lọc trước các nhà đầu tư hoặc nhà thầu tiềm năng trong một số trường hợp nhất định để thiết lập năng lực kỹ thuật, nhưng quốc tịch và sự tham gia của người Panama không phải là tiêu chí. Chính phủ Panama đã tiến hành một loạt quá trình tư nhân hóa vào giữa những năm 1990, bao gồm hầu hết hoạt động sản xuất và phân phối điện, các cảng và lĩnh vực viễn thông của đất nước. Hiện tại không có kế hoạch tư nhân hóa cho bất kỳ doanh nghiệp nhà nước lớn nào.

Hành vi kinh doanh có trách nhiệm

Panama duy trì nghiêm ngặt luật pháp trong nước liên quan đến quyền lao động, việc làm và bảo vệ môi trường. Mặc dù việc thực thi các luật này không phải lúc nào cũng nghiêm ngặt, nhưng các dự án xây dựng lớn bắt buộc phải hoàn thành các đánh giá về môi trường, đảm bảo các biện pháp bảo vệ người lao động và tuân thủ các tiêu chuẩn của chính phủ về quản lý môi trường.

Chương trình ILO “Ứng xử có trách nhiệm trong kinh doanh ở Mỹ Latinh và Caribe” đang hoạt động ở Panama và đã hợp tác với Hội đồng Doanh nghiệp Tư nhân Quốc gia (CoNEP) để tổ chức các sự kiện về bình đẳng giới. Panama chưa có Kế hoạch hành động quốc gia về kinh doanh và nhân quyền.

Vào tháng 2 năm 2012, Panama đã thông qua ISO 26000 để hướng dẫn các doanh nghiệp

phát triển nền tảng trách nhiệm xã hội của doanh nghiệp (CSR). Ngoài ra, các nhóm kinh doanh, bao gồm Hiệp hội các nhà điều hành doanh nghiệp Panama (APEDE), đang tích cực khuyến khích và khen thưởng các hoạt động CSR tốt.

Panama có hai mặt hàng nằm trong “Danh sách Hàng hóa sản xuất do Lao động Trẻ em hoặc Lao động Cường bức” của Bộ Lao động Hoa Kỳ (DOL) là dừa và cà phê. DOL đã loại mía khỏi danh sách vào năm 2019. Lao động trẻ em cũng phổ biến ở những người bán hàng rong và trong các công việc phi chính thức khác.

Đã có một số tranh chấp về việc tái định cư của người dân bản địa để nhường chỗ cho các dự án thủy điện, chẳng hạn như tại Barro Blanco và Bocas del Toro. Chính phủ làm trung gian hòa giải trong những trường hợp như vậy để đảm bảo rằng các công ty tư nhân tuân thủ các điều khoản của thỏa thuận tái định cư.

Bất chấp những hạn chế về nguồn nhân lực, Panama thực thi luật lao động và luật môi trường hiệu quả so với khu vực và tiến hành kiểm tra một cách có phương pháp và công bằng. Panama khuyến khích tuân thủ Hướng dẫn thẩm định của OECD về Chuỗi cung ứng khoáng sản có trách nhiệm từ các khu vực có nguy cơ cao và bị ảnh hưởng bởi xung đột, đồng thời hỗ trợ Quy trình Kimberley. Panama không phải là nhà tài trợ của chính phủ cho Sáng kiến Minh bạch trong Công nghiệp Khai thác (EITI) hoặc Nguyên tắc Tự nguyện về An ninh và Nhân quyền.

Hội đồng Quốc gia về Tổ chức Người lao động (CONATO) và Liên đoàn Thống nhất Công đoàn Quốc gia (CONUSI) là những tổ chức lao động tích cực nhất ủng hộ quyền của người lao động trong khu vực tư nhân. Các tổ chức này thích tiếp cận và đối thoại với những người ra quyết định quan trọng. CONATO hiện đang tham gia vào một cuộc đối thoại toàn quốc để bảo vệ sự bền vững của quỹ hưu trí cho người lao động. CONUSI tập trung vào quyền lao động trong lĩnh vực xây dựng.

Panama là một bên ký kết Tài liệu Montreux về các công ty an ninh và quân sự tư nhân. Panama tuân theo các tiêu chuẩn do Tổ chức Tiêu chuẩn Quốc tế (ISO) đặt ra và chứng nhận các công ty bảo mật về quản lý chất lượng và các nguyên tắc bảo mật phù hợp với tiêu chuẩn ISO.

• Vấn đề khí hậu

Panama đã phê chuẩn Công ước khung của Liên hợp quốc về biến đổi khí hậu (UNFCCC) thông qua Luật 10 ngày 12 tháng 4 năm 1995. Luật 8 ngày 25 tháng 3 năm 2015, bao gồm mục biến đổi khí hậu và các chương về giảm thiểu và thích ứng. Nghị

định hành pháp 36 ngày 28 tháng 5 năm 2018 thành lập Bộ Môi trường, bao gồm Tổng cục Biến đổi khí hậu, theo Luật 41 ngày 1 tháng 7 năm 1998, Luật chung về Môi trường. Chính phủ dựa vào Quỹ Môi trường Xanh, được thành lập trong khuôn khổ UNFCCC, để tài trợ cho các chương trình và dự án giảm thiểu và thích ứng, do khu vực công và khu vực tư nhân ban hành.

Chính sách biến đổi khí hậu quốc gia (PNCC), được phê duyệt thông qua Nghị định hành pháp số 35 ngày 26 tháng 2 năm 2007, thiết lập khuôn khổ cho tất cả các đơn vị tìm cách đóng góp vào việc ổn định khí nhà kính, thúc đẩy các biện pháp thích ứng và đảm bảo phát triển bền vững.

Kể từ khi PNCC được phê duyệt, Bộ Môi trường đã đề xuất dự án cập nhật PNCC và xây dựng Luật khung về biến đổi khí hậu. Dự án PNCC nhằm tác động đến chương trình nghị sự về khí hậu quốc gia bằng cách cải tổ chính sách công hiện tại để cập nhật phù hợp với các cam kết quốc tế đã xuất hiện từ năm 2007 và các hành động quốc gia hiện tại với thời hạn tuân thủ đến năm 2050. Dự án nhằm mục đích:

- + Cập nhật Chính sách quốc gia về biến đổi khí hậu của Panama đến năm 2050 (PNCC2050), kế hoạch hành động và xây dựng bộ chỉ số giám sát và đánh giá.
- + Xây dựng dự thảo Luật khung về biến đổi khí hậu (LMCC) thông qua quá trình tham gia và đồng thuận của người dân.

Panama đã đưa ra ba Thông báo Quốc gia vào năm 2000, 2011 và 2019; báo cáo cập nhật hai năm một lần vào năm 2019; Đóng góp do quốc gia tự quyết định (NDC) đầu tiên vào năm 2016 và bản cập nhật cho Đóng góp đầu tiên do quốc gia tự quyết định (CDN1) vào năm 2020. Đóng góp do quốc gia tự quyết định (NDC) được nâng cao của Panama phù hợp với Thỏa thuận Paris 2030 nhằm hạn chế sự nóng lên ở mức 1,5⁰C và duy trì lượng phát thải khí nhà kính ở mức âm hoặc bằng 0 cho đến năm 2050.

Tổng thống Panama Laurentino Cortizo đã tuyên bố tại hội nghị về biến đổi khí hậu của Liên Hợp Quốc (COP26) vào tháng 11 năm 2021 rằng Panama là một trong ba quốc gia duy nhất trên thế giới có lượng khí thải “cacbon âm”, cùng với Bhutan và Suriname. Năm 2021, Panama bắt đầu chương trình “Giảm dấu chân doanh nghiệp của bạn” (Corporate RTH), đây là chương trình tự nguyện đầu tiên của nhà nước nhằm quản lý dấu chân carbon và dấu chân nước ở cấp tổ chức trong nước. Chương trình này thiết lập một quy trình tiêu chuẩn hóa để xác định, tính toán, báo cáo và xác minh lượng khí thải carbon và nước trong giới hạn hoạt động của các tổ chức công cộng, tư nhân và xã hội

dân sự được thành lập hợp pháp trên lãnh thổ quốc gia.

Chiến lược quốc gia về biến đổi khí hậu của Panama nhằm thúc đẩy và tăng cường sử dụng năng lượng tái tạo, bảo vệ các vùng ven biển, tạo việc làm xanh, tích hợp mạng lưới giao thông, thiết kế thị trường carbon, quản lý khí thải nhà kính, tăng cường khả năng thích ứng và đóng góp vào phúc lợi xã hội của tất cả người dân Panama. Bộ Môi trường đang xây dựng lộ trình thực hiện các cam kết về biến đổi khí hậu được trình bày trong năm 2021.

Tham nhũng

1. Báo cáo tham nhũng

Tham nhũng là một trong những thách thức quan trọng nhất của Panama. Panama xếp hạng 105 trong số 180 quốc gia trong Chỉ số Nhận thức Tham nhũng (CPI) của Tổ chức Minh bạch Quốc tế năm 2021. Những vi phạm mua sắm nổi tiếng bị cáo buộc vào năm 2020, bao gồm một số vi phạm liên quan đến ứng phó với đại dịch, đã góp phần khiến công chúng hoài nghi về tính minh bạch của chính phủ. Các nhà đầu tư nước ngoài cáo buộc rằng tham nhũng hiện diện trong khu vực tư nhân và ở tất cả các cấp của chính phủ Panama. Người quản lý mua hàng và các doanh nghiệp xuất nhập khẩu đã được biết là tính phí quá mức hoặc cắt giảm tỷ lệ % trong đơn đặt hàng, trong khi các thẩm phán, thị trưởng, đại biểu Quốc hội và đại diện địa phương được cho là đã chấp nhận các khoản thanh toán để tạo điều kiện thuận lợi cho việc sang tên đất đai và các phán quyết có lợi của tòa án. Đạo luật chống tham nhũng ở nước ngoài (FCPA) ngăn cấm các công ty nước ngoài tham gia hối lộ hoặc các hoạt động tương tự khác và các công ty nước ngoài xem xét cẩn thận mức độ tham nhũng trước khi đầu tư hoặc đấu thầu các hợp đồng của chính phủ.

Quy trình xin giấy phép và chức danh có thể không rõ ràng và các công chức được yêu cầu thanh toán ở mỗi bước của quy trình phê duyệt. Quá trình cấp giấy chứng nhận quyền sở hữu đất đai đã gây rắc rối cho nhiều công ty nước ngoài, một số công ty đã phải đợi hàng chục năm để các vụ việc được giải quyết. Các nhà đầu tư nước ngoài ở Panama cũng phàn nàn về sự thiếu minh bạch trong hoạt động mua sắm của chính phủ. Các tham số của đấu thầu của chính phủ thường thay đổi trong quá trình đấu thầu, tạo ra sự nhầm lẫn và nhận thức rằng chính phủ điều chỉnh đấu thầu cho các công ty cụ thể. Panama đã thông qua Luật 153 vào ngày 8 tháng 5 năm 2020 để hiện đại hóa hệ thống mua sắm công và giải quyết một số vấn đề này.

Chính phủ Panama thiếu sự kiểm tra và cân bằng hệ thống mạnh mẽ để khuyến khích trách nhiệm giải trình. Mọi công dân đều bị ràng buộc bởi luật chống tham nhũng; tuy nhiên, theo luật Panama, chỉ Quốc hội mới có thể khởi xướng các cuộc điều tra tham nhũng đối với các thẩm phán của Tòa án Tối cao và chỉ Tòa án Tối cao mới có thể khởi xướng các cuộc điều tra đối với các thành viên của Quốc hội, điều này đã dẫn đến các cáo buộc về “hiệp ước không xâm phạm” trên thực tế giữa các chi nhánh. Một thành phần quan trọng khác của ngành tư pháp, Bộ Công (Sở Tư pháp) và Cơ quan Tư pháp (Nhánh Tư pháp), đã phải vật lộn với tính nhạy cảm lịch sử trước ảnh hưởng chính trị. Panama có sẵn các cơ chế chống tham nhũng, bao gồm các chương trình bảo vệ người tố cáo và nhân chứng cũng như các quy định về xung đột lợi ích. Tuy nhiên, công chúng cho rằng luật chống tham nhũng còn yếu và không được áp dụng nghiêm ngặt, các cơ quan thực thi pháp luật của chính phủ và tòa án không hiệu quả trong việc truy tố những người bị cáo buộc tham nhũng. Việc thiếu một nền công vụ chuyên nghiệp hóa mạnh mẽ trong khu vực công của Panama cũng đã cản trở sự thay đổi mang tính hệ thống. Cuộc chiến chống tham nhũng bị cản trở bởi việc chính phủ từ chối dỡ bỏ các luật phi báng và khinh thường thời độc tài của Panama, vốn có thể được sử dụng để trừng phạt những người tố cáo. Các hành vi tham nhũng hiếm khi bị truy tố và thủ phạm hầu như không bao giờ bị bỏ tù.

Dưới thời Tổng thống Cortizo, Panama đã thực hiện một số biện pháp cải thiện môi trường kinh doanh và khuyến khích sự minh bạch, bao gồm luật hợp tác công tư (APP) được thông qua vào tháng 9 năm 2019 bao gồm các dự án xây dựng, bảo trì và vận hành trị giá hơn 10 triệu USD. Luật này được thiết kế để thực hiện kiểm tra, cân bằng và loại bỏ sự tùy tiện trong hợp đồng, một bước tích cực sẽ tăng tính minh bạch và tạo sân chơi bình đẳng cho các nhà đầu tư. Ngoài ra, luật mua sắm công được thông qua vào tháng 5 năm 2020 nhằm mục đích cải thiện quy trình đấu thầu để không có trường hợp đấu thầu nào được “đặt hàng”.

Panama đã phê chuẩn Công ước chống tham nhũng của Liên hợp quốc vào năm 2005 và Công ước liên châu Mỹ về chống tham nhũng của Tổ chức các quốc gia châu Mỹ vào năm 1998. Tuy nhiên, có ý kiến cho rằng Panama nên thực hiện cả hai công ước một cách hiệu quả hơn.

2. Nguồn báo cáo tham nhũng

Cơ quan Minh bạch và Tiếp cận Thông tin Quốc gia (ANTAI)

- **Elsa Fernández Aguilar**

Giám đốc Quốc gia

Địa chỉ: Ave. del Prado, Edificio 713, Balboa, Ancon, Panama, República de Panama

Điện thoại: (507) 527 9270

Email: efernandez@antai.gob.pa

Website: www.antai.gob.pa

- **Olga de Obaldia**

Giám đốc Điều hành

Quỹ Phát triển và Tự do Công dân (*Fundacion Para el Desarrollo y Libertad Ciudadana (Panama's TI Chapter)*)

Địa chỉ: Urbanización Nuevo Paitilla. Calle 59E. Dúplex N° 25. Ciudad de Panama

Điện thoại: (507) 2234120

Email: odeobaldia@libertadciudadana.org

Website: <https://www.libertadciudadana.org/>

An ninh chính trị

Panama là một nền dân chủ hòa bình và ổn định. Trong một số trường hợp hiếm hoi, các cuộc biểu tình quy mô lớn có thể biến thành bạo lực và làm gián đoạn hoạt động thương mại ở các khu vực bị ảnh hưởng. Các dự án khai thác mỏ và năng lượng là những vấn đề nhạy cảm, đặc biệt là những dự án liên quan đến phát triển ở các khu vực bản địa được chỉ định gọi là các khu tự quản. Một công ty nước ngoài đã báo cáo không chỉ các cuộc biểu tình và cản trở việc tiếp cận một trong các cơ sở của mình, mà còn cả các hành vi phá hoại gây thiệt hại đối với tài sản của công ty. Tình trạng bất ổn có liên quan đến những bất đồng về bồi thường cho các thành viên cộng đồng bị ảnh hưởng. Chính phủ đã cố gắng giải quyết tranh chấp nhưng không thành công hoàn toàn.

Vào tháng 5 năm 2019, Panama đã tổ chức các cuộc bầu cử quốc gia mà các nhà quan sát quốc tế nhất trí là tự do và công bằng. Quá trình chuyển đổi sang chính phủ mới diễn ra suôn sẻ. Hiến pháp Panama quy định quyền hội họp ôn hòa và chính phủ tôn trọng quyền này. Không cần sự cho phép đối với việc lắp ráp ngoài trời, mặc dù cần phải thông báo trước mục đích cho cơ quan chức năng. Các hiệp hội, nhóm sinh viên, hiệp hội nhân viên, quan chức được bầu và các nhóm không liên kết thường cố gắng cản trở giao thông và làm gián đoạn thương mại để buộc chính phủ hoặc doanh nghiệp tư nhân đồng ý với yêu cầu của họ.

Các vụ giết người ở Panama đã tăng 11% vào năm 2021, lên 554 vụ, nhiều hơn 57 vụ so với số vụ được ghi nhận vào năm 2020. Xung đột giữa các băng nhóm đối thủ và tranh giành địa bàn trong buôn bán ma túy đã góp phần đáng kể vào sự gia tăng tỷ lệ vụ giết người vào năm 2021. Chính quyền Panama đánh giá rằng 70% các vụ giết người trong nước có liên quan đến tội phạm có tổ chức, đặc biệt là buôn bán ma túy xuyên quốc gia và các băng đảng. Tỷ lệ giết người năm 2021 là 12,95 trên 100.000 người vẫn thuộc hàng thấp nhất ở Trung Mỹ, nhưng phù hợp với xu hướng tăng kể từ năm 2019 so với cùng kỳ năm ngoái.

Chính sách và Thực thi Lao động

Theo các cuộc khảo sát chính thức được thực hiện vào tháng 10 năm 2021, tỷ lệ thất nghiệp ở Panama được cải thiện đáng kể, nhưng mức độ phi chính thức và quy mô dân số hoạt động kinh tế (EAP) ngày càng tồi tệ. Ít người tìm việc làm hơn. Tính đến tháng 10 năm 2021, tỷ lệ thất nghiệp ở mức 11,3% và tỷ lệ phi chính thức ở mức 47,6%, trong khi dân số hoạt động kinh tế đã giảm 66,5%, theo khảo sát thị trường lao động (EML) do Viện Thống kê và Điều tra Quốc gia (INEC) thực hiện.

Thiếu lao động có kỹ năng về kế toán, công nghệ thông tin và chuyên ngành xây dựng, và số lượng lao động nói tiếng Anh rất ít. Panama chi khoảng 13% ngân sách, tương đương 3% GDP, cho giáo dục. Mặc dù Panama có một trong những mức lương tối thiểu cao nhất ở bán cầu, nhưng Báo cáo năng lực cạnh tranh toàn cầu của Diễn đàn kinh tế thế giới 2018 - 2019 đã xếp hạng Panama ở vị trí 89 trong số 141 quốc gia về kỹ năng của sinh viên tốt nghiệp đại học.

Bộ luật lao động của chính phủ vẫn còn rất hạn chế. Bộ luật Lao động Panama, Chương 1, Điều 17, quy định rằng lao động nước ngoài chỉ có thể chiếm 10% lực lượng lao động của công ty hoặc tối đa 15% nếu những nhân viên đó có kỹ năng chuyên môn. Theo luật, các doanh nghiệp chỉ có thể vượt quá giới hạn này trong một khoảng thời gian xác định và được sự chấp thuận trước của Bộ Lao động.

Một số lĩnh vực, bao gồm Cơ quan Quản lý Kênh đào Panama, Khu vực Tự do Colon và các khu chế xuất/trung tâm cuộc gọi, được bảo vệ bởi các chế độ lao động riêng. Người sử dụng lao động bên ngoài các khu vực này, chẳng hạn như những người trong lĩnh vực du lịch, đã kêu gọi linh hoạt hơn, chấm dứt hợp đồng lao động dễ dàng hơn và loại bỏ nhiều hạn chế đối với việc trả lương dựa trên năng suất. Chính phủ Panama đã ban hành các miễn trừ đối với các quy định trên cơ sở đặc biệt để giải quyết nhu cầu của

người sử dụng lao động, nhưng không có tiêu chuẩn nhất quán để đạt được các miễn trừ đó.

Luật cho phép người lao động trong khu vực tư nhân thành lập và tham gia các công đoàn độc lập, thương lượng tập thể và tiến hành đình công. Nhân viên khu vực công có thể tổ chức thành lập hiệp hội nghề nghiệp để thương lượng tập thể thay mặt cho các thành viên của mình, mặc dù các tổ chức công không có nghĩa vụ pháp lý phải thương lượng với hiệp hội. Thành viên của cảnh sát quốc gia là những người lao động duy nhất bị cấm thành lập hiệp hội nghề nghiệp. Luật nghiêm cấm phân biệt đối xử chống công đoàn và yêu cầu sắp xếp lại cho người lao động bị chấm dứt hoạt động công đoàn, nhưng không cung cấp cơ chế đầy đủ để thực thi quyền này.

Hội đồng Kháng cáo và Hòa giải của Bộ Lao động có thẩm quyền giải quyết một số bất đồng lao động, chẳng hạn như tranh chấp công đoàn nội bộ, thực thi mức lương tối thiểu và một số vấn đề sa thải. Luật này cho phép phân xử bằng sự đồng ý của cả hai bên, theo yêu cầu của nhân viên hoặc bộ và trong trường hợp tranh chấp tập thể trong một cơ sở công ích tư nhân. Luật cho phép một trong hai bên kháng cáo nếu trọng tài được ủy quyền tranh chấp tập thể trong công ty dịch vụ công. Hội đồng Kháng cáo và Hòa giải có thẩm quyền độc quyền đối với các tranh chấp liên quan đến nhân viên giúp việc gia đình, một số vấn đề sa thải và yêu cầu bồi thường ít hơn 1.500 USD.

Ban Hòa giải nghe và giải quyết các khiếu nại của người lao động trong khu vực công. Hội đồng gửi các khiếu nại mà họ không giải quyết được tới hội đồng trọng tài, bao gồm đại diện của người sử dụng lao động, hiệp hội nghề nghiệp và thành viên thứ ba được chọn bởi hai người đầu tiên. Nếu tranh chấp không thể được giải quyết, thì khiếu nại sẽ được chuyển đến một tòa án trực thuộc Hội đồng. Tuy nhiên, các nhà quan sát đã lưu ý rằng Bộ vẫn chưa chỉ định các thẩm phán của tòa án. Hệ thống thay thế cho Hội đồng là hệ thống tòa án dân sự.

Panama không có hệ thống bảo hiểm thất nghiệp. Thay vào đó, người lao động nhận được khoản thanh toán thôi việc lớn từ người sử dụng lao động khi chấm dứt hợp đồng. Trong đại dịch COVID-19, người sử dụng lao động được phép cho người lao động nghỉ phép lâu hơn mức cho phép thông thường mà không phải trả trợ cấp thôi việc. Luật 201 ngày 25 tháng 02 năm 2021 cho phép người sử dụng lao động thiết lập các biện pháp tạm thời để duy trì việc làm và bình thường hóa quan hệ lao động bằng cách kéo dài thời gian cho người lao động nghỉ phép đến cuối năm 2021, do thiếu nguồn lực để thuê lại

người lao động hoặc trả tiền trợ cấp thôi việc cho người lao động. Báo chí đưa tin cho thấy các công ty này vẫn chưa phục hồi sau cuộc khủng hoảng kinh tế liên quan đến đại dịch.

Bảo hiểm đầu tư hoặc Chương trình phát triển tài chính

Việc Ngân hàng Thế giới hạ cấp Panama xuống phân loại thu nhập trung bình cao vào tháng 7 năm 2021 sau khi GDP giảm 18% vào năm 2020 đã mở ra cơ hội cho các cơ hội hỗ trợ phát triển. Panama có 09 dự án đang hoạt động theo [DFC](#) với tổng trị giá 283 triệu USD trong các lĩnh vực tài chính, năng lượng và bất động sản. Panama là thành viên của Cơ quan bảo lãnh đầu tư đa phương (MIGA) từ năm 1996.

Thống kê đầu tư trực tiếp nước ngoài

1. Số liệu FDI

Panama là quốc gia nhận được nhiều vốn FDI nhất ở Trung Mỹ. Theo Báo cáo Đầu tư Thế giới 2022 của UNCTAD, dòng vốn FDI năm 2021 ghi nhận mức tăng trưởng 203%, đạt 1.844 triệu USD (so với mức 607 triệu USD năm 2020 - mức thấp nhất trong gần 2 thập kỷ do tác động của khủng hoảng kinh tế bởi đại dịch Covid-19). Để chống lại ảnh hưởng của đại dịch đối với nền kinh tế, chính phủ đã khởi động một số dự án xây dựng cơ sở hạ tầng (chủ yếu là đường cao tốc, đường sắt và cầu) và phê duyệt một kế hoạch khuyến khích đầu tư mới, chủ yếu dưới hình thức ưu đãi thuế, nhằm vào các công ty đa quốc gia tiến hành hoạt động từ Panama và cung cấp dịch vụ sản xuất. Hơn nữa, năm 2021 được đánh dấu bằng sự phục hồi trong hoạt động M&A, với các thương vụ mua lại đáng chú ý trong lĩnh vực viễn thông, bán lẻ, kho bãi, hậu cần và phân phối - bao gồm cả việc Emergent Cold Latin America mua lại Galores Group và mua lại các hoạt động của Panamanian, América Movil của Liberty Mỹ Latinh. Các đối tác FDI chính của Panama là Hoa Kỳ, Colombia, Canada, Anh và Thụy Sĩ. Có nhiều lĩnh vực ở Panama để đầu tư, đặc biệt là xây dựng, dịch vụ tài chính và kinh doanh, đại lý phân phối, bất động sản, công ty phát triển và bán phần mềm, doanh nghiệp bán buôn và bán lẻ, dịch vụ xuất nhập khẩu trong các khu vực tự do. Đến nay, hai lĩnh vực có mức FDI cao nhất là thương mại bán buôn và bán lẻ, hoạt động tài chính và bảo hiểm.

Panama được hưởng các quyền tự do quan trọng về tài chính và đầu tư: hoạt động thương mại nói chung tuân theo các quy tắc minh bạch. Ngoài ra, thuế suất đối với các hộ gia đình và doanh nghiệp ở mức vừa phải và có nhiều lợi thế về thuế và nghĩa vụ tại Khu vực Tự do Colón (CFZ). Vị trí địa lý chiến lược của Panama, nền kinh tế định hướng

bằng đồng USD và chuyên môn hóa nền kinh tế trong các lĩnh vực chiến lược (ngân hàng và giao thông hàng hải) đều là những yếu tố thu hút FDI. Panama cũng có cơ sở hạ tầng hiện đại, chính trị ổn định và các lĩnh vực bất động sản, du lịch và ngân hàng rất phát triển. Tuy nhiên, Panama vẫn phải đối mặt với mức độ tham nhũng cao - đặc biệt là trong khu vực công - hệ thống tư pháp chậm chạp và phải chịu các tình huống kinh tế và chính trị của các nước láng giềng. Tuy nhiên, chính phủ tích cực khuyến khích FDI và không phân biệt về mặt pháp lý giữa các công ty trong nước và nước ngoài. Ngoài ra, Panama cũng khuyến khích các công ty đa quốc gia mở trụ sở khu vực tại Panama, thông qua nhiều ưu đãi về thuế. Hơn nữa, để thúc đẩy FDI trong nước, chính phủ gần đây đã thành lập ProPanamá, Cơ quan Xúc tiến Đầu tư và Xuất khẩu mới. Panama được biết đến là một trung tâm dành cho người tiêu dùng Mỹ Latinh đang tìm kiếm giá cả cạnh tranh đối với hàng hóa và dịch vụ. Lĩnh vực tài chính và bảo hiểm luôn là lĩnh vực rất hấp dẫn về đầu tư. Có được điều này là do chất lượng và uy tín của ngành tài chính ngân hàng. Ngoài ra, Panama có một hệ thống thuế rất hấp dẫn, mang lại lợi thế rõ ràng trong việc thu hút đầu tư nước ngoài. Trong số các khoản đầu tư lớn mà Panama đã ghi nhận trong những năm gần đây là việc Tập đoàn Colombia Grupo Aval Acciones y Valores SA mua lại Tập đoàn tài chính Multibank vào năm 2020.

Top 5 dòng vốn đầu tư vào năm 2020 (Đvt: triệu USD)		
Tổng	57,930	100%
Hoa Kỳ	11,291	19.5%
Colombia	9,764	16.8%
Barbados	6,537	11.2%
Thụy Sĩ	3,417	6.8%
Anh	2,708	4.6%

Đầu tư trực tiếp nước ngoài

	2019	2020	2021
Dòng vốn FDI đầu tư vào (triệu USD)	4.063	607	1.844
FDI được tích lũy (triệu USD)	57.374	57.981	59.825
Số đầu tư mới	31	23	14
Giá trị đầu tư mới (triệu USD)	1.689	1.296	209

Nguồn: UNCTAD

So sánh quốc gia về bảo vệ nhà đầu tư

	Panama	Latin America & Caribbean	Hoa Kỳ	Đức
Chỉ số minh bạch trong giao dịch	4,0	4,1	7,0	5,0
Chỉ số trách nhiệm quản lý	4,0	5,2	9,0	5,0
Chỉ số quyền lực của cổ đông	8,0	6,7	9,0	5,0

Nguồn: *Doing Business*

2. Tại sao chọn Panama là điểm đến đầu tư

Panama có nền kinh tế mạnh và đang phát triển, với vị thế là trung tâm hậu cần đẳng cấp thế giới và có khung pháp lý thân thiện với doanh nghiệp khiến Panama trở thành điểm đến được lựa chọn cho đầu tư nước ngoài. Liên tục được công nhận là một trong những nền kinh tế cạnh tranh nhất trong khu vực, Panama mang đến một nền tảng ổn định để doanh nghiệp kinh doanh với châu Mỹ.

- Trụ sở chính và Dịch vụ;
- Logistics đa phương thức;
- Sản xuất nhẹ;
- Năng lượng tái tạo;
- Du lịch;
- Phát triển cơ sở hạ tầng.

2.1. Điểm mạnh

Nền kinh tế của Panama thu hút FDI và thế mạnh chính là:

- Chính trị ổn định vững mạnh;
- Nền kinh tế năng động: ước tính tăng trưởng 4% năm 2021, lạm phát được kiểm soát 1,5% năm 2020 (IMF) và đồng tiền ổn định (ngang giá USD);
- Giảm các loại thuế, gồm thuế GTGT (IVA) về 0% trong lĩnh vực bất động sản;
- Cơ sở tín dụng: tín dụng thế chấp lên đến 30 năm; hỗ trợ vay lên đến 80% giá trị tài sản;
- Lĩnh vực bất động sản và du lịch phát triển vượt bậc;
- Dễ dàng mang lại các dự án du lịch, bao gồm miễn thuế;
- Dễ hình thành các ngành sản xuất công nghiệp;
- Là trung tâm thương mại quốc tế của khu vực bao gồm các khu vực tự do (trong đó

có khu vực tự do Colón, nền tảng xuất nhập khẩu thứ 2 thế giới) và cơ sở hạ tầng hiện đại với kênh đào Panama;

- Ngành tài chính ngân hàng tốt, FDI ổn định và hấp dẫn.

2.2. Điểm yếu

Nền kinh tế của Panama có một số trở ngại đối với việc thu hút FDI, bao gồm:

- Tình hình kinh tế và chính trị của Bắc và Nam Mỹ nhạy cảm;
- Bất cập về quyền tài sản;
- Tỷ lệ áp dụng luật dưới mức trung bình của khu vực;
- Rủi ro tham nhũng và bảo trợ cao, đặc biệt là trong khu vực công;
- Hệ thống tư pháp trì trệ;
- Giáo dục và đào tạo nghề hạn chế;
- Bất bình đẳng thu nhập nghiêm trọng giữa các khu vực có thể tạo ra căng thẳng xã hội và chính trị;
- Thị trường lao động phi chính thức.

2.3. Các biện pháp khuyến khích hoặc hạn chế FDI của chính phủ

Chính phủ Panama và môi trường kinh doanh tích cực khuyến khích đầu tư trực tiếp nước ngoài. Luật pháp không tạo ra bất kỳ sự khác biệt nào giữa các công ty trong nước và nước ngoài. Năm 1998, chính phủ ban hành luật ổn định đầu tư, đảm bảo các nhà đầu tư nước ngoài đầu tư ít nhất 2 triệu USD vào Panama được đối xử bình đẳng theo luật chứ không phải bởi các đối thủ cạnh tranh trong nước. Theo [luật số 41](#) năm 2007, Panama đã khuyến khích các công ty đa quốc gia mở trụ sở khu vực trên lãnh thổ của Panama thông qua nhiều ưu đãi thuế khác nhau.

40% sản phẩm nhập khẩu được hưởng thuế hải quan theo giá trị gia tăng là 4%, chỉ 23% sản phẩm phải chịu mức thuế cao hơn 15% và Panama miễn trừ cho một số hàng hóa vốn công nghệ cao và một số sản phẩm công nghệ thông tin.

Panama cũng đã thông qua luật liên quan đến các khu thương mại tự do chung hoặc chuyên biệt (chiếm 2% kim ngạch xuất khẩu). Panama có Khu thương mại tự do Colon, Đặc khu kinh tế Panama Pacifico và 16 "khu tự do" khác (11 đang hoạt động và 5 đang phát triển). Ví dụ, các công ty nằm trong khu thương mại tự do Colón được hưởng lợi từ việc miễn thuế nhập khẩu, tái xuất khẩu và sản xuất sản phẩm.

3. Cơ hội đầu tư tại Panama

3.1. Thủ tục liên quan đến đầu tư nước ngoài

- **Quyền tự do thành lập:** Được đảm bảo
- **Mua cổ phần**

Đa số nắm giữ lợi nhuận trên vốn của một công ty ở Panama là hợp pháp. Tuy nhiên, tất cả các nhà đầu tư nước ngoài phải xin giấy phép lao động từ Bộ Lao động.

- **Nghĩa vụ kê khai**

[Cơ quan xúc tiến đầu tư nước ngoài](#) của Panama cho phép một người được thông báo về các ủy quyền cần thiết để thành lập.

- **Tổ chức có thẩm quyền Công bố:** [Phòng Thương mại Panama](#) (tiếng Tây Ban Nha).

- **Yêu cầu cho phép cụ thể**

Một số điều kiện nhập khẩu (ví dụ: hàng nhập khẩu được miễn thuế hải quan) hoặc một số hàng hóa nhất định cần có sự cho phép trước của các Bộ liên quan. Trong số các hàng hóa, các thủ tục sơ bộ đặc biệt liên quan đến thiết bị cho ngành công nghiệp dầu mỏ, thiết bị gia dụng, ô tô và tất nhiên là các sản phẩm dành cho con người mà người ta cần phải đăng ký khác, ngoài đăng ký vệ sinh.

3.2. Cơ hội đầu tư

- **Cơ quan hỗ trợ đầu tư:** [Doanh nghiệp Panama](#)
- **Đấu thầu, Dự án và Mua sắm công**
 - + Thông tin [Đấu thầu](#), Đấu thầu ở Panama
 - + Đấu thầu ở [Nam Mỹ](#)
 - + [Đấu thầu](#) & Dự án từ Panama
 - + [DgMarket](#), Tenders Worldwide
- **Các nguồn thông tin hữu ích khác:** [Invest in Panama & Offshore](#)

Chương 7: Đi lại

Văn hóa kinh doanh tại Panama

1. Ngôn ngữ

Ngôn ngữ chính thức của Panama là tiếng Tây Ban Nha nhưng tiếng Anh được sử dụng ở các thành phố lớn và các điểm du lịch.

2. Cử chỉ giao tiếp – Gặp gỡ và chào hỏi

Tập quán kinh doanh và phong tục ở Panama là sự pha trộn độc đáo giữa phong cách của Bắc Mỹ và phong cách Latinh truyền thống. Các tập đoàn nước ngoài hoạt động tại Panama rất cần định hình phong cách và cách thức kinh doanh.

Người Panama có xu hướng thích giao tiếp trực tiếp bằng mắt hơn gián tiếp. Trong các cuộc trò chuyện, việc duy trì giao tiếp bằng mắt là phổ biến.

Người Panama cảm thấy thoải mái khi đứng cách nhau một cánh tay trong khi nói chuyện. Có rất ít hoặc không có sự đụng chạm nhau khi trò chuyện.

Ở Panama, theo truyền thống, mọi người sẽ chào hỏi bằng cách nói “Buenas”.

Panama là một đất nước rất thân thiện và mọi người chào nhau khi đi ngang qua ngay cả khi họ không biết nhau.

“Buenas Dias” (Chúc một ngày tốt lành) hoặc “Buenas Tardes” (Chào buổi tối) là những câu chào trang trọng mà người Panama sử dụng.

Bạn nên sử dụng câu “mucho gusto” khi gặp ai đó lần đầu tiên, điều này có nghĩa là 'rất vui được gặp bạn'.

Nam giới chào nhau bằng cách bắt tay và giao tiếp trực tiếp bằng mắt. Trong lần gặp đầu tiên, một cái bắt tay là đủ và đôi khi được kết hợp với những cái chạm nhẹ vào cánh tay và/hoặc khuỷu tay.

Đối với nữ giới, họ thường ôm nhau khi chào hỏi hoặc bắt tay. Bạn bè và những người thân thiết thường hôn má nhau một lần. Điều này cũng áp dụng khi cả 2 người phụ nữ đều biết hoặc không biết nhau.

Khi nam giới và nữ giới chào nhau, họ thường bắt tay. Bạn bè, gia đình và những người thân quen thường hôn nhẹ lên má.

Bắt tay là tiêu chuẩn khi mọi người gặp nhau. Không nên nắm quá chặt khi bắt tay. Luôn bắt tay với mọi người trong phòng và bắt đầu từ người có vai vế cao nhất.

3. Phong cách giao tiếp và đàm phán

Thường có một số cuộc nói chuyện nhỏ trước khi bắt tay vào công việc. Tốt nhất là hãy

để chủ nhà của bạn bắt đầu cuộc thảo luận kinh doanh.

Các chủ đề phù hợp cho cuộc trò chuyện gồm: văn hóa địa phương, gia đình, thể thao. Việc thành lập một doanh nghiệp ở Panama có thể mất nhiều thời gian. Panama là một xã hội cởi mở. Tuy nhiên, Panama có một cộng đồng doanh nghiệp nhỏ, nơi tất cả các lợi ích giữa các đối thủ cạnh tranh trong thương mại phần nào đan xen với nhau. Cần thận trọng đặc biệt khi đưa ra nhận xét tiêu cực về một sản phẩm hoặc hoạt động cụ thể nào đó.

Panama là một cộng đồng kinh doanh dựa trên mối quan hệ. Người Panama thích giao dịch với những người họ tin tưởng, do đó cần một thời gian để phát triển những mối quan hệ này. Các giao dịch thường sẽ mất vài lần để chốt thỏa thuận. Các quyết định thường dựa trên sở thích cá nhân của người ra quyết định, đó là lý do rất quan trọng tại sao bạn nên dành thời gian để phát triển lòng tin và các mối quan hệ cá nhân. Doanh nghiệp thường có thứ bậc và người có thẩm quyền cao nhất (tổng giám đốc/chủ sở hữu trong trường hợp các công ty địa phương) sẽ đưa ra quyết định sau khi cân nhắc xem hoạt động đó sẽ ảnh hưởng đến Công ty như thế nào.

Để gây ấn tượng tốt nhất với đối tác Panama, hãy thể hiện bản thân có kiến thức và hiểu biết về doanh nghiệp của họ. Hãy cho đối tác người Panama biết rằng bạn là đối tác tiềm năng đáng để hợp tác.

Hầu hết các công ty Panama khá quen thuộc với việc kinh doanh với các công ty châu Âu và châu Á.

Người Panama không thích đối đầu, vì vậy những tín hiệu lạc quan có thể được đưa ra vì phép lịch sự nhiều hơn là thỏa thuận thực tế.

4. Quan điểm về thời gian

Người Panama có xu hướng chú trọng đến con người và các mối quan hệ hơn là tuân thủ nghiêm ngặt lịch trình đã định trong các tình huống xã hội.

Mặc dù hầu hết người Panama đều đúng thời gian đối với lịch trình xe buýt, xe lửa và máy bay, nhưng việc đến muộn khi dự tiệc hoặc sự kiện là điều khá phổ biến.

5. Trang phục

Trang phục công sở trang trọng là điển hình cho lĩnh vực tài chính, các cuộc họp cấp cao của chính phủ và một số cuộc họp kinh doanh xã hội. Trong hầu hết các trường hợp, trang phục công sở bình thường được chấp nhận (áo khoác và không cà vạt hoặc áo sơ mi và không cà vạt, nhưng trang phục đầu tiên là phổ biến nhất).

Các doanh nhân Panama mặc camisillas - một loại áo sơ mi hồ cổ nhẹ không gài trong. Quần jean và áo sơ mi chỉ phù hợp với trang phục thường ngày, không phải nơi công sở. Đối với nam giới: vest tối màu với áo sơ mi và cà vạt. Trang phục công sở có thể phù hợp ở một số vùng công nghiệp và nông thôn.

Đối với phụ nữ: vest công sở hoặc trang phục công sở và giày. Phụ nữ nên mặc váy và áo cánh.

6. Chức danh & Danh thiếp

Panama là một nơi rất thân thiện, nhưng cần phải trang trọng khi gặp gỡ khách hàng tiềm năng ở nơi công cộng, các chức danh, địa vị và thậm chí cả bằng cấp đều quan trọng. Khi nói chuyện với các Nghị sĩ, họ được gọi là "Ngài"; Tổng thống và các Bộ trưởng được gọi là "Quý Ngài", cùng với chức danh của họ. Khi nói chuyện với các quan chức chính phủ cấp thấp hơn, hoặc nếu bạn biết rằng người đó làm nghề gì cụ thể, thì bạn nên sử dụng chức danh của họ nếu có thể (Tiến sĩ, Kỹ sư, v.v...). Mặt khác, với vai trò cá nhân thì người Panama khá thân mật và danh xưng không quan trọng bằng những gì bạn đang trình bày. Danh xưng cũng rất quan trọng khi gặp gỡ các chuyên gia. Khi bạn được mời chuyển sang gọi bằng tên riêng, thì hãy gọi đàn ông là 'Don' (theo sau là họ) và 'Dona' đối với phụ nữ (theo sau là họ). Sử dụng Licenciado (nếu họ có bằng đại học).

Việc sử dụng danh thiếp phổ biến cũng như giao tiếp bằng WhatsApp. Hãy chuẩn bị sẵn sàng để nhận và phân phát danh thiếp trong lần gặp đầu tiên. Một mặt của danh thiếp nên được dịch sang tiếng Tây Ban Nha.

Không có nghi thức tiêu chuẩn nào để nhận danh thiếp, nhưng hãy tôn trọng bất kỳ danh thiếp nào bạn nhận được.

7. Tặng quà

Tặng quà không phải là phong tục ở Panama. Tuy nhiên, nếu bạn muốn tặng quà thì hãy cân nhắc mang một món quà có thương hiệu tặng cho các đối tác kinh doanh tiềm năng và một món gì đó từ đất nước của bạn, đồ thủ công, rượu hoặc sôcôla cho các đối tác.

Quà tặng không phải là một phần cốt lõi của môi trường kinh doanh, tuy nhiên điều này không có nghĩa việc tặng quà là hoàn toàn không có.

Quà tặng là một cách tốt để có được khởi đầu tốt đẹp cho một mối quan hệ hoặc để giữ cho mối quan hệ luôn nồng ấm.

Đừng tặng những món quà có thể mua dễ dàng ở Panama.

Tặng quà cho con cái của đối tác cũng là một điều tốt đẹp.

Cho mọi người biết họ có thể mở quà trước mặt bạn.

Trao đổi quà tặng là thích hợp trong các nhiệm vụ thương mại, sự kiện đặc biệt và các chuyên thăm cấp cao.

8. Tiền tip

Không bắt buộc phải tip khi ở Panama. Tuy nhiên, đó là một phần của văn hóa và mọi người thường rất vui khi được phục vụ tốt.

Nếu dịch vụ chỉ ở mức tiêu chuẩn (hoặc không đặc biệt tốt) thì bạn không cần phải đưa tiền tip.

Nhìn chung, phí dịch vụ không được bao gồm trong hóa đơn nhà hàng và mọi người có xu hướng tip một khoản tương đương 10% tổng giá trị hóa đơn. Cần nhắc làm tròn hóa đơn hoặc đưa ra tiền tip từ 3 – 5 USD.

Tiền tip chỉ được đưa cho tài xế taxi khi dịch vụ tốt.

Việc tip cho nhân viên phụ trách hành lý và nhân viên dọn phòng cũng là điều bình thường. Tip 2 USD/túi cho nhân viên phục vụ và 3 USD/đêm đối với nhân viên dọn phòng.

Quy định về thị thực Panama đối với người Việt Nam

Các loại visa Panama phổ biến:

- Visa du lịch: tham quan, kỳ nghỉ, du lịch.
- Visa công tác: công tác, thương mại, hội nghị, hội thảo.
- [Visa Digital Nomad](#): dành cho dân du mục kỹ thuật số.

Công dân Việt Nam nhập cảnh Panama với mục đích du lịch được miễn visa và thẻ du lịch – thời gian lưu trú 180 ngày, với điều kiện hộ chiếu Việt Nam còn hạn 6 tháng.

Tiền tệ

Đồng USD là đơn vị tiền tệ hợp pháp ở Panama. Thẻ tín dụng và thẻ ghi nợ được chấp nhận rộng rãi.

Viễn thông/ Điện tử

Panama có cơ sở hạ tầng viễn thông tốt, bao gồm cả việc truy cập internet băng thông rộng. Hầu hết các khách sạn cung cấp kết nối wifi miễn phí và gọi điện thoại trực tiếp cho hơn 150 quốc gia trên toàn thế giới. Dịch vụ điện thoại di động của Panama hoạt động bằng công nghệ GSM và khách du lịch có thể mua SIM trả trước cho điện thoại

GSM đã mở khóa tại nhiều cửa hàng bán lẻ, sân bay, v.v... Có 170 đài phát thanh và 5 đài truyền hình ở Panama. Dịch vụ truyền hình cáp và dịch vụ truyền hình vệ tinh đều được thiết lập tốt ở Panama. Dịch vụ điện tiêu chuẩn dưới 110 V, 60 Hz.

Vận tải

Panama có cơ sở vận chuyển hàng không tuyệt vời. Copa Airlines là hãng hàng không của Panama, có trụ sở tại Sân bay Quốc tế Tocumen kết nối Panama với các điểm đến trên khắp Châu Mỹ Latinh.

Xe buýt, taxi và các công ty chia sẻ chuyên đi (ví dụ: Uber) luôn có ở các khu vực thành thị. Giá taxi thấp và thường dao động từ 2 – 10 USD, tùy thuộc vào độ dài của chuyến đi. Dịch vụ taxi từ khách sạn thường đắt hơn, nhưng phương tiện ở trong tình trạng tốt hơn và thường an toàn hơn. Tắc nghẽn ở khu vực tàu điện ngầm của Thành phố Panama là một vấn đề đang gia tăng nhanh chóng, nhưng vì khu vực đô thị này tương đối nhỏ nên dịch vụ taxi thường là phương thức vận chuyển phù hợp nhưng lưu ý rằng taxi không có đồng hồ tính tiền và bạn nên đồng ý giá trước khi lên xe. Ngoài ra, taxi thường đón thêm người khác để kiếm thêm lợi nhuận. Bạn nên thỏa thuận với tài xế không đón người khác và không lên taxi đã có khách, vì điều này có thể tạo ra một tình huống nguy hiểm. Uber và các dịch vụ tương tự cũng có ở Panama và đang ngày càng phổ biến do giá cố định. Chính phủ Panama đã khánh thành tuyến đầu tiên của hệ thống tàu điện ngầm vào đầu năm 2014 và khai trương tuyến thứ hai vào tháng 4 năm 2019. Chính phủ đang thực hiện kế hoạch thành lập hệ thống vận chuyển tàu điện ngầm và xe buýt tích hợp đầy đủ để giải quyết tình trạng tắc nghẽn trong thành phố.

Việc vận chuyển từ Sân bay Quốc tế Tocumen vào Thành phố Panama có thể được thực hiện bằng dịch vụ xe hơi & tài xế/taxi được chỉ định đặc biệt với giá từ 30 - 40 USD tùy thuộc vào kích thước của xe. Những chiếc taxi này có thể được chia sẻ với những hành khách khác. Không có dịch vụ xe buýt tại sân bay nhưng có các công ty cho thuê xe hơi lớn hoạt động tại Panama.

Có một dịch vụ xe lửa từ Thành phố Panama đến Colón, nằm ở phía Đại Tây Dương của Panama. Công ty Đường sắt Kênh đào Panama vận hành tuyến này. Đường sắt chủ yếu là phương tiện vận chuyển container, hạn chế vận hành dịch vụ hành khách và đã trở thành một lựa chọn du lịch nổi tiếng khi đến thăm Colón.

1. Giao thông công cộng

Giao thông công cộng đã được cải thiện trong những năm gần đây nhưng có thể không

đáng tin cậy.

2. Xe buýt

Xe buýt địa phương trong Thành phố Panama không phải lúc nào cũng đi theo lộ trình thông thường. Do nguy cơ trộm cắp, khi di chuyển bằng xe buýt, hãy lưu ý:

- Cảnh thận xung quanh bạn;
- Bảo vệ đồ đạc của bạn.

3. Taxi và đi xe chung

Nhìn chung, taxi màu vàng đã đăng ký là an toàn nếu được đặt tại điểm đón taxi, thường được tìm thấy tại các trung tâm thương mại, khách sạn và các trung tâm giao thông chính.

Taxi không có đồng hồ tính km. Giá vé được tính theo số vùng vượt qua để đến điểm đến. Tốt hơn là nên có sẵn những tiền lẻ để trả cước phí taxi.

Khi sử dụng taxi:

- Đồng ý với cước phí taxi đưa ra trước khi khởi hành;
- Hãy nói với tài xế rằng bạn không muốn đi chung taxi, vì họ có thể cố gắng đón thêm hành khách;
- Hãy luôn ngồi ở phía sau xe.

Các ứng dụng đi chung xe được sử dụng phổ biến trong cả nước. Nếu bạn sử dụng ứng dụng đi chung xe đáng tin cậy, hãy xác nhận danh tính và biển số xe của tài xế trước khi lên xe.

Sức khỏe

Panama có nhiều bệnh viện tư nhân cung cấp dịch vụ chăm sóc đặc biệt và có vị trí thuận lợi để phục vụ nhu cầu phát sinh từ du lịch chữa bệnh.

Nước sinh hoạt có ở hầu hết các vùng của đất nước và thường có thể uống được. Nước đóng chai hoặc đun sôi trước khi sử dụng chỉ cần thiết ở các vùng nông thôn và thị trấn nhỏ ở các tỉnh. Không cần tiêm phòng khi đến thăm Panama, nhưng khách du lịch chưa được tiêm phòng COVID-19 đầy đủ (ít nhất là hai liều) phải có xét nghiệm COVID (kháng nguyên hoặc PCR) âm tính.

Giờ địa phương, giờ làm việc và ngày lễ

Panama không tuân theo Giờ tiết kiệm ánh sáng ban ngày. Từ tháng 3 đến tháng 11, chậm hơn một giờ so với Bờ Đông Hoa Kỳ. Từ tháng 11 đến tháng 3, Panama theo giờ Bờ Đông Hoa Kỳ.

Văn phòng kinh doanh tư nhân mở cửa từ 8h sáng đến 5h chiều từ thứ Hai đến thứ Sáu và từ 8h sáng đến 12h trưa vào thứ Bảy.

Ngân hàng mở cửa từ 8h sáng đến 3h chiều từ thứ Hai đến thứ sáu. Hầu hết các ngân hàng địa phương mở cửa vào thứ Bảy từ 9h sáng đến 12h trưa.

Văn phòng chính phủ mở cửa từ 8h30 sáng đến 4h30 chiều, từ thứ Hai đến thứ Sáu.

Tất cả các văn phòng tư nhân, chính phủ, thành phố đều đóng cửa trong các ngày lễ địa phương.

Ngày lễ của Panama trong năm 2024

01/01	Năm mới	10/11	Ngày lễ nổi dậy của Los Santos
09/01	Lễ thánh tử đạo	11/11	
13/02	Carnival	28/11	Ngày lễ độc lập từ Tây Ban Nha
29/3	Thứ sáu Tuần Thánh	08/12	Lễ của mẹ
01/5	Lễ lao động	09/12	
03/11	Ngày tách khỏi Colombia	20/12	Quốc tang
04/11		25/12	Giáng sinh
05/11	Colón Day		

Tạm nhập

Doanh nghiệp sẽ không gặp phải bất kỳ vấn đề nào khi truy cập bằng máy tính xách tay/thiết bị hoặc phần mềm kinh doanh khác với mục đích sử dụng cá nhân. Vật liệu mẫu và triển lãm có thể được đưa vào Panama tùy theo các hạn chế nhập cảnh tạm thời.

Chương 8: Thông tin liên hệ, sự kiện thương mại

Thông tin liên hệ hữu ích

- **Tổng Lãnh sự quán Cộng hòa Panama**

Người đứng đầu: Ông Servio Saul Samudio Bethancourt

Địa chỉ: 7A Lê Thánh Tôn, Quận 1, Thành phố Hồ Chí Minh

Điện thoại: +84 2838250334

Fax: +84 2838236447

Email: consulgeneral@hcm.fpt.vn

Giờ làm việc: 09h – 17h, từ thứ Hai đến thứ Sáu

Ngày nghỉ: Thứ Bảy, Chủ Nhật, ngày nghỉ lễ của Việt Nam và Panama

- **Đại sứ quán Việt Nam tại Panama**

Địa chỉ: Edificio St Georges Bank, Piso 2, Local 1, Entre Calle 50 y 53, Panama.

Điện thoại: (507) 264 2551/57

Fax: (507) 265 6056

Email: embavinapa@cwpanama.net hoặc convietnam@cwpanama.net

Giờ làm việc: thứ Hai đến thứ Sáu (từ 8h30 đến 12h00 và từ 13h30 đến 17h00)

Trực công tác Bảo hộ Công dân (24/24 giờ): (507) 6990-3656

Triển lãm thương mại tại Panama

1. [Cleantec Show Americas - Panama](#)

Thời gian: 13/9/2023

Lĩnh vực: Xây dựng, công trình công cộng - Công trình nề, mộc, đường ống - Chống thấm, lợp mái, hệ thống ống nước, mộc - Sơn, khung cửa và cửa sổ, ốp tường và sàn - Lắp đặt điện - Hệ thống sưởi, điều hòa không khí, thông gió - Thiết bị vệ sinh, nhà bếp, bể bơi - Ô tô, xe tải - Hợp đồng thầu phụ ô tô, xe tải - Dịch vụ công nghiệp - Ngành dịch vụ: không xác định - Gia công, trang bị phần cứng - Kỹ thuật - Vệ sinh, giám sát, bảo vệ – Tái chế

2. [Tecno Edificios - Panama](#)

Thời gian: 13/9/2023

Lĩnh vực: Xây dựng, công trình công cộng - Công trình nề, mộc, đường ống - Chống thấm, lợp mái, hệ thống ống nước, mộc - Sơn, khung cửa và cửa sổ, ốp tường và sàn - Lắp đặt điện - Hệ thống sưởi, điều hòa không khí, thông gió - Thiết bị vệ sinh, nhà bếp,

bể bơi - Ô tô, xe tải - Hợp đồng thầu phụ ô tô, xe tải - Dịch vụ công nghiệp - Ngành dịch vụ: không xác định - Gia công, trang bị phần cứng - Vệ sinh, giám sát, bảo vệ – Tái chế

3. Toc Container Supply Chain Americas

Thời gian: 17/10/2023

Lĩnh vực: Quy hoạch đất đai, quy hoạch đô thị - Xây dựng, công trình công cộng - Hàng không, không gian - Hàng không vũ trụ - Xây dựng hải quân, du thuyền - Vận tải, hậu cần, xử lý - Vận tải hàng không, sân bay - Vận tải biển, vận tải đường sông, du lịch trên biển – Vận tải hàng hóa

4. Toc Americas

Thời gian: 17/10/2023

Lĩnh vực: Xuất nhập khẩu, thương mại quốc tế - Hàng không, hàng không vũ trụ - Hàng không vũ trụ - Xây dựng đường sắt - Xây dựng hải quân, chèo thuyền - Thư tín, tem, thẻ - Vận tải, hậu cần, xử lý - Vận tải hàng không, sân bay - Vận tải biển, vận tải đường sông, du lịch trên biển - Vận tải đường bộ - Vận tải đường sắt - Logistics, xếp dỡ - Giao nhận, chuyển phát nhanh - Đội xe công ty – Vận chuyển hàng hóa

5. Expocomer

Thời gian: 01/3/2024

Lĩnh vực: Bảo hiểm, quỹ tương hỗ, quỹ hưu trí - Ngân hàng - Quỹ đầu tư, tổ chức tài chính khác - Sở giao dịch chứng khoán, đầu tư - Tài trợ, viện trợ - Xây dựng, bất động sản, kiến trúc và quy hoạch đô thị - Kiến trúc - Quy hoạch đất đai, quy hoạch đô thị - Xây dựng, công trình công cộng - Xây dựng , mộc, đường ống - Thiết bị vệ sinh, nhà bếp, bể bơi - Tiếp thị - Ưu đãi - Công nghiệp thực phẩm - Đồ uống có cồn - Đồ uống không cồn - Bánh, bánh ngọt, bánh kẹo - Ngũ cốc, gia vị, thuốc lá - Trái cây và rau quả - Cá và hải sản - Thịt và gia cầm - Rượu, rượu mạnh - Dệt may, quần áo may sẵn - Dệt may, lông thú, phụ kiện - Thời trang, quần áo may sẵn - Giày - Da, đồ da - Hàng dệt kim, nội y, đồ lót - Tài sản thương mại, bằng sáng chế, nhãn hiệu hàng hóa - Đồ vải gia dụng

6. Expocomer

Thời gian: 05/3/2024

Lĩnh vực: Bảo hiểm, quỹ tương hỗ, quỹ hưu trí - Ngân hàng - Quỹ đầu tư, tổ chức tài chính khác - Sở giao dịch chứng khoán, đầu tư - Tài trợ, viện trợ - Xây dựng, bất động sản, kiến trúc và quy hoạch đô thị - Kiến trúc - Quy hoạch đất đai, quy hoạch đô thị -

Xây dựng, công trình công cộng - Xây dựng, mộc, đường ống - Thiết bị vệ sinh, nhà bếp, bể bơi - Tiếp thị - Ưu đãi - Công nghiệp thực phẩm - Đồ uống có cồn - Đồ uống không cồn - Bánh, bánh ngọt, bánh kẹo - Ngũ cốc, gia vị, thuốc lá - Trái cây và rau quả - Cá và hải sản - Thịt và gia cầm - Rượu, rượu mạnh - Dệt may, quần áo may sẵn - Dệt may, lông thú, phụ kiện - Thời trang, quần áo may sẵn - Giày - Da, đồ da - Hàng dệt kim, nội y, đồ lót - Tài sản thương mại, bằng sáng chế, nhãn hiệu hàng hóa - Đồ vải gia dụng

7. Latin American & Caribbean Tyre Expo

Thời gian: 01/6/2024

Lĩnh vực: Nhựa, cao su - Ô tô, xe tải - Sản xuất ô tô, xe tải - Gia công ô tô, xe tải - Xe đạp, xe máy - Hệ thống nhúng

8. Latin Auto Parts Expo

Thời gian: 01/6/2024

Lĩnh vực: Cơ khí, chính xác - Cơ khí, chính xác: không xác định - Ô tô, xe tải - Sản xuất ô tô, xe tải - Gia công ô tô, xe tải - Xe đạp, xe máy - Máy công cụ, máy nông nghiệp - Phần cứng, công cụ, phụ kiện - Phần cứng chuyên nghiệp - Hệ thống nhúng

9. Cleantec Show Americas - Panama

Thời gian: 01/9/2024

Lĩnh vực: Xây dựng, công trình công cộng - Xây dựng, mộc, đường ống - Chống thấm, lợp mái, hệ thống ống nước, mộc - Sơn, khung cửa và cửa sổ, ốp tường và sàn - Lắp đặt điện - Hệ thống sưởi, điều hòa không khí, thông gió - Thiết bị vệ sinh, nhà bếp, bể bơi - Ô tô, xe tải - Hợp đồng thầu phụ ô tô, xe tải - Dịch vụ công nghiệp - Ngành dịch vụ: không xác định - Gia công, trang bị phần cứng - Kỹ thuật - Vệ sinh, giám sát, bảo vệ - Tái chế

10. Tecno Edificios - Panama

Thời gian: 01/9/2024

Lĩnh vực: Xây dựng, công trình công cộng - Xây, mộc, đường ống - Chống thấm, lợp mái, sửa ống nước, mộc - Sơn, cửa và cửa sổ